

วารสารวิชาการ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ปีที่ 19 ฉบับที่ 1
VOL.19 NO.1

มกราคม
มีถุนายน **2566**

Journal of Humanities and Social Sciences
Prince of Songkla University

วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ที่ปรึกษา	คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
บรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิมลมาศ ปฎชากุล
ผู้ช่วยบรรณาธิการ	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชิดชัย อุดมพันธ์
กองบรรณาธิการ	ศาสตราจารย์ ดร.ครองชัย หัตถา มหาวิทยาลัยทักษิณ ศาสตราจารย์ ดร.ดวงมน จิตรจำนงค์ ข้าราชการบำนาญ ศาสตราจารย์ ดร.นิธิ เอียวศรีวงศ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ศาสตราจารย์ ดร.ปราณี กุลละวณิชย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.สดชื่น ชัยประสาธน์ มหาวิทยาลัยศิลปากร รองศาสตราจารย์นฤมิตร สอดสุข มหาวิทยาลัยรังสิต รองศาสตราจารย์ ดร.พัชนี ตั้งยืนยง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รองศาสตราจารย์ยงยุทธ ชูว่วน มหาวิทยาลัยศิลปากร ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุสสัน อุทัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นิพนธ์ โชะเฮง มหาวิทยาลัยรามคำแหง อาจารย์สุริยงค์ ลิมสังกาศ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ฝ่ายจัดการ: นางสาวมาริสา สำลี, นางสาวนุรีโลลา ยูแม

จัดรูปเล่มและออกแบบปก: นางสาวนุรีโลลา ยูแม

ฉบับอิเล็กทรอนิกส์: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/eJHUSO>

Scan QR Code:

Journal of Humanities and Social Sciences

กำหนดออก: ปีละ 2 ฉบับ (มกราคม-มิถุนายน, กรกฎาคม-ธันวาคม)

สำหรับท่านใดที่สนใจสมัครสมาชิก สามารถส่งเป็นอนาณัติ

สมัครสมาชิกเป็นรายปี (2 ฉบับ) ราคา 200 บาท

ชื่อผู้รับเงิน นางสาวนุรีโลลา ยูแม

ที่ทำการไปรษณีย์ รุสะมิแล 94000

ส่งมาที่ กองบรรณาธิการวารสารคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

ตำบลรุสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000

Email: Husojournal@gmail.com

ข้อคิดเห็นใดๆ ของบทความที่เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้เป็น
ของผู้เขียนไม่ถือเป็นความคิดเห็นและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการ
และหากประสงค์จะนำบทความใดในวารสารไปเผยแพร่ซ้ำ
โปรดติดต่อผู้เขียนบทความโดยตรง

วารสารวิชาการ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

เป็นวารสารวิชาการราย 6 เดือน (มกราคม - มิถุนายน, กรกฎาคม - ธันวาคม) มีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ ข้าราชการและนักวิชาการ นำเสนอผลงานเพื่อเผยแพร่และแลกเปลี่ยนความรู้ทางวิชาการในสาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ประเภทของบทความที่รับพิจารณา

1. บทความวิจัย (Research Article)
2. บทความวิชาการ (Academic Article)
4. ปรีทัศน์หนังสือ (Book Review)
5. บทความปริทัศน์หนังสือ

ต้นฉบับที่พิจารณาเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารนี้จะต้องไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน และไม่อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่น หากกองบรรณาธิการตรวจสอบพบว่าบทความใดไม่เป็นไปตามเงื่อนไขดังกล่าว หรือต้องการถอนบทความหลังจากที่กองบรรณาธิการดำเนินการขั้นตอนต่างๆ ไปแล้ว ผู้เขียนจะต้องชำระค่าดำเนินการจำนวน 5,000 บาท ให้แก่กองบรรณาธิการวารสารด้วย

บทความที่ได้รับการตีพิมพ์ต้องผ่านการกลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้อง (peer-reviewed) จำนวนอย่างน้อย 3 ท่าน และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ ถือเป็นขั้นสุดท้าย

สารบัญ

ความหมายทางวจนกรรมของ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในภาษาไทย :
กรณีศึกษาพาดหัวข่าวออนไลน์

The Speech-Act Meanings of "Ru thao mai thueng kan" in Thai :
A Case Study of Online News Headlines

เสาวรส มนต์วิเศษ

09

ตัวละครเอกหญิงอีสานกับการต่อรองทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ที่
ปรากฏในนวนิยายแนวพาฝันเรื่อง ปลาร้าทรงเครื่องและราชินีหมอลำ
I-san female Protagonists and Cultural Negotiations in Globalization
Appeared in Romantic Novel: Pla Ra SongKrueng and Ra Chi Nee Mor Lam

ทศวรรษ พิชัยอัศราพัชร และ สิริชญา คอนกรีต

40

ลักษณะของ “เรื่องเล่า” ในศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรในบริบท
การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี

Characteristics in the 'Narratives' of Petchaburi Craftsmen's Creative Arts in
the Context of Tourism

ทรงฤทธิ์ ฉิมโหมด

69

การประยุกต์ใช้แนวความคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างแนวทางการดูแลความ
สะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เกาะ จังหวัดพังงา

The Application of Community Participation Concepts to Develop an Oral
Hygiene Guideline for Preschool children in Island, Phangnga province

สุกัญญา เขียววิวัฒน์, ชนะจิต ผลเจริญ, และ เสมอจิต พิธพรชัยกุล

101

สารบัญ

ก้าวพ้นความทุกข์ ค้นพบตัวตน และคุณค่าของตัวเองใน
อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ทีรัก

Step out of suffering, discover yourself and your worth from Please read
this book...Darling. (An Nangsue Lem Ni Thoe Thirak)

วัชรนันท์ ชูทัพ

134

บทบาทของคนธรรมดาสามัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-เยอรมัน
The Small Man's Contribution to Thai-German Relations

เจตนา นาควัชร

155

ความหมายทางวัจนกรรมของ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์”
ในภาษาไทย : กรณีศึกษาพาดหัวข่าวออนไลน์

The Speech-Act Meanings of “Ru thao mai thueng kan”
in Thai : A Case Study of Online News Headlines

เสาวรส มนต์วิเศษ*

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

**Corresponding Author E-mail: m.saowarose@gmail.com*

Received: March 14, 2023

Revised: June 04, 2023

Accepted: June 27, 2023

Available: June 30, 2023

Abstract

This research aims to analyze pragmatics meaning of the word “Ru thao mai thueng kan” (be blind to a situation) in Thai using speech act theory. Data are collected from online news headlines containing “Ru thao mai thueng kan” from January to December 2022, a total of 49 messages. The findings revealed that the word “Ru thao mai thueng kan” on online news headlines communicated 6 categories of speech acts; excuse, giving information, confirmation, giving a confession, apology, and request. “Ru thao mai thueng kan” was used to communicate excuse speech act the most, reflecting that a speaker intends to use “Ru thao mai thueng kan” to make an excuse so that the society shall forgive the speaker for a fault that already took place, and expects “Ru thao mai thueng kan” said to be used as mitigating circumstances according to Thai Criminal Code Section 78.

Keywords: “Ru thao mai thueng kan, Speech Act, Online news headlines, Law

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความหมายทาง
 วัจนกรรมของถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในภาษาไทยด้วย
 ทฤษฎีวัจนกรรม โดยเก็บข้อมูลจากพาดหัวข่าวออนไลน์ที่มี
 การใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ตั้งแต่เดือนมกราคมถึง
 ธันวาคม 2565 รวมจำนวนทั้งสิ้น 49 ข้อความ ผลการศึกษา
 พบว่า ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ที่ปรากฏในพาดหัวข่าว
 ออนไลน์สื่อความหมายทางวัจนกรรมได้ 6 ความหมาย ได้แก่
 วัจนกรรมแก้ตัว วัจนกรรมบอกกล่าว วัจนกรรมยืนยัน วัจนกร
 มยอมรับผิด วัจนกรรมขอโทษ และวัจนกรรมขอร้อง โดย
 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ถูกใช้เพื่อสื่อความหมายวัจนกรรมแก้ตัว
 มากที่สุด สะท้อนให้เห็นเจตนาของการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่
 ถึงการณ์” ว่า ผู้พูดใช้เพื่อแก้ตัวให้กับตนเอง เพื่อให้สังคมให้อภัย
 ต่อการกระทำความผิดที่เกิดขึ้นและคาดหวังให้การกล่าว
 ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สามารถใช้เป็นเหตุบรรเทาโทษได้
 ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78

คำสำคัญ:

“รู้เท่าไม่ถึงการณ์”, วัจนกรรม,
 พาดหัวข่าวออนไลน์, กฎหมาย

บทนำ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมาย “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไว้ว่า ‘ก. เวลา, คาดไม่ถึงว่าจะเกิดเหตุร้ายขึ้น, เช่น รับฝากของโจรไว้โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ว่าของนั้นเป็นของโจร.’ จากนิยามดังกล่าวจะเห็นว่าพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมาย “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไว้ 2 ความหมาย ความหมายแรกคือการกระทำที่ไม่ฉลาดขาดไหวพริบ ส่วนความหมายที่สองคือการกระทำอะไรบางอย่างลงไปโดยคาดไม่ถึงว่าจะมีเหตุร้ายบางอย่างตามมาซึ่งอาจทำให้ตนเองต้องเดือดร้อนภายหลัง

หากมองในมิติการใช้ภาษา ผู้วิจัยสังเกตว่าผู้พูดอาจใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงการยอมรับว่ากระทำความผิด การขอโทษที่ได้กระทำความผิด รวมถึงการอธิบายชี้แจงถึงสาเหตุที่ทำให้ต้องกระทำความผิด ซึ่งหลายครั้งอาจถูกมองว่าเป็นการพูดแก้ตัวเพราะคาดไม่ถึงว่าจะมีคนจับได้ เป็นต้น ลักษณะความหมายของ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในแง่ของการใช้เช่นนี้ คือ ความหมายทางวัฒนธรรม

ปัจจุบัน “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นเสมือนคำพูดติดปากที่ใช้พูดเวลาที่ผู้พูดกระทำความผิดและถูกจับได้ เวลาดูข่าว ฟังข่าวหรืออ่านข่าวที่มีเรื่องราวของการกระทำความผิด สิ่งที่พบเห็นบ่อยครั้งคือการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในพาดหัวข่าว “ในข่าวหลาย ๆ ข่าว ตั้งแต่เรื่องของการเมือง ข่าวทำร้ายร่างกาย หรือข่าวผู้ต้องหา ผู้กระทำความผิด หรือผู้ที่ทำพฤติกรรมไม่สมควร ไม่เหมาะสม ฯลฯ มักใช้ข้ออ้างเดียวกันคืออ้างคำว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” (ยุรชัย ขาติสุทธิชัย, 2559)

เมื่อทำผิดกฎหมาย หลายคนจะอ้างว่าเป็นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ คือ ความไม่รู้ไม่เข้าใจกฎหมายจึงได้กระทำความผิด แต่ความจริงแล้วจะใช้ข้ออ้างดังกล่าวเพื่อให้ไม่ต้องรับผิดชอบหรือเพื่อบรรเทาโทษทางกฎหมายไม่ได้ เพราะกฎหมายมีหลักที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า “ความไม่รู้กฎหมายไม่เป็นข้อแก้ตัว” อย่างไรก็ตามผู้ที่เป็นผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความ

ผิดหรือผู้ต้องหาที่ยังคงใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นข้ออ้างข้อเดียวอย่างหนึ่ง แต่บางกรณีก็ถือได้ว่าผู้กระทำความผิดนั้นไม่อาจทราบถึงข้อกฎหมายนั้นว่าเป็นความผิดจริงๆ ดังนั้นกฎหมายจึงมีการบัญญัติไว้ถึงทางออกในเรื่องดังกล่าวในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 64 ว่า “บุคคลจะแก้ตัวว่าไม่รู้กฎหมายเพื่อให้พ้นจากความรับผิดในทางอาญาไม่ได้ แต่ถ้าศาลเห็นว่าตามสภาพและพฤติการณ์ ผู้กระทำความผิดอาจจะไม่รู้ว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำความผิด ศาลอาจอนุญาตให้แสดงพยานหลักฐานต่อศาล และถ้าศาลเชื่อว่า ผู้กระทำความผิดไม่รู้ว่าการกระทำนั้นผิด ศาลจะลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้สำหรับความผิดนั้นเพียงใดก็ได้” (Satid Jumren, 2020)

นอกจากนี้บทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ยังกล่าวถึงเหตุบรรเทาโทษตามกฎหมายไว้ว่า

มาตรา 78 เมื่อปรากฏว่ามีเหตุบรรเทาโทษ ไม่ว่าจะได้มีการเพิ่มหรือการลดโทษตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้หรือกฎหมายอื่นแล้วหรือไม่ ถ้าศาลเห็นสมควรจะลดโทษไม่เกินกึ่งหนึ่งของโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้นก็ได้

เหตุบรรเทาโทษนั้นได้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใจจดใจจ่อ
เวลาเบาปัญญา ตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส มีคุณความดีมาแต่ก่อน รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ลุแก่โทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นผลประโยชน์แก่การพิจารณา หรือเหตุอื่นที่ศาลเห็นว่ามิลักษณะทำนองเดียวกัน

ดังนั้นข้ออ้างที่ว่ารู้เท่าไม่ถึงการณ์จะสามารถลดหย่อนโทษทางกฎหมายได้หรือไม่ก็อยู่ที่ดุลยพินิจของศาลที่พิจารณาพิพากษาคดีนั้นๆ (Satid Jumren, 2020) และด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า เพราะข้อความส่วนหนึ่งของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 78 ที่บอกว่า “เหตุบรรเทาโทษนั้นได้แก่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใจจดเวลาเบาปัญญา” ทำให้เมื่อมีข่าวการกระทำความผิดเกิดขึ้น เราจึงมักได้ยิน

ผู้กระทำความผิดหรือผู้ต้องทำให้ล้มภาระณต่อผู้สื่อข่าวว่า “ทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

จากการสำรวจงานวิจัยทางภาษาศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” พบว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษาความหมายในบริบทการใช้ของถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” แต่มีบทความในหนังสือพิมพ์และบทความออนไลน์ที่เขียนถึงประเด็นการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไว้ 4 เรื่อง ได้แก่ บทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ข้ออ้าง ข้อแก้ตัว ของคนผิดที่ควรกำหนดอายุผู้ใช้” ของ ยุทธชัย ขาติสุทธิชัย (2559) บทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” : คำนี้สิ้นเปลืองไปหรือไม่?? ของ PattiePrincess (2563) บทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไม่ใช่ข้ออ้าง! รับมือข้อผิดพลาดแบบรุ่นใหญ่ ไม่ใช่แค่พูดพล่อยๆ” ของ PSYCAT (2563) และบทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่ใช่ เหตุบรรเทาโทษ” ของ Window M (2563)

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาว่า เมื่อมีข่าวเกี่ยวกับการกระทำความผิดและผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดให้ล้มภาระณต่อสื่อมวลชนโดยมีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” นั้น สื่อมวลชนมีการรับรู้ความหมายและนำมาเขียนเป็นพาดหัวข่าวโดยสื่อความหมายว่าอย่างไรได้บ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์ความหมายทางวัจนกรรมของถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในภาษาไทย

ขอบเขตข้อมูลในการวิจัย

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในพาดหัวข่าวออนไลน์ โดยกำหนดคำค้นหว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ใน Google Search ระหว่างเดือนมกราคม-ธันวาคม พ.ศ. 2565 (สืบค้นข้อมูลวันที่ 11 ธันวาคม พ.ศ. 2565) รวมจำนวนพาดหัวข่าวที่ใช้ศึกษาทั้งสิ้น 49 ข้อความ

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัจนกรรม เพื่อใช้เป็นแนวทางใน

การศึกษาวิเคราะห์ความหมายทางวัจนกรรมของ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ใน พาดหัวข่าวออนไลน์ ดังนี้

แนวคิดเกี่ยวกับวัจนกรรม

ผู้บุกเบิกแนวคิดเรื่องวัจนกรรมคือจอห์น ออสติน (John Austin) นักปรัชญาสำนักภาษาศรรวมชาติแห่งมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด สำหรับออสติน วัจนกรรมเป็นเรื่องของการใช้ภาษา เขาแบ่งถ้อยคำออกเป็น 2 ประเภท คือ ถ้อยคำแสดงความจริงเท็จ (constatives) และถ้อยคำบ่งการกระทำ (performatives) ถ้อยคำทั้งสองประเภทดังกล่าวนี้แตกต่างกัน ยกตัวอย่าง ถ้อยคำ “เขากำลังวิ่ง” กับถ้อยคำ “ฉันขอโทษ” ถ้อยคำแรกประเด็นอยู่ที่ว่า บุคคลที่ผู้พูดกล่าวถึงกำลังวิ่งจริงหรือไม่ หากวิ่งจริง ข้อความนั้นก็จริงแท้ ในขณะถ้อยคำที่สอง ประเด็นไม่ได้อยู่ที่การตัดสินความจริงแท้แต่ อยู่ที่การที่ผู้พูดซึ่งเป็นผู้ทำผิดพูดคำว่าขอโทษและได้รับการให้อภัย ออสติน สรุปว่า “นี่เป็นทางหนึ่งที่เรอาจจะยืนยันความแตกต่างระหว่างถ้อยคำแสดงความจริงเท็จกับถ้อยคำบ่งการกระทำซึ่งเป็นความแตกต่างระหว่างการพูดกับการทำ (กฤษดาพรรณ หงศ์ดารมภ์ และธีรณัฐ โชคสุณิษ, 2551) กล่าวโดยสรุป การกล่าวถ้อยคำของเราไม่ใช่แค่เพื่อบอกเล่าสิ่งที่จริงหรือเท็จ เท่านั้นหากแต่เราใช้ถ้อยคำเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ มากมาย ดังนั้นวัจนกรรม จึงหมายถึงการกระทำโดยเจตนาของผู้พูดซึ่งแสดงออกในรูปของคำพูด และการกล่าวถ้อยคำเพื่อกระทำสิ่งต่าง ๆ จะประสบความสำเร็จได้ต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่เรียกว่า เงื่อนไขวัจนกรรม (felicity conditions) แต่เงื่อนไข วัจน กรรมตามแนวคิดของออสตินนั้นไม่ค่อยเป็นที่นิยมนักเนื่องจากไม่ใช่ วัจนกรรมที่ใช้ในชีวิตประจำวัน

ออสตินชี้ให้เห็นว่า ในการกล่าวถ้อยคำแต่ละครั้งจะมีการกระทำ เกิดขึ้น 3 อย่าง คือ 1) การกล่าวถ้อย (locutionary act) คือการสื่อเนื้อหา ความหรือความหมายตามรูปภาษา เช่น “ฉันเสียใจ” ความหมายของ ถ้อยคำนี้เกิดจากความหมายของคำสรรพนาม ฉัน และกริยา เสียใจ รวมกัน 2) การสื่อเจตนา (illocutionary act) เป็นการกระทำที่เกี่ยวข้องกับวัจนกร

รมหรือเจตนาของผู้พูด หมายถึง เวลาเราพูด นอกจากจะสื่อความหมายตามรูปภาษาแล้ว เรายังสื่อเจตนาเพื่อกระทำบางอย่างด้วย เช่น ถ้อยคำ “ฉันเสียใจ” แสดงการ ขอโทษ และ 3) การแสดงวัจนผล (perlocutionary act) หมายถึง เวลาเรากล่าวถ้อยคำแต่ละครั้งจะมีผลบางอย่างเกิดขึ้นกับผู้ฟังด้วย เช่น เมื่อบ่นว่า “ร้อนจัง” ก็มีคนเดินไปปรับเครื่องปรับอากาศให้มีอุณหภูมิต่ำลง (กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม และธีรานุช โชคสุวณิข, 2551; ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2555)

ออสตินแบ่งถ้อยคำแบ่งการกระทำออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ ถ้อยคำแบ่งการกระทำอย่างชัดเจน (primary/explicit performative) และ ถ้อยคำแบ่งการกระทำอย่างไม่ชัดเจน (secondary/implicit performative) 1) ถ้อยคำแบ่งการกระทำอย่างชัดเจนจะมีกริยาที่แสดงวัจนกรรมปรากฏอยู่และแสดงให้เห็นชัดว่าผู้พูดต้องการแสดงการกระทำอะไร เช่น กริยา “สัญญา” ในถ้อยคำ “หนูสัญญาว่าจะตื่นนอนแต่เช้า” แสดงการสัญญา กริยา “ห้าม” ในถ้อยคำ “ห้ามเดินลัดสนาม” แสดงคำสั่งห้าม หรือในถ้อยคำ “ฉันขอถามเธอว่าเธอมีแฟนหรือยัง” แสดงการถามเนื่องจากมีกริยาแสดงวัจนกรรมถาม และมีคำว่า “ขอ” ซึ่งเน้นว่าผู้พูดต้องการได้ข้อมูลจากผู้ฟัง ส่วน 2) ถ้อยคำแบ่งการกระทำอย่างไม่ชัดเจน หากพิจารณาในระดับผิวจะไม่พบกริยาแสดง วัจนกรรม มีลักษณะคล้ายประโยคบอกเล่าธรรมดา เช่น ถ้าเราพูดว่า “มีจะเชื่ออยู่ในฟาร์ม” ถ้อยคำนี้อาจเป็นการเตือน ชูหรือเชิญชวนได้ทั้งที่ไม่มีกริยา “เตือน” “ชู” หรือ “เชิญชวน” ปรากฏอยู่ ผู้ฟังต้องสังเกตจากบริบทรอบตัวทั้งน้ำเสียงและหน้าตาของผู้พูด ความร้ายแรงของเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดและผู้ฟัง จึงจะเข้าใจเจตนา (กฤษดาวรรณ หงส์ลดาธรรม และธีรานุช โชคสุวณิข, 2551) แนวคิดเรื่องถ้อยคำแบ่งการกระทำอย่างไม่ชัดเจนของออสตินนี้ต่อมาลูกศิษย์คนสำคัญของออสตินอย่าง จอห์น อาร์ เซิร์ล (John R. Searle) ได้นำมาพัฒนาเป็นแนวคิดเรื่อง “วัจนกรรมอ้อม” (indirect speech act)

เซิร์ล มีแนวคิดว่าวัจนกรรมเป็นหน่วยพื้นฐานในการสื่อสารของ

มนุษย์ วัจนกรรมมีองค์ประกอบ 2 ส่วน คือ ส่วนเนื้อหาความ (propositional content) และส่วนการสื่อเจตนา (illocutionary act) เขาจำแนก วัจนกรรมออกเป็น 5 กลุ่ม (กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และธีรบุษ ไขศสุวนิช, 2551; ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2555) ได้แก่

1. กลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าว หรือวัจนกรรมบรรยาย เหตุการณ์ (representatives) เป็นวัจนกรรมที่ผู้พูดผูกมัดตนเองกับ ความเป็นจริงของถ้อยคำที่กล่าว มีลักษณะเป็นการพรรณนา หรือบรรยายเหตุการณ์หรือสภาพ เช่น การบอกเล่า การสรุป การรายงาน การตำหนิ การปรึกษา ฯลฯ

2. กลุ่มวัจนกรรมชี้แนะ หรือวัจนกรรมกำหนดให้ทำ (directives) ได้แก่ วัจนกรรมที่ผู้พูดพยายามให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น การสั่ง การขอร้อง การแนะนำ การถาม ฯลฯ

3. กลุ่มวัจนกรรมผูกมัด (commissives) ได้แก่ วัจนกรรมที่ผู้พูดผูกมัดตนเองว่าจะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งในอนาคต เช่น การสัญญา การขู่ การเสนอให้ การปฏิญาณตน ฯลฯ

4. กลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก (expressives) ได้แก่ วัจนกรรม ที่ผู้พูดแสดงภาวะเกี่ยวกับจิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก เช่น การขอบคุณ การขอโทษ การแสดงความยินดี การทักทาย ฯลฯ

5. กลุ่มวัจนกรรมประกาศ (declarations) ได้แก่ วัจนกรรมที่เมื่อ ประกาศไปแล้วจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทันที มักเกี่ยวข้องกับสถาบัน ทางสังคม และอยู่ในสถานการณ์ที่เป็นทางการ เช่น การประกาศสงคราม การตั้งชื่อ การประกาศการสมรส การโปรดศีลล้างบาป การไล่ออกจากงาน เป็นต้น

จากการทบทวนแนวคิดเกี่ยวกับวัจนกรรมในเบื้องต้นผู้วิจัยสังเกต ว่าในพาดหัวข่าวออนไลน์ที่มีถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ประกอบอยู่นั้นจะมีการกระทำเกิดขึ้น 3 ประการ คือ 1) การกล่าวถ้อย คือ การสื่อความหมาย ของถ้อยคำพาดหัวข่าวออนไลน์ที่ประกอบด้วยความหมายของคำว่า “รู้เท่า

ไม่ถึงการณ์” และคำอื่นๆ รวมกัน 2) การสื่อเจตนา เช่น เมื่อกล่าวด้วยคำที่ประกอบด้วย “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จะแสดงถึงการแก้ตัว หรือยอมรับผิด หรืออื่นๆ ได้ และ 3) การแสดงวัจนผล เมื่อผู้พูดกล่าวด้วยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ออกไปอาจมีผลบางอย่างเกิดขึ้นกับผู้ฟังด้วย เช่น ผู้ฟังอาจรู้สึกพอใจและให้อภัยกับการกระทำผิดที่เกิดขึ้น

ทั้งนี้สังเกตได้ว่าพาดหัวข่าวที่นำมาศึกษานั้นมักเป็นถ้อยคำแบ่งการกระทำอย่างไม่ชัดเจน คือบางข้อความแม้จะมีถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ปรากฏอยู่แต่ก็มีคำกริยาอื่นด้วยเช่นกัน เช่น พาดหัวข่าวว่า “รวบแม่บ้าน ร่ำไห้ อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รับจ้างเปิดบัญชีม้า ให้กลุ่มมิจฉาชีพได้ค่าจ้างแค่หลักพันบาท ไม่คุ้ม เดือนเป็นอุทาหรณ์” ทำให้ความหมายหรือเจตนาหลักของถ้อยคำอาจไม่ใช่การบอกกล่าวว่าผู้พูดรู้เท่าไม่ถึงการณ์ แต่อาจเป็นการแก้ตัวเพื่อหวังผลบางประการ เช่น ต้องการให้ผู้ฟังให้อภัย ต้องการให้กฎหมายไม่ลงโทษ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิเคราะห์ความหมายทางวัจนกรรมของถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ว่าเมื่อปรากฏอยู่ในพาดหัวข่าวออนไลน์แล้วจะสื่อความหมายใดได้บ้าง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ผู้วิจัยไม่พบว่ามีงานวิจัยใดได้ศึกษาเกี่ยวกับความหมายของ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในมิติของการใช้ภาษามาก่อน แต่พบว่ามียุทธศาสตร์การสื่อสารที่เขียนเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” 4 เรื่อง ดังนี้

1) ยุทธจักร ขาดิษฐ์ฤทธิ์ชัย (2559) เขียนบทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ข้ออ้าง ข้อแก้ตัว ของคนผิดที่ควรกำหนดอายุผู้ใช้” ลงใน MGR online กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ว่า เป็นคำยอดนิยมที่ใช้กันแพร่หลายในหลายวงการ โดยเฉพาะในแวดวงบันเทิง ผู้เขียนบทความสันนิษฐานว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” มีที่มาจากนักกฎหมายที่ใช้ถ้อยคำนี้ในเชิงเลียงบาลี เพื่อเป็นการทำให้การกระทำผิดนั้นได้ลดหย่อนผ่อนโทษ ผู้เขียนบทความมีความเห็นว่า การใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” นี้ หากผู้ใช้เป็น

เด็กก็อาจจะพอรับได้ แต่ถ้าเป็นผู้ใหญ่แล้ว คำแก้ตัวเช่นนี้ฟังไม่ขึ้น และเห็นว่าการให้มีการกำหนดอายุผู้ใช้ถ้อยคำนี้ด้วย เช่น คนที่จะใช้ถ้อยคำนี้เป็นข้ออ้างข้อแก้ตัวต้องมีอายุไม่เกิน 10 ปี

2) PattiePrincess (2563) เขียนบทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์”: คำนี้สิ้นเปลืองไปหรือไม่?? ลงในคอลัมน์ไลฟ์สไตล์ ของเว็บไซต์ LINE TODAY กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ว่า คำนี้จะมาจากความคิดของคนไทยที่ว่า “ไม่เป็นไร คนไทยใจดี ให้อภัยง่าย” เป็นคำที่พบใช้บ่อยเวลามีคนทำอะไรผิดจนถูกกระแสวิพากษ์วิจารณ์ และเนื่องจากสังคมไทยเป็นสังคมที่ให้อภัยและลืมนง่าย ทำให้ถ้อยคำรู้เท่าไม่ถึงการณ์กลายเป็นเหมือนสมาร์ตฟาส หรือเป็นวิธีแก้ไขสถานการณ์แบบจับเวลาคนผิดไม่รู้จะแก้ปัญหายังไง ทั้งนี้การใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” มีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือทำให้ผู้ใช้ได้รับการอภัยจากสังคมเพราะคนไทยลืมนง่าย ส่วนข้อเสียคือการอภัยที่ง่ายเกินไปจะทำให้ผู้กระทำผิดไม่เกิดการเรียนรู้และไม่สำนึกต่อการกระทำของตนเองจริงๆ”

3) PSYCAT (2563) เขียนบทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไม่ใช่ข้ออ้าง! รับมือข้อผิดพลาดแบบรุ่นใหญ่ ไม่ใช่แค่พูดพล่อยๆ” ลงในเว็บไซต์ unlockmen.com กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นคำแก้ตัวยอดนิยมของมนุษย์ผู้ทำผิดพลาด แล้วไม่รู้จะรับมือกับความผิดพลาดนั้นอย่างไร ถึงแม้ว่าในความเป็นจริงจะมีคนที่รู้เท่าไม่ถึงการณ์จริงๆ แล้วทำผิดพลาดก็ตาม และส่วนมากหากเป็นการทำผิดพลาดครั้งแรก สังคมก็พร้อมรับฟังและให้อภัย แต่ก็มีบางคนที่ไม่ว่าจะทำผิดพลาดกี่ครั้งก็ได้แต่พูดว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อเอาตัวรอดจากสถานการณ์นั้น

แม้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จะเป็นคำพูดที่ใช้แก้ตัวเวลาที่กระทำได้ แต่ก็ยังมีวิธีการอื่นหรือคำพูดอื่นที่ใช้รับมือเมื่อต้องเผชิญภาวะวิกฤตหรือเมื่อทำผิดพลาดได้ดีกว่า ยกตัวอย่างเช่น เมื่อเกิดเหตุการณ์การทำผิดพลาด ผู้กระทำความผิดพลาดควรต้องพิจารณาในทันทีว่าจะแก้ปัญหานั้นอย่างไร หลังจาก

นั้นควรกล่าวขอโทษและแสดงการพยายามแก้ไขความผิดพลาดนั้น เพราะการทำผิดพลาดเป็นเรื่องปกติ ไม่เคยมีใครไม่เคยผิดพลาด แต่เมื่อทำผิดแล้วต้องยอมรับความผิดและเก็บความผิดนั้นไปเป็นบทเรียน การรับมือกับความผิดพลาดอย่างมืออาชีพคือ ผู้ทำความผิดพลาดนั้นต้องพูดสื่อสารเพื่อแสดงการยอมรับผิด และเรียนรู้ที่จะเก็บเอาความผิดพลาดนั้นไว้เป็นบทเรียน ไม่ใช่การปิดความรับผิดชอบด้วยการพูดว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์”

4) Window M (2563) เขียนบทความเรื่อง “รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่ใช่เหตุบรรเทาโทษ” ลงในเว็บไซต์ trueid.net กล่าวถึงการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ว่าเมื่อมีคดีความเกิดขึ้นมักจะได้ยินคำแก้ตัวทั้งในที่เกิดเหตุ หลังจับกุม หรืออยู่ต่อหน้าสื่อมวลชนว่า เขาทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ยกตัวอย่างเช่น คนเมาขับรถยนต์คนอื่น คนถูกตำรวจยึดยาเสพติด คนถูกจับขณะเล่นไพ่ในบ่อนพนัน โจรบุกปล้นธนาคาร คนฉกชิงทรัพย์ของคนอื่น คนข่มขืนหญิงอื่น นักเลงข่มขืนนักเรียนเพื่อเงิน เป็นต้น หลายคนมักอ้างว่า “ทำโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยไม่เข้าใจความหมายหรือวิธีใช้คำนี้ แต่ใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นข้ออ้างโดยหวังว่าจะได้ลดโทษตามความผิดของเขา ทั้งที่คำนี้ไม่มีผลทางกฎหมาย

จากบทความออนไลน์ที่เขียนถึงถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ทั้ง 4 เรื่องข้างต้น แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้ภาษาไทยปัจจุบันเข้าใจความหมายของถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไปในทิศทางเดียวกัน นั่นคือ ใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อเป็นข้ออ้างข้อแก้ตัวเมื่อกระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีการแนะนำว่าไม่ควรใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” บ่อยเกินไป เพราะนอกจากจะทำให้ดูเหมือนเป็นการปิดความรับผิดชอบแล้วยังแสดงให้เห็นถึงความไม่จริงใจและการไม่สำนึกถึงความผิดของผู้พูดด้วย และอาจเป็นเพราะความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นไปในลักษณะดังกล่าวทำให้ในพาดหัวข่าวที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิจัยในครั้งนี้ส่วนใหญ่ไม่ใช่ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เดียวๆ หากแต่ในพาดหัวข่าวนั้นมักมีกริยาบ่งการกระทำตัวอื่นประกอบอยู่ด้วยเสมอ

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์พาดหัวข่าวที่มีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับวัจนกรรม
2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในสื่อออนไลน์
3. เก็บรวบรวมข้อมูลพาดหัวข่าวบนสื่อออนไลน์โดยกำหนดวิธีการสืบค้นใน Google Search ดังนี้ กำหนดข้อความที่ใช้สืบค้นว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ระบุประเภทของการค้นหาเป็นประเภท “ข่าวสาร” จากนั้นกำหนดเงื่อนไขในการค้นหาเพิ่มเติมเป็น “ล่าสุด” “เรียงตามวันที่” (กำหนดช่วงเวลาที่ใช้สืบค้นคือ 1 มกราคม 2565-11 ธันวาคม 2565) และ “ซ่อนข้อมูลที่ซ้ำ” ผลการสืบค้นปรากฏพาดหัวข่าวจำนวน 56 ข้อความ เป็นพาดหัวข่าวที่มีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ปรากฏในพาดหัวข่าว จำนวนทั้งสิ้น 49 ข้อความ
4. นำข้อมูลพาดหัวข่าวออนไลน์ที่มีถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ปรากฏอยู่ จำนวน 49 ข้อความมาวิเคราะห์ตามกรอบแนวคิดวัจนกรรมของจอห์น อาร์ เซิร์ล (John R. Searle) เพื่อหาว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในพาดหัวข่าวออนไลน์สื่อความหมายว่าอย่างไรได้บ้าง
5. นำเสนอผลการศึกษาแบบพรรณานาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

จากการศึกษาพาดหัวข่าวออนไลน์จำนวน 49 ข้อความ พบว่าถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ที่ปรากฏในพาดหัวข่าวออนไลน์สื่อความหมายทางวัจนกรรมได้ 6 ความหมาย โดยจัดอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าวมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก และกลุ่มวัจนกรรมขี้นำตามลำดับ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางแสดงประเภทวัจนกรรมของถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์”

	ประเภทวัฒนธรรม	จำนวน	ร้อยละ
1	วัฒนธรรมกลุ่มบอกกล่าว	38	77.56
1.1	วัฒนธรรมแก้ตัว	21	42.86
1.2	วัฒนธรรมบอกกล่าว	11	22.45
1.3	วัฒนธรรมยืนยัน	6	12.25
2	วัฒนธรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก	10	20.40
2.1	วัฒนธรรมยอมรับผิด	5	10.20
2.2	วัฒนธรรมขอโทษ	5	10.20
3	วัฒนธรรมกลุ่มขี้น้ำ	1	2.04
3.1	วัฒนธรรมขออภัย	1	2.04
	รวม	49	100.00

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่าถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในพาดหัวข่าวออนไลน์สื่อความหมายวัฒนธรรมแก้ตัว มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 42.86 รองลงมาคือ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัฒนธรรมบอกกล่าว คิดเป็นร้อยละ 22.45 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัฒนธรรมยืนยัน คิดเป็นร้อยละ 12.25 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัฒนธรรมยอมรับผิดและสื่อความหมายวัฒนธรรมขอโทษ เท่ากัน คิดเป็นร้อยละ 10.20 และลำดับสุดท้าย “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัฒนธรรมขออภัย คิดเป็นร้อยละ 2.04

1. “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัฒนธรรมกลุ่มบอกกล่าว

วัฒนธรรมกลุ่มบอกกล่าว (representatives) เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อบอกเล่าเรื่องราวเหตุการณ์ที่ตกเป็นประเด็นข่าวอย่างละเอียด เป็นการให้ถ้อยคำสื่อสารถึงสาเหตุและความเป็นไปของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น จากการศึกษาข้อมูลพาดหัวข่าวออนไลน์พบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อสื่อความหมายวัฒนธรรมในกลุ่มวัฒนธรรมบอกกล่าว 3 วัฒนธรรม ได้แก่

วจนกรรณแก้ตัว วจนกรรณบอกกล่าว และวจนกรรณยืนยัน

1.1 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวจนกรรณแก้ตัว

วจนกรรณแก้ตัว เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อปลดปล่อยความผิดหรือข้อผิดพลาดของตน ยกตัวอย่างถ้อยคำที่แสดงถึงการแก้ตัว เช่น คำว่า “อ้อ” ตามด้วยถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จากข้อมูลพบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัว 5 รูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางแสดงรูปแบบโครงสร้างภาษาเมื่อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวจนกรรณแก้ตัว

ลำดับ	วจนกรรณแก้ตัว	ถ้อยคำแสดงวจนกรรณ
1	บอกเหตุผลเชิงแก้ตัว	"... อ้อรู้เท่าไม่ถึงการณ์" "รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ..." "เปิดการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ..."
2	บอกเหตุผลเชิงแก้ตัว + ขอโทษ	"รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ... ขอโทษ..." "อ้อรู้เท่าไม่ถึงการณ์...ขอขมา..."
3	บอกเหตุผลเชิงแก้ตัว + ยอมรับผิด	"รู้เท่าไม่ถึงการณ์!...ยอมรับผิดจริง..."
4	บอกเหตุผลเชิงแก้ตัว + ขออภัย	"...รู้เท่าไม่ถึงการณ์!...วอนสังคมให้อภัย"
5	แก้ตัวให้ผู้กระทำผิด	"...เชื่อ...ยังได้รู้เท่าไม่ถึงการณ์"

ตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวจนกรรณแก้ตัว

(1) เปิดบัญชีม้า ให้แก๊งหลอกขายน้ำมันพืช อ้อรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.chiangmainews.co.th/news/2262468/>)

(2) ตำรวจปรับแล้ว ชาวต่างชาติ เล่นสเก็ตบนถนนสุขุมวิท เจ้าตัวอ้อรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_7318883)

(3) รู้เท่าไม่ถึงการณ์! 10 ขวบ โอนเงินบัญชีพ่อ1.2 ล้าน ซื้อไอเทมเกม-สนับสนุนคอนเทนตียูทูบ (<https://www.matichon.co.th/local/>)

crime/news_3484618)

(4) รู้เท่าไม่ถึงการณ์! “อาย-วราไพรินทร์” แฉปมเถี่ยวแชร์ Forex3D (<https://www.dailynews.co.th/news/1471869/>)

(5) เปิดการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เน็ตไอดอลหนุ่มซิ่ง จยย. ยื่นบนเบาะ-ปล่อยมือ กลางเขยวราช (<https://www.sanook.com/news/8519886/>)

(6) รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ส.กีฬาปันจักสีลัตฯ ขอโทษเจ้าของลิขสิทธิ์ข้อความ “ไทยแลนด์” (https://www.thaich8.com/news_detail/108231)

(7) ‘พระแจ้’ อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รูดขอมา‘พระพยอม’ถึงวัดสวนแก้ว (<https://www.naewna.com/local/663154>)

(8) รู้เท่าไม่ถึงการณ์! สมาคมกีฬาปันจักสีลัตแถลง ยอมรับผิดจริง ปมนำพอนด์ Thailand มาใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต (<https://www.brighttv.co.th/news/thailand-pencak-silat>)

(9) ตกใจรู้เท่าไม่ถึงการณ์! กระบะทิ้งเด็กหน้ารพ. โผล่มอบตัว วอนสังคมให้อภัย (<https://www.dailynews.co.th/news/1268720/>)

(10) ป้าเชื่อหลานยังเด็กรู้เท่าไม่ถึงการณ์ รวมเพื่อนใช้มิดจี ม.5 รร.บดินทรเดชา (<https://www.dailynews.co.th/news/1205490/>)

จากตัวอย่างที่ (1)-(5) พบว่ามีการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวโดยใช้คำว่า “อ้าง” ประกอบกับ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็น “อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์” มากที่สุด โดยใช้ในกรณีมีการกระทำผิดแล้วถูกจับได้ ผู้กระทำจึง “อ้าง” ว่าทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ซึ่งการใช้คำว่า “อ้าง” ประกอบกับ ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” นั้นสื่อความหมายถึงการที่ผู้เขียนข้อความไม่เชื่อในถ้อยคำของผู้พูดเพราะคิดว่าผู้พูดพยายามแก้ตัวเพื่อให้รอดพ้นจากความผิด

รองลงมาคือการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในกรณีการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ประกอบกับเครื่องหมายอัศเจรีย์ “!” เช่นนี้ ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าผู้สื่อข่าวมักมีความรู้สึกประหลาดใจว่าจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

ผู้พูดทำไปโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์จริงหรือไม่ นอกจากนี้อาจยังมีการใช้คำอื่นประกอบกับ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวอีก เช่น “เปิดการ์ด” เป็น “เปิดการ์ดรู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยคำว่า “เปิดการ์ด” เป็นสแลงหมายถึงข้ออ้างหรือเหตุผลที่มีน้ำหนักน้อย ไม่น่าเชื่อถือ ในกรณีนี้สื่อให้เห็นว่าผู้สื่อข่าวเขียนพาดหัวข่าวนี้โดยแฝงน้ำเสียงประชดประชันคนที่ทำผิดกฎหมาย เพราะคิดว่าผู้กระทำความผิดพยายามชักแม่น้ำทั้งห้าหาเหตุผลมาอ้างเพื่อแก้ตัวให้ตัวเองหรือเพื่อบรรเทาภาระแสบด้านลบจากสังคมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ตัวอย่างที่ (6) และ (7) แสดงให้เห็นการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวและ ขอโทษที่ได้กระทำความผิด โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์/ รู้เท่าไม่ถึงการณ์...ขอโทษ...” ส่วนตัวอย่างที่ (8) แสดงให้เห็นการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวและยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริง โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ... ยอมรับผิดจริง ...”

ตัวอย่างที่ (9) แสดงให้เห็นการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวและขอร้องให้สังคมให้อภัยในความผิดที่กระทำลงไป โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “... รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ... วอนสังคมให้อภัย” สังเกตว่าการขอร้องให้สังคมให้อภัยนั้น ผู้พูดจะมีการอ้างเหตุของการกระทำความผิดอื่นนอกจากการบอกว่าทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ด้วย ดังในตัวอย่างนี้ เหตุผลอีกประการนั้นคือ ผู้กระทำความผิด “ตกใจ” จึงทำให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้น สื่อความหมายว่าผู้กระทำความผิดไม่ได้มีเจตนาในการกระทำความผิดแต่ทำไปเพราะควบคุมอาการไม่ได้

ส่วนตัวอย่างที่ (10) แสดงให้เห็นการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวให้กับผู้กระทำความผิด โดยมีการอ้างสาเหตุเพิ่มเติมว่าเป็นเพราะผู้กระทำความผิด “ยังเด็ก” ผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นญาติของผู้กระทำความผิดจึง “เชื่อ” ว่าผู้กระทำความผิดทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “...เชื่อ... ยังเด็กรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

1.2 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมบอกกล่าว

วัจนกรรมบอกกล่าว เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อร้องบอกให้ผู้อื่นเป็นพยานรับรู้ไว้ ยกตัวอย่างถ้อยคำที่แสดงถึงการบอกกล่าว เช่น คำว่า “บอก” หรือ “เผยแพร่” ตามด้วยถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จากข้อมูลพบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ 4 รูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 3 ตารางแสดงรูปแบบโครงสร้างภาษาเมื่อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมบอกกล่าว

ลำดับ	วัจนกรรมบอกกล่าว	ถ้อยคำแสดงวัจนกรรม
1	บอกเล่าเหตุการณ์	"...บอกรู้เท่าไม่ถึงการณ์..." "...รู้เท่าไม่ถึงการณ์..." "...ชี้แจง... มีทั้ง ... รู้เท่าไม่ถึงการณ์..." "...มีทั้ง ... รู้เท่าไม่ถึงการณ์..."
2	บอกเล่าเหตุการณ์+แก้ตัวให้ ผู้กระทำผิด	"...เผยแพร่รู้เท่าไม่ถึงการณ์... เชื้อ..."
3	บอกเล่า+ขอโทษ	"รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ... ขอโทษ ..."
4	บอกเล่าเหตุการณ์+ขอ...	"... รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ... ขอ ..."

ตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมบอกกล่าว

(11) ดรีม แฟนเสื้อ บอกรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ตรกระอักแม่คือความคิด
ป่วย จน กานต์ ต่ำ(<https://www.thairath.co.th/entertain/news/2281135>)

(12) หนุ่มสุรินทร์รู้เท่าไม่ถึงการณ์ใช้ทองงั่วร่วมเผาถ่านเกิดแรง
อัดระเบิดรุนแรง (<https://siamrath.co.th/n/323031>)

(13) หลานรู้เท่าไม่ถึงการณ์โยนไม้โดนรังต่อ แดกรังบุกชุมต่อยสาว
พิการดับ (<https://www.msn.com/th-th/news/national/>)

(14) “อาย วราไพรินทร์” ชี้แจง ดาราเอียว Forex-3D มีทั้ง
ร่วมขบวนการ-รู้เท่าไม่ถึงการณ์ (https://www.innnews.co.th/news/news_410297/)

(15) “อาย วราไพรินทร์” โพสต์ดาราเอียว Forex3D มีทั้ง

เหยื่อ-รู้เท่าไม่ถึงการณ์และร่วมขบวนการ (<https://www.sanook.com/news/8624146/>)

(16) พระเจ้าเผยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เผลอพูดไม่เหมาะสม พระพะยอม เชื่อเป็นพระสงฆ์ที่ดีได้ (https://www.khaosod.co.th/special-stories/news_7131997)

(17) รู้เท่าไม่ถึงการณ์"ดริม" แฟน"เสือ" ขอโทษ"ทนายเจมส์" ปมรัก แม่ความคิดป่วย (<https://www.komchadluek.net/entertainment/500050>)

(18) บันจิกสีลิต ออกแถลงการณ์รู้เท่าไม่ถึงการณ์ขอใช้ฟอนด์เพื่อ ขวัญกำลังใจ (https://www.khaosod.co.th/sports/news_7046198)

จากตัวอย่างที่ (11)-(15) พบว่ามีการใช้ถ้อยคำ "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น โดยปรากฏการใช้ร่วมกับคำกริยา "บอก" และ "ชี้แจง" รวมถึงมีการใช้ "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" เป็นคำกริยาเดี่ยวด้วย

ตัวอย่างที่ (16) แสดงให้เห็นการใช้ถ้อยคำ "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์การกระทำความผิดและมีการแสดงความเชื่อมั่นจากบุคคล (ผู้เสียหาย) ที่ให้สัมภาษณ์ว่า มันใจว่าผู้กระทำความผิดที่ตกเป็น ขาวไม่มีเจตนากระทำความผิดและผู้ให้สัมภาษณ์คิดว่าผู้กระทำความผิดคนนั้น สามารถกลับตัวกลับใจเป็นคนดีได้ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า "... เผยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เผลอ... เชื่อเป็นพระสงฆ์ที่ดีได้"

ตัวอย่างที่ (17) แสดงให้เห็นการใช้ถ้อยคำ "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์และขอโทษที่ได้กระทำความผิด โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า "รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ... ขอโทษ ..." ส่วนตัวอย่างที่ (18) เป็นการใช้ถ้อยคำ "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" เพื่อบอกเล่าเหตุการณ์การกระทำความผิดและในขณะที่เดียวกันก็มีการแสดงการขอให้ผู้เสียหายกระทำอะไรบางอย่างในกรณีนี้คือการขอให้ผู้เสียหายอนุญาตให้สิ่งที่เกิดขึ้นแล้วดำเนินต่อไปได้โดยไม่ถือโทษ โดยอ้างประโยชน์ส่วนรวม โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า "... รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ...ขอ ..."

1.3 "รู้เท่าไม่ถึงการณ์" สื่อความหมายวัจนกรรมยีนยัน

วัจนกรรมยืนยัน เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อบ่งชี้หรือแจ้งความจำนงบางประการโดยไม่เปลี่ยนแปลง ยกตัวอย่างถ้อยคำที่แสดงถึงการยืนยัน เช่น คำว่า “ยืนยัน” หรือ “ลั่น” ตามด้วยถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จากข้อมูลพบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อยืนยันว่าได้กระทำความผิด 4 รูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 4 ตารางแสดงรูปแบบโครงสร้างภาษาเมื่อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมยืนยัน

ลำดับ	วัจนกรรมยืนยัน	ถ้อยคำแสดงวัจนกรรม
1	ประกาศว่าผู้กระทำความผิดห้ามใช้คำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นข้อแก้ตัว	“...ลั่นไม่เอาให้สยวรายกระเช้า-รู้เท่าไม่ถึงการณ์”
2	ยืนยันความบริสุทธิ์ใจของตนเอง	“...ลั่นรู้เท่าไม่ถึงการณ์”
3	ยืนยันความบริสุทธิ์ใจของตนเอง+ แก้ตัวให้ผู้กระทำความผิด	“..ยัน (ไม่ผิด) ... เชื้อ ... รู้เท่าไม่ถึง การณ์”
4	ยืนยันว่าไม่ใช้การกระทำความผิด (แก้ตัวให้ผู้กระทำความผิด)+ [(ผู้ทำกระทำความผิด)ยอมรับผิด+บอก เหตุผล]	“..ยัน (ไม่ผิด) ... รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

ตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมยืนยัน
(19) ไม่ทน! “นิก คุณาธิป” เตรียมฟ้องเกรียนคีย์บอร์ด ลั่น ไม่เอาให้สยวรายกระเช้า รู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.tnnthailand.com/news/trueinside/107977/>)

(20) ยกเลิกสัญญาแอฟดังทันที “เอสเธอร์ สุปรีย์ลีลา” ลั่น รู้เท่าไม่ถึงการณ์ (มิดิลิป) (<https://www.newtv.co.th/news/93693>)

(21) เจ้าอาวาสยันวัดไม่เกี่ยวขึ้นป้ายแบน “หมอปลา” เชือดคนติดคงรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.dailynews.co.th/news/1014813/>)

(22) สำนักพุทธฯยัน เจ้าอาวาสพนไฟไม่ผิดวินัยร้ายแรง

แต่ไม่เหมาะสม เจ้าตัวรับรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (https://www.matichon.co.th/region/news_3302026)

จากตัวอย่างที่ (19) พบว่ามีการใช้คำว่า “ลั่น” ประกอบกับข้อความบางประการแล้วตามด้วยถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็น “ลั่น... รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อประกาศยืนยันเจตนาของให้ผู้ให้สัมภาษณ์ต่อสื่อมวลชนว่าผู้พูดไม่ต้องการให้คู่กรณีทำอะไรบ้าง โดยตัวอย่างที่ (19) แสดงให้เห็นว่าผู้พูดประกาศเจตนาโดยยืนยันว่าไม่ต้องการให้ผู้กระทำผิดมาขอโทษ (“ให้สวย”) หรือนำกระเช้าดอกไม้มาให้เพื่อแสดงการขอโทษ (“รวยกระเช้า”) และไม่ต้องการให้ใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็นข้อแก้ตัวในการกระทำ ความผิด

ส่วนตัวอย่างที่ (20) เป็นการใช้คำว่า “ลั่น” ประกอบกับถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เป็น “ลั่น รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ในกรณีการใช้คำว่า “ลั่น” วางไว้หน้า “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยไม่มีข้อความอื่นมาคั่นนั้น ผู้วิจัยสังเกตว่ามักเป็นกรณีที่ผู้เสียหายเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงในสังคม เช่น เป็นดารานักแสดง เป็นต้น ถ้าบุคคลผู้มีชื่อเสียงตกเป็นผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดแต่เจ้าตัวยืนยันความบริสุทธิ์ของตนเองว่าไม่มีส่วนรู้เห็นกับการกระทำความผิดนั้น ผู้สื่อข่าวก็จะใช้ข้อความพาดหัวข่าวว่า “ลั่นรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

ตัวอย่างที่ (21) และ (22) เป็นการใช้คำกริยา “ยัน” ประกอบกับถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อยืนยันการกระทำของตนเอง โดยตัวอย่างที่ (21) แสดงให้เห็นการยืนยันความบริสุทธิ์ใจของบุคคลผู้ถูกสัมภาษณ์ว่าตนไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด และในขณะเดียวกันก็ช่วยแก้ตัวให้กับผู้กระทำความผิดด้วยว่า ผู้พูดเชื่อมั่น (“เชื่อ”) ว่าผู้กระทำความผิดทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “เชื่อ...รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ส่วนตัวอย่างที่ (22) เป็นการยืนยันว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่ความผิดร้ายแรง เพียงแต่เป็นการกระทำที่ไม่เหมาะสม (“...ยัน...ไม่ผิดวินัยร้ายแรง”) และผู้กระทำความผิดยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริงแต่ก็มีการบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวว่าทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “...ยัน ...ไม่ผิด...”

แต่ไม่เหมาะสม ... รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

2. “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก

วัจนกรรมกลุ่มแสดงความรู้สึก (expressives) เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อบ่งบอกถึงอารมณ์ความรู้สึกของผู้ที่ตกเป็นข่าวเนื่องจากถูกระบุว่ากระทำความผิดตามกฎหมายและถูกจับกุม จากการศึกษาข้อมูลพาดหัวข่าวออนไลน์พบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อสื่อความหมายวัจนกรรมในกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก 2 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมยอมรับผิดและวัจนกรรมขอโทษ

2.1 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมยอมรับผิด

วัจนกรรมยอมรับผิด เป็นการใช้ถ้อยคำเพื่อบ่งบอกอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดว่าตกลงปลงใจยอมรับว่าตนเองทำผิดโดยไม่มีข้อโต้แย้ง ยกตัวอย่างถ้อยคำที่แสดงถึงการยอมรับผิด เช่น คำว่า “ยอม” หรือ “รับ” ตามด้วยถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จากข้อมูลพบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อยอมรับว่ามีการกระทำความผิด 1 รูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 5 ตารางแสดงรูปแบบโครงสร้างภาษาเมื่อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมยอมรับผิด

ลำดับ	วัจนกรรมยอมรับผิด	ถ้อยคำแสดงวัจนกรรม
1	ยอมรับผิด+บอกเหตุผลเชิงแก้ตัว	"... รับแล้ว ... อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์" "... ยอมรับ ... เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์" "คดีพลิก! รับ ... อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์"

ตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมยอมรับผิด

(23) “เจ้าอาวาส” รับแล้วสั่งทำป้ายต้าน “หมอปลา” อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.bangkokbiznews.com/news/1002485>)

(24) เจ้าอาวาสยอมรับ! สั่งทำป้ายห้ามหมอปลา เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.ejan.co/general-news/>)

(25) คดีพลิก! เจ้าอาวาสวัดใหม่พรหมพิราม จ.พิษณุโลก รับเป็น คนสั่งทำป้ายต้านหมอปลา อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://mgronline.com/>)

online/section/detail/9650000042493)

จากตัวอย่างที่ (23)-(25) พบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงการยอมรับว่าได้กระทำความผิดและบอกเหตุผลเชิงแก้ตัวโดยใช้คำว่า “รับแล้ว” “ยอมรับ” หรือ “รับ” เป็นกริยาบ่งการกระทำของวัจนกรรมหลักประกอบกับถ้อยคำ “อ้าง/เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์” สำหรับการใช้อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ที่สื่อความหมายวัจนกรรมยอมรับผิดนั้น ผู้วิจัยสังเกตว่าเป็นกรณีทีก่อนหน้านี้ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดปฏิเสธมาโดยตลอดว่าตนไม่ใช่ผู้กระทำความผิด จนกระทั่งในเวลาต่อมาได้มีการพบหลักฐานยืนยันการกระทำผิดอย่างชัดเจน ผู้ต้องสงสัยจึงจำเป็นต้องออกมายอมรับว่าตนคือผู้กระทำความผิดจริง แต่ถึงกระนั้นก็ยังมีการกล่าวแก้ตัวโดยอ้าง/บอกเหตุผลว่าทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “... ยอมรับ/รับแล้ว/รับ ... อ้าง/เพราะ รู้เท่าไม่ถึงการณ์”

2.2 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมขอโทษ

วัจนกรรมขอโทษ เป็นการใช้อถ้อยคำเพื่อขอให้ยกเว้นโทษให้เมื่อรู้สึกรู้ว่าได้กระทำล่วงเกินผู้อื่น ยกตัวอย่างถ้อยคำที่แสดงถึงการขอโทษ เช่น คำว่า “ขอโทษ” หรือ “ขอขมา” ตามด้วยถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จากข้อมูลพบว่ามีการใช้อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อขอโทษที่ได้กระทำความผิด 2 รูปแบบ ดังนี้

ตารางที่ 6 ตารางแสดงรูปแบบโครงสร้างภาษาเมื่อถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมขอโทษ

ลำดับ	วัจนกรรมขอโทษ	ถ้อยคำแสดงวัจนกรรม
1	ขอโทษ+บอกเหตุผล	“... ขอโทษ ... แจ้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์”
		“... ขออภัย ... รู้เท่าไม่ถึงการณ์...”
2	ขอโทษ+ยอมรับผิด+บอกเหตุผล	“... ขอโทษ ... รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์”
		“... ยอมขอขมา ... รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

ตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมขอโทษ

(26) มวล. ‘ขอโทษ’ แล้ว ยกเลิกใช้ ‘กาโตะ’ โปรโมตเทคนิคขายออนไลน์ แจ้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (https://www.matichon.co.th/education/news_3463151)

(27) “เบิ้ล ปทุมราช” ขออภัย รู้เท่าไม่ถึงการณ์ เย้ยตำแหน่งอัยการสูงสุดผิดพลาด (<https://mgronline.com/entertainment/detail/9650000092482>)

(28) สมาคมบัณฑิตสภา ขอโทษเจ้าของอักษร “ไทยแลนด์” รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.tnnthailand.com/news/socialtalk/113577/>)

(29) จบด้วยดี! อดีตตร.ทาสยานรูงูมาสื่อเมืองคอน ยอมขอขมา-รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://www.dailynews.co.th/news/1567707/>)

จากตัวอย่างที่ (26)-(29) พบว่ามีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงความรู้สึกขอโทษต่อการกระทำที่ผิด โดยใช้คำว่า “ขอโทษ” “ขออภัย” หรือ “ขอขมา” เป็นกริยาบ่งการกระทำของวัฒนธรรมหลักประกอบกับถ้อยคำ “แจ้ง/รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยตัวอย่างที่ (26) และ (27) เป็นการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงการขอโทษพร้อมบอกเหตุผลว่าทำไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “... ขอโทษ/ขออภัย ... (แจ้ง/รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์)” ตัวอย่างที่ (28) เป็นการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงการขอโทษพร้อมยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริงและให้เหตุผลว่าทำไปเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “... ขอโทษ... รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

ส่วนตัวอย่างที่ (29) เป็นการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงการขอโทษพร้อมยอมรับผิดและบอกเหตุผลว่าทำไปเพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (28) แต่แตกต่างกันตรงที่ตัวอย่างที่ (29) เป็นการแสดงการขอโทษและยอมรับว่าได้กระทำความผิดจริงหลังจากที่เจ้าหน้าที่ตำรวจมีหลักฐานยืนยันการกระทำความผิดของบุคคลนั้นอย่างชัดเจนจนดินไม่หลุดจนผู้กระทำความผิดต้อง “ยอม” ที่จะขอโทษ สังเกตได้จากโครงสร้างภาษาว่า “ยอมขอขมา...รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

3. “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ

วัจนกรรมกลุ่มชี้แนะ (directives) เป็นการใช้อย่คำที่แสดงถึงความพยายามของผู้ส่งสารซึ่งหมายถึงบุคคลที่ตกเป็นข่าวเพื่อให้ผู้รับสารกระทำการบางอย่างตามความต้องการของผู้ส่งสาร จากการศึกษาข้อมูลพาดหัวข่าวออนไลน์พบว่ามีการใช้ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อสื่อความหมายวัจนกรรมในกลุ่มวัจนกรรมกลุ่มชี้แนะเพียง 1 วัจนกรรม ได้แก่ วัจนกรรมขอร้อง

3.1 “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมขอร้อง

วัจนกรรมขอร้อง เป็นการใช้อย่คำเพื่อขอความช่วยเหลือหรือขอให้ทำตามคำขอยกตัวอย่างอ่คำที่แสดงถึงการขอร้อง เช่น คำว่า “ขอความช่วยเหลือ” ตามด้วย “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จากข้อมูลพบว่ามีการใช้อ่คำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อขอร้องให้ผู้อื่นช่วยเหลือ 1 รูปแบบ ดังนี้ ตารางที่ 7 ตารางแสดงรูปแบบโครงสร้างภาษาเมื่ออ่คำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรม ขอร้อง

ลำดับ	วัจนกรรมขอร้อง	อ่คำแสดงวัจนกรรม
1	ขอร้องให้ช่วย+บอกเหตุผล	“... ขอความช่วยเหลือ... <u>เผลอรู้เท่าไม่ถึงการณ์</u> ”

ตัวอย่างพาดหัวข่าวที่ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” สื่อความหมายวัจนกรรมขอร้อง

(30) ยายวัย 73 ปีชาวอ่างทองขอความช่วยเหลือ ยายฝากเงินดตี้สวนและบ้านไม่จ่ายดอกเบี้ย 6 เดือน กำลังจะถูกยึดไร่ที่อยู่ เผลอรู้เท่าไม่ถึงการณ์ (<https://mgronline.com/local/detail/9650000063560>)

ตัวอย่างที่ (30) แสดงให้เห็นการใช้อ่คำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อแสดงความต้องการให้ผู้อื่นช่วยเหลือเพราะตนเองได้รับความทุกข์บางประการโดยมีการบอกเล่าสาเหตุของความทุกข์นั้นว่าเกิดขึ้นเพราะความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “... ขอความช่วยเหลือ... เผลอรู้เท่าไม่ถึงการณ์”

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาข้อมูลพาดหัวข่าวออนไลน์ที่มีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ทั้ง 49 ข้อความ พบว่า ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ที่ปรากฏในพาดหัวข่าวออนไลน์สื่อความหมายทางวัจนกรรมได้ 6 ความหมาย จัดเป็นวัจนกรรมที่จัดอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมบอกกล่าวมากที่สุด ได้แก่ วัจนกรรมแก้ตัว วัจนกรรมบอกกล่าว และวัจนกรรมยืนยัน รองลงมาคือจัดอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมแสดงความรู้สึก ได้แก่ วัจนกรรมยอมรับผิดและวัจนกรรมขอโทษ ลำดับสุดท้ายคือจัดอยู่ในกลุ่มวัจนกรรมชี้แจง ได้แก่ วัจนกรรมขอรับรอง

ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ที่ปรากฏใช้ในพาดหัวข่าวออนไลน์สื่อความหมายวัจนกรรมแก้ตัวมากที่สุด โดยใช้โครงสร้างภาษาว่า “...อ้าวรู้เท่าไม่ถึงการณ์” หรือ “...รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ...” และเมื่อใดก็ตามที่ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ถูกใช้เพื่อสื่อความหมายวัจนกรรมยอมรับผิด จะต้องมีการสื่อความหมาย วัจนกรรมแก้ตัวปรากฏร่วมด้วยเสมอ จนอาจกล่าวได้ว่า ไม่มีการยอมรับผิดใดไม่มีการแก้ตัว

การกระทำการใดๆ ที่คาดว่าจะอาจจะเป็นความผิดตามกฎหมาย เมื่อมีผู้สื่อข่าวไปสัมภาษณ์และนำเสนอข่าว ผู้ที่ตกเป็นข่าวนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ บุคคลผู้นั้นก็เป็นเสมือนจำเลยสังคมที่คนในสังคมต่างจับจ้องและสงสัย ดังนั้นผู้ที่ตกเป็นข่าวจึงได้มีการให้การต่อสังคมว่าตนได้กระทำการตามที่ถูกกล่าวหาจริงหรือไม่

ถ้อยคำสัมภาษณ์ของผู้ที่ตกเป็นข่าวบางคนที่พูดกับผู้สื่อข่าวแม้จะมีลักษณะเป็นการยอมรับความผิดคือยอมรับว่าตนกระทำความผิดจริง แต่ก็มีลักษณะเป็นการยอมรับผิดแบบภาคเสธ คือ ยอมรับว่าส่วนหนึ่งตนเองกระทำความผิดจริง แต่ก็ทำไปเพราะความ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ซึ่งเป็นเสมือนการขอความเห็นใจต่อสังคมไปในคราวเดียวกัน

ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” มักถูกใช้เป็นข้ออ้างเมื่อกระทำความผิด ถ้อยคำนี้เป็นเสมือนกลไกการป้องกันตัวเองจากการถูกตราหน้าจากสังคม กล่าวคือ การที่ผู้ต้องสงสัยว่ากระทำความผิดได้แสดงการยอมรับ

ความผิดต่อหน้าผู้สื่อข่าวโดยมีการให้เหตุผลว่าทำไปเพราะความ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” นั้นมีวัตถุประสงค์หลักคือเพื่อแก้ตัวให้กับตนเอง พร้อมกับแสดงความต้องการให้สังคมให้อภัยต่อการกระทำนั้น เพื่อหวังว่าตนจะสามารถใช้ชีวิตต่อไปในสังคมได้อย่างปกติสุขในอนาคตโดยที่อาจมีการคาดหวังถึงผลของการพิจารณาคดีตามกฎหมายด้วย

ในกรณีที่มีเหตุการณ์การกระทำความผิดเกิดขึ้นและมีการให้สัมภาษณ์ต่อผู้สื่อข่าว ผู้พูดอาจใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” เพื่อสื่อเจตนาว่า ตนเองรู้สึกถึงความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น ขอให้สังคมให้อภัยต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้น เหตุเพราะผู้กระทำความผิดเป็นผู้เผลอเลาะเบาปัญญา สอดคล้องกับความในบทบัญญัติเรื่องเหตุบรรเทาโทษในประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78 ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 8 ตารางแสดงการเปรียบเทียบข้อกฎหมายที่เป็นเหตุบรรเทาโทษในประมวลกฎหมายอาญากับถ้อยคำแสดงวัจนกรรม

เหตุบรรเทาโทษตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 78	ประเภทวัฒนธรรม	จำนวน	ร้อยละ	ตัวอย่างถ้อยคำแสดงวัฒนธรรม
1. ผู้กระทำความผิดเป็นผู้ใดเขาบาปบุญญา	วัฒนธรรมแก้ตัว	17	34.69	"...อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์" "รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ..."
	วัฒนธรรมบอกกล่าว	8	16.34	"...รู้เท่าไม่ถึงการณ์" "...เคยรู้เท่าไม่ถึงการณ์..." "...บอกรู้เท่าไม่ถึงการณ์..."
2. รู้สึกความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้น	วัฒนธรรมขอโทษ	5	10.2	"...ขอโทษ...รู้เท่าไม่ถึงการณ์..." "...ขอโทษ...แจ้งรู้เท่าไม่ถึงการณ์"
	วัฒนธรรมบอกกล่าว	3	6.12	"รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ... ขอโทษ..."
	วัฒนธรรมแก้ตัว	1	2.04	"...อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ... ขอขมา..."
3. ลูกแก้ไขต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นผลประโยชน์แก่การพิจารณา	วัฒนธรรมยอมรับผิด	5	10.2	"...รับแล้ว...อ้างรู้เท่าไม่ถึงการณ์" "...ยอมรับผิด...เพราะรู้เท่าไม่ถึงการณ์"
	วัฒนธรรมแก้ตัว	1	2.04	"รู้เท่าไม่ถึงการณ์!...ยอมรับผิดจริง..."
4. ตกอยู่ในความทุกข์อย่างสาหัส	วัฒนธรรมแก้ตัว	1	2.04	"...รู้เท่าไม่ถึงการณ์! ...วอนสังคมให้อภัย"
	วัฒนธรรมขออภัย	1	2.04	"...ขอความช่วยเหลือ...เคยรู้เท่าไม่ถึงการณ์"
5. มีคุณความดีมาแต่ก่อน	วัฒนธรรมบอกกล่าว	1	2.04	"...รู้เท่าไม่ถึงการณ์...ขอ..."
6. ไม่เข้าเหตุบรรเทาโทษตาม ป.อาญา ม.78	วัฒนธรรมยืนยัน	6	12.25	"...ยืนยัน (ไม่ผิด)...เชื่อ...รู้เท่าไม่ถึงการณ์" "...ยืนยัน (ไม่ผิด)...รับรู้เท่าไม่ถึงการณ์"
รวม		49	100.00	

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ในกรณีที่มีการใช้ถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” โดยผู้พูดอาจคาดหวังถึงผลบรรเทาโทษตามกฎหมายนั้น ผู้พูดจะใช้วัจนกรรมแก้ตัวและวัจนกรรมบอกกล่าวโดยบอกว่าตนเองเป็นผู้โดนเขาเบาปัญญาจึงกระทำความผิดโดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 51.03 รองลงมาคือการบอกว่าตนเองรู้สึกถึงความผิดและพยายามบรรเทาผลร้ายแห่งความผิดนั้นด้วยการใช้วัจนกรรมขอโทษ วัจนกรรมบอกกล่าว และวัจนกรรมแก้ตัว คิดเป็นร้อยละ 18.36 นอกจากนั้นยังมีการแสดงให้เห็นว่าตนเอง ลูกแก่โทษต่อเจ้าพนักงานหรือให้ความรู้แก่ศาลอันเป็นผลประโยชน์แก่การพิจารณาคดี โดยการใช้วัจนกรรมยอมรับผิดและวัจนกรรมแก้ตัว คิดเป็นร้อยละ 12.24 และลำดับสุดท้ายคือการแจ้งว่าตนเองเคยเป็นผู้มีคุณความดีมาก่อนโดยการใช้วัจนกรรมบอกกล่าว คิดเป็นร้อยละ 2.04

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า นอกจากถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” จะถูกใช้เป็นข้ออ้างข้อแก้ตัวเพื่อหวังผลให้สังคมให้อภัยต่อการกระทำผิดที่เกิดขึ้นแล้ว ผู้ใช้ยังคาดหวังให้การกล่าวถ้อยคำ “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” นี้มีผลบรรเทาโทษตามกฎหมายด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กฤษดาวรรณ หงส์ลดารมภ์ และธีรบุษ โขดสุวณิช. (2551). *วัจนปฏิบัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา. (2541). *วัจนกรรมการขอโทษในภาษาไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร์ ภาควิชาภาษาศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2556). ความหมายทางวัจนปฏิบัติศาสตร์ของคำว่า ขอโทษ ในภาษาไทย. *วารสารพัฒนบริหารศาสตร์*. 53(1), 221-239.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2555). *เอกสารคำสอนรายวิชา 2201 783 การวิเคราะห์*

- ภาษาไทยตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง). ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (อัดสำเนา) ทัศนีย์ เมฆถาวรวัฒนา. (2556). ความหมายทางวจนปฏิบัติศาสตร์ของคำว่า ขอโทษ ในภาษาไทย. วารสารพัฒนบริหารศาสตร์, 53(1), 221-239.
- ประมวลกฎหมายอาญา. (2564). สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.krisdika.go.th/librarian/get?sysid=443287&ext=pdf>
- ชาติสุทธจริย, ยุธัญญ์. (2559, มีนาคม 15). “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ข้ออ้าง ข้อแก้ตัว ของคนผิดที่ควรกำหนดอายุผู้ใช้”. MGR online. <https://mgronline.com/columnist/detail/9590000027073>
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). พจนานุกรมศัพท์ภาษาศาสตร์ (ภาษาศาสตร์ทั่วไป) ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. กรุงเทพฯ: สำนักงาน. _____ . (2565). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. สืบค้นเมื่อ 31 ธันวาคม 2565, จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, อมรา. (2545). ภาษาในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Aguirre, C. (2020). *Why do we make excuses?*. Retrieved January 4, 2023, from <https://www.headspace.com/articles/why-do-we-make-excuses>
- PattiePrincess. (2563, เมษายน 27). “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” : คำนี้ลื่นเป็ลื่องไปหรือไม่?? สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565, จาก <https://today.line.me/th/v2/article/kJR5ZJ>
- PSYCAT. (2563, มีนาคม 11). “รู้เท่าไม่ถึงการณ์” ไม่ใช่ข้ออ้าง! รับมือข้อผิดพลาดแบบรุ่นใหญ่ ไม่ใช่แค่พูดพล่อยๆ. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565, จาก <https://www.unlockmen.com/handle-crisis-like-a-pro/>
- Sam Ponsan. (2560, มกราคม 12). *รวมฮิต 7 การ์ดไม่ตายสำหรับใช้แก้ตัว* ในโอกาสต่างๆ. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565, จาก <https://>

www.mangozero.com/7-finish-cards-when-you-do-something-wrong/

- Satid Jumrem. (2020). คำแนะนำและปรึกษาด้านกฎหมาย. คลินิกกฎหมาย
หลักสูตรนิติศาสตรบัณฑิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา. สืบค้นเมื่อ 30 ธันวาคม 2565,
จาก <https://lawyer.human.nrru.ac.th/members/satid/>
- Warittha Saeja. (2564, กรกฎาคม 7). ทำผิดแล้วแก้ตัวไม่ช่วยให้อะไรดีขึ้น ขวน
เรียนรู้ที่จะยอมรับความผิดพลาดในวันที่มีปัญหา. สืบค้นเมื่อ
24 มกราคม 2566, จาก <https://thematter.co/social/how-to-admitting-that-you-are-wrong-and-stop-making-excuse/148155>
- Window M. (2563, สิงหาคม 31). รู้เท่าไม่ถึงการณ์ ไม่ใช่ เหตุบรรเทาโทษ.
สืบค้นเมื่อ 25 มกราคม 2566, จาก <https://intrend.trueid.net/article/>

ตัวละครเอกหญิงอีสานกับการต่อรองทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ที่
ปรากฏในนวนิยายแนวพาฝันเรื่อง ปลาร้าทรงเครื่องและราชินีหมอลำ¹
I-san female Protagonists and Cultural Negotiations in
Globalization Appeared in Romantic Novel: Pla Ra SongKrueng
and Ra Chi Nee Mor Lam

ทศวรรษ พิชัยอัศราพัชร *

นักศึกษาปริญญาโท คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

สิริขญา คอนกรีต

อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร

***Corresponding Author E-mail:** m.saowarose@gmail.com

Received: December 22, 2022

Revised: April 27, 2023

Accepted: June 30, 2023

Available: June 30, 2023

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิจัยเรื่อง ตัวละครเอกหญิงอีสานในนวนิยายแนวพาฝัน พ.ศ.2536-2563
อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาไทยเพื่อการพัฒนาอาชีพ มหาวิทยาลัยศิลปากร

A b s t r a c t

This study aims to investigate and analyze the I-san female protagonists in the romantic novels called Pla Ra SongKrueng (1993) and Ra Chi Nee Mor Lam (2005). The author aims to investigate the I-san female protagonists' presentation in the context of localism by analyzing the connections of the plots and the social context during the period of time.

The results showed that the romantic novels have created the strong I-san female protagonists who struggled with the cultural negotiation through the I-San identity markers. Those female protagonists are normally able to cook pickled fish and sing Mor Lam, the traditional performing arts of Northeastern Thailand, to demonstrate the I-san identity in order to acquire the cultural acceptance in the urban society which is dominated by globalization.

This is consistent with the context of Thai society in the 1987s to 1990s, when I-san laborers migrated to the city.

The crisis from the economic bubbles increased the popularity of localism on behalf of the foundation of capitalism. This led to the creation of I-San female protagonists who adapted the uniqueness of culture to promote I-san identity, with the belief that they will be able to negotiate with globalization until being accepted to be a part of the urban society.

Keywords:

I-san female protagonists,
Romantic novel, Social
negotiation, I-san identity,
Globalization, localism

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ตัวละครเอกหญิงอีสานในนวนิยายแนวพาฝันจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่เรื่อง ปลาข้าวทรงเครื่อง (ตีพิมพ์ พ.ศ.2536) และราชินีหมอลำ(ตีพิมพ์ พ.ศ.2548) โดยผู้วิจัยมุ่งศึกษาการนำเสนอตัวละครเอกหญิงอีสานตามแนวคิดท้องถิ่นนิยม ผ่านวิธีการวิเคราะห์ด้วยบทเชื่อมโยงกับบริบทสังคมในช่วงนั้น ผลการศึกษาพบว่านวนิยายแนวพาฝันได้สร้างตัวละครเอกหญิงอีสานต้องต่อสู้ต่อรองทางวัฒนธรรมผ่านเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์อีสาน (identity marker) โดยสร้างให้ตัวละครเอกหญิงมีความสามารถด้านการปรุงอาหาร(ปลาร้า) และการร้องหมอลำเพื่อเปิดเผยตัวตน

ความเป็นอีสาน ช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมเมืองหลวงซึ่งปะทะสัมพันธ์กับโลกาภิวัตน์สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยในช่วงทศวรรษที่ 2530-2540 ที่แรงงานอีสานอพยพเข้าสู่เมืองความล่มสลายทางเศรษฐกิจยุคทองส่งผลให้ความสนใจในท้องถิ่นยิ่งทวีขึ้นในฐานะที่พึ่งจากระบบทุนนิยม ส่งผลต่อการสร้างตัวละครเอกหญิงอีสานที่ใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาปรับประยุกต์เพื่อยกระดับความเป็นอีสาน เพื่อต่อรองบริบทสังคมโลกาภิวัตน์จนเป็นที่ “ยอมรับ” เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมืองได้

คำสำคัญ:

ตัวละครเอกหญิงอีสาน, นวนิยายแนวพาฝัน,
การต่อรองทางวัฒนธรรม, อัตลักษณ์อีสาน,
โลกาภิวัตน์, ท้องถิ่นนิยม

บทนำ

การเกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติของประเทศไทย พ.ศ. 2504 ตามแนวคิดโลกตะวันตกที่เน้นการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานด้านสาธารณูปโภคในประเทศ ส่งเสริมการลงทุนภาคอุตสาหกรรมของเอกชนได้ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย โดยเฉพาะการอพยพของผู้คนไหลป่าเข้าสู่เมืองเพื่อตอบสนองความต้องการด้านเศรษฐกิจอุตสาหกรรมภายใต้ระบบทุนนิยม

โลกาภิวัตน์เป็นกระบวนการทำให้ประชากรโลกถูกหลอมรวมเกิดวิวัฒนาการอย่างรวดเร็วด้วยเทคโนโลยีและความก้าวหน้าด้านการสื่อสารทำให้ “โลกไร้พรมแดน” และระบบแบบทุนนิยม ทำให้เกิดการพัฒนามาเป็นเมืองที่ก้าวกระโดด กระแสวัฒนธรรมตะวันตกเข้าครอบงำสังคมแบบเดิมกลายเป็นค่านิยมส่งผลให้ความคิด วิถีชีวิต วัฒนธรรมของสังคมโลกเปลี่ยนไปและส่งผลกระทบต่องานสังคมไทย โดยเฉพาะคนภาคอีสาน ซึ่งเป็นกลุ่มคนจำนวนมากอพยพเคลื่อนย้ายเข้ามาทำงานในเมืองหลวงเพราะกระแสทุนนิยมและเพื่อสร้างชีวิตที่ดีกว่าเดิม สอดคล้องกับงานวิจัยของชาร์ล เอฟ คายส์ (2556: 88, รัตนา โตสกุล แปล) ได้แสดงภาพท้องถิ่นอีสานตั้งแต่ช่วงหลังสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลกระทบต่องานสังคมไทย พบว่า ภาคอีสานมีข้อเสียเปรียบด้านลักษณะภูมิศาสตร์ ทรัพยากรและขาดการเหลียวแลจากภาครัฐเมื่อเทียบกับภาคกลาง เมื่อโลกาภิวัตน์เริ่มขยายตัว โรงงานอุตสาหกรรมมีมากขึ้น จึงทำให้คนอีสานจำนวนมากอพยพเข้ามาในกรุงเทพฯ เพื่อมาใช้แรงงานแลกกับค่าตอบแทนน้อยและด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่นแตกต่างจากคนภาคกลางส่งผลให้คนภาคอีสานจึงมักถูกมองเป็นอีกชนชั้นหนึ่งของสังคมกระตุ้นให้เกิดความรู้สึกร่วมของชาวอีสานต้องการสร้างอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อต่อสู้ เรียกร้องและแสดงพลังท้องถิ่น มองหาพื้นที่ตัวตนของคนอีสานและพยายามแสดงตัวตนของความเป็นท้องถิ่นในบริบทที่ด้านกระแสโลกาภิวัตน์

เมื่อผู้คนจากอีสานต้องมาทำงานในเมืองหลวงทำให้พวกเขาต้องพยายามสร้างตัวตนเพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการดำรงอยู่ในสังคมกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้การแสดงอัตลักษณ์ท้องถิ่นชัดเจนและเข้มแข็งมากขึ้น ความเป็นท้องถิ่นถูกนำเสนอมาเพื่อตอบโต้ ตอรองในวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนเองและรากเหง้าของสังคม ดังที่ พัฒนา กิตติอาษา กล่าวไว้ว่า “ท้องถิ่นนิยม” เป็นการแสดงออกทางสังคมปกป้องและตอรองอัตลักษณ์สิทธิและเสียงพูดของ “พวกเรา” “ของเรา” กับ “พวกเขา” และ “ของเขา” ดังนั้น ท้องถิ่นนิยมเป็นเรื่องของการลุกขึ้นมาทวงถาม ตอรอง เรียกร้อง และยืนหยัดในสถานการณ์ต่างๆ เป็นการดิ้นรนเพื่อไม่ให้ถูกกระทำ ถูกนิยาม หรือถูกผลักไสให้ตกอยู่ภายใต้ภาวะชายขอบ (พัฒนา กิตติอาษา, 2546, น. 33) การสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมจึงถูกแพร่กระจายในรูปแบบต่างๆ รวมทั้งนวนิยาย ถือได้ว่าเป็นงานวรรณกรรมสร้างสรรค์สัมพันธ์กับสังคม เนื่องจากเป็นสิ่งที่ผู้เขียนถ่ายทอดประสบการณ์และมุมมองมาประกอบเป็นเรื่องราว นวนิยายจึงนับว่าเป็นวรรณกรรมแสดงความคิด ปรัชญา ความจริงในสังคมที่มีอิทธิพลต่อสังคมมนุษย์และสามารถสะท้อนภาพสังคมยุคสมัยนั้นๆ ได้ (เจตนา นาควัชระ, 2521, น. 13-17)

จากปรากฏการณ์การเคลื่อนตัวของคนอีสาน จึงไม่ใช่เพียงแค่การเข้ามาของแรงงาน แต่กลับนำอัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งอาหารการกิน ภาษา ดนตรี มาเป็นตัวบ่งชี้ทางอัตลักษณ์ความเป็นอีสาน เพื่อสร้างตัวตนและแสดงพลังของท้องถิ่น ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ถูกนำเสนอผ่านพื้นที่ต่างๆ ทั้งเรื่องเล่า ละคร ภาพยนตร์ บทเพลง เป็นต้น

ในกรณีของวรรณกรรม ผู้วิจัยสังเกตว่า นวนิยายแนวพาฝัน แม้จะมีเนื้อหานำเสนอความรัก แต่จากกระแสโลกาภิวัตน์ส่งผลต่อการเลื่อนไหลในมิติต่างๆ ทางสังคม มีอิทธิพลต่อการสร้างตัวละครเอกในนวนิยายแนวพาฝันด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะช่วง พ.ศ. 2535 ได้มีนโยบายและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 มุ่งกระจายรายได้และ

การพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบทท้องถิ่น ทำให้ท้องถิ่นเริ่มเป็นที่สนใจและถูกกล่าวถึงมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อได้ศึกษาตัวบทนวนิยายบางเรื่องแล้วนั้นพบว่าแม้แต่ในนวนิยายแนวพาฝันที่มีเนื้อหามุ่งนำเสนอเรื่องรักหวานซึ่งตรึงใจ การฝ่าฟันอุปสรรคจากความต่างของฐานะและความสุขสมหวังในตอนท้าย (นพพร ประชากุล, 2552, น. 301-302) นวนิยายแนวพาฝันเกิดการสร้างตัวละครเอก โดยเลือกนำเสนอตัวละครเอกเป็นผู้หญิงชนบทอีสานเพื่อเป็นตัวแทนผู้หญิงจากท้องถิ่นมีลักษณะบทบาท อุดมลักษณะความเป็นท้องถิ่นอีสาน การใช้ภาษาถิ่น รวมทั้งนำเสนอภาพท้องถิ่นอีสานเชื่อมโยงปรากฏการณ์และเหตุการณ์ทางสังคมผ่านตัวละครเอกหญิงอีสานและถูกสร้างเป็นคู่ตรงข้ามกับตัวละครเอกชายที่เป็นตัวแทนสังคมเมืองหลวง ถือได้ว่าเป็นปรากฏการณ์ที่น่าสนใจ

ผู้วิจัยพบว่ามีนวนิยายแนวพาฝันมุ่งนำเสนอตัวละครอีสานให้มีบทบาทมากขึ้น มิได้เป็นเพียงแค่ตัวประกอบในเรื่องราวแต่กลับหยิบยกผู้หญิงที่มีถิ่นกำเนิดหรือเติบโตในภาคอีสานและมีอัตลักษณ์ท้องถิ่นมาเป็นตัวละครเอกในนวนิยายแนวพาฝัน ตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา เนื่องจากเป็นช่วงที่กระแสท้องถิ่นนิยมมีบทบาทและได้รับความสนใจอย่างมาก ทั้งจากการอพยพเข้ามาของคนอีสานสู่เมืองหลวง การเปลี่ยน “สนามรบเป็นสนามการค้า” ในยุคชาติชาย ชุณหะวัณ (พ.ศ. 2531-2534) สู่การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 รวมไปถึงหลังเกิดวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 จะเห็นว่า ท้องถิ่นได้ปรากฏอยู่ในทุกช่วงเวลา รวมถึงในนวนิยายเกิดการปรากฏขึ้นของนางเอกเป็น “คนอีสาน” แสดงให้เห็นถึงการนำเสนอภาพผู้หญิงอีสานได้รับการพัฒนาจากการเป็นแค่ตัวละครประกอบมาเป็นตัวละครหลักในการดำเนินเรื่องถูกสร้างสรรคขึ้นมาเพื่อถ่ายทอดตัวตน สังคมและวัฒนธรรมผ่านนวนิยายแนวพาฝันอาจะมีนัยของสนามการต่อรองช่วงชิงให้แก่ตัวละครเอกหญิงอีสาน รวมทั้งสร้างความหมายทางสังคมและเสนอแนวคิดท้องถิ่นนิยมเพื่อตอบโต้แนวคิดกระแสหลัก

จากโลกาภิวัตน์ที่เข้ามาในสังคมในช่วงเวลานั้นๆ

จากการศึกษาวรรณกรรม พบว่า นวนิยายแนวพาฝันของนักเขียน
ไทยในช่วง พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา ปรากฏตัวละครเอกหญิงอีสานแสดง
อัตลักษณ์อีสานอย่างเด่นชัด ได้แก่ เรื่อง ปลาแร่ทรงเครื่อง (พ.ศ. 2536)
และราชินีหมอลำ (พ.ศ. 2548) ผู้วิจัยจึงสนใจว่า นวนิยายนำเสนอภาพ
ตัวละครเอกหญิงอีสานในนวนิยายอย่างไร เกิดการต่อรองทางวัฒนธรรม
อีสานในสังคมเมืองหลวง และปรากฏแนวคิดการนำเสนอท้องถิ่นนิยมใน
กระแสโลกาภิวัตน์อย่างไร ดังนั้น การปรากฏตัวของตัวละครเอกหญิงอีสาน
ในนวนิยายแนวพาฝัน จึงเป็นการช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่จะนำเสนอ
ความเป็นอีสานในงานวรรณกรรมเพื่อแสดงถึงการต่อสู้ต่อรองทางวัฒนธรรม
ท้องถิ่นกับวัฒนธรรมในเมืองหลวง และเพื่อสร้างการยอมรับในความเป็น
ท้องถิ่นอีสานจากการได้รับอิทธิพลจากกระแสโลกาภิวัตน์

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอความเป็นอีสานของตัวละครเอกหญิง
อีสานในนวนิยายแนวพาฝัน เรื่อง ปลาแร่ทรงเครื่องและราชินีหมอลำกับ
บริบททางสังคม

สมมติฐาน

ตัวละครเอกหญิงอีสานในนวนิยายแนวพาฝัน เรื่อง ปลาแร่ทรงเครื่อง
และราชินีหมอลำ ใช้เครื่องประดับอัตลักษณ์ ได้แก่ ปลาแร่และหมอลำมานำ
เสนอความเป็นอีสานเพื่อช่วงชิงพื้นที่ของวัฒนธรรมกระแสหลักและแสดง
คุณค่าวัฒนธรรมท้องถิ่นท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์

ขอบเขตของการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกนวนิยายแนวพาฝันที่มีตัวละครเอกเป็นผู้หญิงอีสานและปรากฏการใช้อัตลักษณ์อีสานผ่านสถานที่ ศิลปวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(อีสาน) ของประเทศไทย ได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกและเป็นรูปเล่มจำนวน 2 เรื่อง ได้แก่ ปลาร้าทรงเครื่อง ของกรุ ณ ฉัตร (พ.ศ. 2536) และเรื่อง ราชนิหมอลำของบุตรรัตน์ บุตรพรม (พ.ศ. 2548) โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิดท้องถิ่นนิยมของพัฒนา กิตติธาดา

นิยามศัพท์เฉพาะ

ตัวละครเอกหญิงอีสาน หมายถึง ตัวละครเพศหญิงที่มีถิ่นกำเนิดหรือเติบโตในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ภาคอีสาน)ของประเทศไทย มีบทบาทสำคัญในการดำเนินเรื่องหรือเป็นตัวละครที่เป็นศูนย์กลางของเรื่องในนวนิยาย

นวนิยายแนวพาฝัน หมายถึง เรื่องเล่าที่กล่าวถึงบุคคล 2 คน ได้แก่ ตัวละครเอกชายและหญิงที่นำเสนอผ่านเนื้อหาความรักระหว่างชายหญิง การฝ่าฟันอุปสรรค และสุดท้ายลงเอยด้วยความสมหวังในความรัก มีความสุขต่อกัน

ท้องถิ่นนิยม หมายถึง กระแสที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นทั้งด้านภูมิศาสตร์ สังคม ภูมิปัญญา และวัฒนธรรมเพื่อตอบโต้ว่าทกรรมกระแสโลกาภิวัตน์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาเรื่อง ตัวละครเอกหญิงอีสานกับการต่อรองทางวัฒนธรรมในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ปรากฏในนวนิยายแนวพาฝัน จากนวนิยายเรื่อง ปลาร้าทรงเครื่อง ของ กรุ ณ ฉัตร และ ราชนิหมอลำ ของ

บุตรรัตน์ บุตรพรหม พบว่า นวนิยายทั้งสองเรื่องมีการสร้างอัตลักษณ์ผ่านรูปแบบวัฒนธรรมย่อยต่างๆ โดยทำให้เห็นการนำอัตลักษณ์ท้องถิ่นมาต่อสู้ ต่อรองทางวัฒนธรรมในนวนิยายแนวพาฝันผ่านตัวละครเอกหญิงในประเด็นต่อไปนี้

1. การเปิดเผยตัวตนของตัวละครเอกหญิงอีสาน

นับตั้งแต่กระแสโลกาภิวัตน์เข้ามามีบทบาทในการกำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศสู่ความเป็นอุตสาหกรรมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คนอีสานจำนวนมากจึงอพยพเข้าสู่เมืองหลวงเพื่อเป็นแรงงานในระบบแบบทุนนิยม นวนิยายเรื่อง ปลาร้าทรงเครื่อง(พ.ศ.2536) และราชินีหมอลำ (พ.ศ.2548) ได้สร้างภาพการเข้ามาในเมืองหลวงของตัวละครเอกหญิงอีสาน โดยให้ตัวละครเอกหญิงจากเรื่องปลาร้าทรงเครื่องต้องเข้ามาเพื่อศึกษาต่อและปลอมตัวไปอาศัยอยู่ในบ้านตัวละครเอกชาย การปลอมตัวของตัวละครเอกหญิงจึงเป็นนัยที่คนอีสานยังไม่สามารถแสดงตัวตนที่แท้จริงออกมาได้ในสังคมเมือง หากแต่ผู้แต่งจึงได้ใช้การปรุงอาหารอีสานเป็นสิ่งที่นำมาเปิดเผยตัวของตัวละครเอกหญิง ในขณะที่เรื่องราชินีหมอลำ ก็ได้สร้างให้ตัวละครเอกหญิงต้องเดินทางเข้ามาในกรุงเทพฯ เพื่อตามหาแม่แท้ๆ ที่หนีความลำบากมาหาอนาคตใหม่ในเมืองหลวง การสร้างให้ตัวละครเอกหญิงอีสานทั้งสองต้องเข้ามาเผชิญโชคชะตาในกรุงเทพฯ นี้เองคือสิ่งแสดงให้เห็นถึงการที่คนท้องถิ่นต้องมาอาศัยท่ามกลางกระแสสังคมที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างไปจากตน นวนิยายทั้งสองเรื่องมีความเหมือนกันคือ การสร้างให้ตัวละครเอกหญิง มีอัตลักษณ์อีสาน โดย กรุ ณ ันตร ผู้แต่งเรื่อง ปลาร้าทรงเครื่อง ได้สร้าง“อัสดา” ตัวละครเอกหญิงจากจังหวัดอุบลราชธานี ชื่นชอบและมีความสามารถในการปรุงอาหารอีสาน ประเภทปลาร้าเป็นอย่างดี และบุตรรัตน์ บุตรพรหม ผู้แต่งเรื่องราชินีหมอลำ ได้สร้าง “ค่านาง” ตัวละครเอกหญิงจากจังหวัดขอนแก่น ถือว่าเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงในด้านหมอลำของภาคอีสาน โดยเธอมีความสามารถด้านการ

ร้องหมอลำ ตัวละครเอกหญิงทั้งสองนี้จึงไม่ใช่แค่คนอีสานเข้ามาเพื่อทำงานในเมืองหลวงแต่เธอกลับนำอัตลักษณ์ความเป็นอีสาน ทั้งอาหาร และดนตรีมาเป็นทุนทางวัฒนธรรมประกอบสร้างอัตลักษณ์โดยปรากฏในตัวละครเอกหญิงอีสานผ่าน สายตาของผู้แต่งที่แม้จะไม่ใช่คนอีสาน แต่กลับหยิบยกวัฒนธรรมอีสานและเสนอมุมมองสังคม ในฐานะเป็นคนนอกที่มองความเป็นอีสานผ่านตัวละครเอกหญิงอีสานเพื่อสะท้อนภาพความเป็นจริงของสังคมที่มีทัศนคติต่อความเป็นท้องถิ่นอีสาน

การเปิดเผยตัวตนของตัวละครเอกหญิงอีสานในนวนิยายแนวพาฝันทั้งสองเรื่องนี้ จึงแสดงออกถึงความเป็นอีสานโดยภาคภูมิใจและไม่อายใคร ดังที่ในตัวบทของนวนิยายปลาร้าทรงเครื่องได้สร้างให้ตัวละครเอกหญิงอีสานกล้าแสดงออกและยืนหยัดถึงความชอบในการบริโภคอาหารอีสาน โดยเฉพาะปลาร้า แม้วัฒนธรรมการบริโภคของคนในประเทศจะปรากฏการบริโภคสัญลักษณ์สร้างความหมายการบริโภคมากกว่าการดำรงอยู่ ทำให้นวนิยายเรื่องนี้ได้สร้างคู่เทียบระหว่างความเป็นอาหารอีสานและอาหารคนเมืองที่ได้รับอิทธิพลการบริโภคอาหารตะวันตก สังเกตได้จากตัวบทแม่ของอวิศดาได้พาเธอไปรับประทานอาหารที่โรงแรม แต่ตัวละครเอกหญิงกลับแสดงตัวตนและยืนยันจะบริโภคอาหารอีสาน

“อาหารอร่อย ๆ ทั้งนั้นเลย คุ้นอยู่กับพ่อหรือแม่เลี้ยงคงไม่มีโอกาสได้กินหรอก คนระคับนั้น หยั่งคึกก็คำบักขุง ใส่ปลาเคบปลาร้า บั่นข้าวเหนียวกินให้อิ่มไปมือนึง ๆ “**“หนูชอบอาหารที่ใส่ปลาเคบปลาร้าคะ ”** “ฮี้! เก๋มันจะคายไป แม้ว่าแค่ได้กลิ่นก็ชวนอยากจะทำแล้วละ คุ้นจ๋า” “มันเหมือนคนที่เราทำ แต่เวลาทำเสร็จแล้วมานั่งกันสักระยะก็ คุ้นแล้วไม่รู้สึกเลี่ยน ๆ เหมือนที่คุณสั่งมา”

(ปลาร้าทรงเครื่อง, 2536, น.14-15)

จากตัวบทนี้ แม่ของเธอได้สั่งเด็ก ชุปหัวหอม เปาะเปี๊ยะทอด
เปิดยาง และลั่นจีกระป๋องแช่เย็น อาหารเหล่านี้จัดเป็นการบริโภคสำัญ
ที่แสดงถึงความสมัยใหม่ ได้รับการยกระดับที่จัดไว้ในภัตตาคาร จึงแสดงนัย
อาหารของคนรวย แต่ตัวละครเอกหญิง ซึ่งเติบโตในภาคอีสานกลับบอกว่า
ชอบกินอาหารที่ใส่ปลาแดกปลาร้า ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ด้านอาหารของคนอีสาน
สะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมการกินของคนอีสานที่แฝงอยู่ในบุคลิกและการ
ยืนยันของตัวละครเอกหญิง รสนิยมและวัฒนธรรมการบริโภคนี้ สะท้อนตัว
ตนและจิตวิญญาณของคนท้องถิ่นอีสานที่ปรากฏในตัวละครเอกหญิงอีสาน
การขอรับประทานปลาร้าจึงกลายเป็นสิ่งที่ทำให้ตัวละครเอกหญิงสามารถ
ปรุงปลาร้าได้อย่างดีและกลายเป็นอัตลักษณ์ที่เธอกล้าเปิดเผยตัวตนเพื่อนำ
เสนออัตลักษณ์การบริโภคอาหารอีสานในสังคมเมือง

นอกจากนวนิยาย เรื่อง ปลาร้าทรงเครื่อง ได้นำเสนอให้ตัว
ละครเอกหญิงได้เปิดเผยตัวตนผ่านการรับประทานอาหาร การประกอบอาหาร
ปลาร้าทรงเครื่องและกลายเป็นสัญลักษณ์ถ่ายทอดผ่านตัวละครแล้วนั้น ใน
นวนิยายเรื่อง ราชินีหมอลำ ก็ได้สร้าง “ค่านาง” หญิงสาวต้องมาตามหา
แม่ที่กรุงเทพมหานครโดยเธอมีความสามารถด้านการร้องหมอลำ
ซึ่งเป็นอัตลักษณ์อีสานที่สืบทอดจากสายเลือดของแม่มาเป็นเครื่องมือในการทำมาหากิน
หาเงินดูแลพ่อตาบอดและน้องสาวของเธอ

การสืบสานอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปิดเผยตัวตนของ
ตัวละครเอกหญิงผ่านความสามารถด้านการแสดงหมอลำอันเป็นพรสวรรค์
ของเธอ เป็นสิ่งที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ การนำเสนอของนวนิยายเรื่องนี้
คือการสร้างตัวละครหญิงที่เป็นแม่และลูกมีความสามารถการร้องหมอลำ
เหมือนกัน และสุดท้ายทั้งสองต้องมาแย่งชิงเป็นราชินีหมอลำบนเวทีที่ยิ่งใหญ่
และมีเกียรติ หากแต่การเข้ามาในเมืองหลวงทำให้เธอต้องนำอัตลักษณ์ด้าน
การร้องหมอลำและเงินทุนทางวัฒนธรรมทำมาหากินเลี้ยงชีพ เปรียบเสมือน
การเปิดเผยตัวตนของเธอก็คือเป็นคนอีสานในท่ามกลางบริบทสังคมเมือง

ท่ามกลางการจราจรที่ลางลบความสับสนของผู้คนในเมืองหลวง เสียงขับลำนำของ
คำนางสอดประสานกับเสียงแคนอันไพเราะดังมาจากมณฑลชนวนให้ผู้คนแถวนั้นรับฟังด้วย
ความเคลิบเคลิ้ม ผู้สัญจรไปมาต่างพากันหยุดดูภาพเบื้องหน้า สามพ่อลูกแสดงหมอลำกัน
อยู่ข้างถนน พ่อเป่าแคน ลูกสาวคนโตหน้าตาหมอคอดทั้งร้องทั้งรำด้วยสีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส
เปล่งออกมาจากใจจริง ลูกสาวคนเล็กยิ้มรับพวงแก้ม เปล่งปลั่งหน้าตาน่าเอ็นดูเรียกรอยยิ้ม
จากผู้คนที่มาหยุด ยืนมอง นึกถือหมวกเดินออกไปรับเงินจากคนเหล่านั้น

(ราชินีหมอลำ, 2548, น. 150)

จากตัวบทข้างต้นนี้ จะเห็นภาพความหลากหลายของผู้คนรุ่นวายและสืบสน
สอดรับกับวิถีสังคมเมืองที่คนอีสานได้อพยพเข้ามาเป็นแรงงาน บนความ
จลาจลนั้นกลับปรากฏตัวละครเอกหญิงได้ใช้อัตลักษณ์ความเป็นอีสาน นั้น
ก็คือ หมอลำ ในการขับร้องไปพร้อมกับเสียงแคนที่พ่อเธอเป่า แสดงให้เห็น
ถึง การใช้ความสามารถของตนแสดงออกมาอย่างมั่นใจและมีความสุข ผ่าน
สีหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส และความจริงใจ เธอได้ถ่ายทอดความสามารถการ
ร้องหมอลำนี้ออกมาอย่างไม้อายใคร หากแต่พื้นที่ที่เธอใช้ นั่นคือ ข้างถนน
ซึ่งเป็นสถานที่ของคนชนชั้นแรงงานที่ต้องเร่งรีบและเป็นเพียงทางผ่านเพื่อไป
ทำมาหากิน การหยิบยกอัตลักษณ์ความเป็นอีสานจึงเป็นการพยายามช่วง
ชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในสังคมเมือง ปรากฏว่า มีกลุ่มคนที่มีความรู้สึกร่วม
กันเกิดความเคลิบเคลิ้ม เกิดรอยยิ้ม อาจจะเกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน
จากการถูกเบียดขับเป็นพลเมืองอีกชั้นของชีวิตในสังคมเมืองหลวงและพวก
เขาเหล่านั้นยอมให้เงินกับเธอ แสดงให้เห็นว่า ตัวละครเอกหญิงอีสานได้
ใช้หมอลำเปิดเผยตัวตนจากความสามารถที่ตนเองมี ต่อสู้ทางอัตลักษณ์
วัฒนธรรมของคนอีสานถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมอื่นของสังคมเมืองหลวง
แต่กลับมีคนที่มีความรู้สึกร่วม ชื่นชอบและมีรอยยิ้มจากสิ่งที่พวกเธอทำ

นอกเหนือจากการนำอัตลักษณ์ทั้งอาหารและหมอลำ มาใช้ประกอบ
สร้างตัวละครเอกหญิงอีสานแล้ว ในนวนิยาย 2 เรื่องนี้ ยังได้นำเสนออัต

ลักษณะภาษาถิ่นอีสาน โดยสร้างให้ตัวละครเอกหญิงจะใช้ภาษาถิ่นอีสาน
สนทนากับคนอีสานด้วยกัน เป็นการสร้างความรู้สึกร่วมและบ่งบอกถึง
“ความเป็นพวกเดียวกัน” โดยนวนิยายทั้งสองเรื่องได้สร้างให้ตัวละครเอก
หญิงอีสานสนทนาภาษาถิ่นอีสาน ทั้งกับกลุ่มคนอีสานหรือแม้แต่กับคนนอก
ภูมิภาคก็ตาม นอกจากจะเป็นการเปิดเผยตัวตนว่าเป็นคนอีสาน ยังเป็นการ
ตอบโต้จากการถูกกีดกันในสังคมเมือง ดังที่ปรากฏจากนวนิยายเรื่อง ปลาร้า
ทรงเครื่อง ได้สร้างจากและบทสนทนาระหว่างตัวละครเอกหญิงสื่อสารภาษา
ถิ่นอีสานกับเพื่อนและตัวละครเอกชาย ซึ่งเป็นคนนอกภูมิภาค นอกจากนี้
ในเรื่อง ราชินีหมอลำ ได้สร้างให้เห็นภาพตัวละครเอกหญิงอีสานที่ได้เป็น
นักร้องดังระดับประเทศใช้ภาษาถิ่นอีสานพูดสนทนากับแฟนเพลง ทั้งบนเวที
คอนเสิร์ตหรือการสัมภาษณ์ออกสื่อรายการต่างๆ แสดงให้เห็นถึงการเปิดเผย
ตัวตนถึงอัตลักษณ์ความเป็นอีสานอย่างภูมิใจในพื้นที่ที่มีได้จำกัดแค่กลุ่มคน
อีสานด้วยกัน แต่เป็นการใช้ภาษาถิ่นถ่ายทอดไปในพื้นที่สาธารณะ

การเปิดเผยตัวตนของตัวละครเอกหญิงอีสานถูกสร้างผ่านอัตลักษณ์
อีสานในท่ามกลางพื้นที่ความเป็นเมืองที่รับกระแสวัฒนธรรมสากลกลายเป็น
วัฒนธรรมหลักและเบียดขับวัฒนธรรมท้องถิ่นให้เป็นอื่น ทำให้ตัวละครเอก
หญิงต้องยืนหยัดตัวตนเพื่อต้านค่านิยมสังคมเมืองหลวงเพื่อให้มีตัวตนใน
สังคม หากแต่นวนิยายทั้งสองเรื่องนี้ยังมีจุดเด่นพิเศษ เพื่อดำเนินเรื่องไป
ตามแบบฉบับพาฝัน มุ่งเน้นความรัก ความสุขสมหวัง ผู้แต่งจึงได้สร้างให้
ตัวละครเอกหญิงเป็นตัวแทนของคนท้องถิ่นและเป็นผู้ตรงข้ามตัวละครเอก
ชาย ซึ่งเป็นตัวแทนของความเป็นเมือง โดยพบว่า ตัวละครเอกชายจากเรื่อง
ปลาร้าทรงเครื่อง มีความคิดแบบตะวันตกและมีอคติต่อปลาร้าเป็นอย่างมาก
แต่ตัวละครเอกหญิงกลับปรุงปลาร้าให้เขารับประทานหรือแม้แต่ตัวละคร
เอกชายจากเรื่อง ราชินีหมอลำ ถูกสร้างให้เป็นลูกเจ้าของธุรกิจค่ายเพลง
เขาไม่ชอบการฟังเพลงลูกทุ่งหมอลำ แต่กลับต้องมาทำหน้าที่ดูแลตัวละคร
เอกหญิงของเรื่อง ซึ่งเป็นศิลปินหมอลำในค่ายเพลง การดำเนินเรื่องใน

นวนิยาย จึงได้แสดงภาพตัวละครเอกหญิงอีสานพยายามแสดงตัวตนและ
พิสูจน์ตัวเองโดยใช้อัตลักษณ์อีสานในการเปิดเผยตัวตน ต่อรอง ตอบโต้ทาง
วัฒนธรรมที่เป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ จากวัฒนธรรมที่ด้อยค่าของสังคม
เมืองกลายเป็นความปรารถนาของคนเมือง โดยนวนิยายได้สร้างตัวละครเอก
หญิงใช้วัฒนธรรมที่แตกต่างมาเป็นทุนทางวัฒนธรรมกลายเป็นความโดดเด่น
ที่สร้างตัวตนในพื้นที่สังคมเมือง

2.การปะทะของความเป็นท้องถิ่นอีสานกับวัฒนธรรมเมืองหลวง
ผ่านตัวละครเอกหญิงอีสาน

กระแสโลกาภิวัตน์ได้มีอิทธิพลต่อวัฒนธรรมในสังคมเมืองหลวง
การปรากฏของตัวละครเอกหญิงอีสานในพื้นที่สังคมเมืองผ่านนวนิยายแนว
พาฝัน ได้นำอัตลักษณ์อีสานมาดำรงท่ามกลางกระแสวัฒนธรรมที่แตก
ต่างเพื่อช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมก่อให้เกิดการปะทะอย่างสร้างสรรค์ของ
วัฒนธรรมท้องถิ่นและวัฒนธรรมเมืองหลวง ผ่านอัตลักษณ์ความเป็นอีสาน
ที่ปรากฏในนวนิยายทั้งปลาร้าและหมอลำ ล้วนเป็น 1 ใน 5 จิตวิญญาณ
ความเป็นอีสาน ได้แก่ ข้าวเหนียว ลาบ ส้มตำ หมอลำ และปลาร้า ถูก
นำมาสร้างให้เป็นตัวแทนของตัวละครเอกหญิงอีสาน จากการศึกษานวนิยาย
ทั้ง 2 เรื่อง ปรากฏการต่อสู้ ต่อรองทางอัตลักษณ์ดังกล่าว เห็นได้จาก ตัว
ละครเอกหญิงอีสานถูกสร้างให้เป็นคู่ตรงข้ามกับตัวละครเอกชาย และการใช้
อาหารอีสานเป็นคู่ตรงข้ามกับอาหารตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลในวัฒนธรรม
การบริโภคของสังคมเมือง

“คุณวิน...คุณทำอะไรกับคุณเอ เรื่องยายรุ่นหรือปลา ” “ผมไม่ต้องพูดหรอก เขารู้เรื่อง
ทั้งหมดแล้วบอกว่ายายแก่ให้ฟัง ความลับมันไม่มีในโลกหรอก” “หมายความว่า คุณเอ
รังเกียจหนูรุ่น...” เขาบอกว่าเขาไม่คิดว่าสาวกปลาแดกปลาร้าสักเท่าไครอก เขาคงคุ้นเคย
กับพวกชนมนมเนย หมูแฮม” นายวินพูดด้วยน้ำเสียงเป็นปกติ ไม่ได้สนใจสีหน้าพิศวงของ
ผู้เป็นภรรยา

(ปลาร้าทรงเครื่อง, 2536: 104 - 105)

การปะทะของอาหารอีสานกับอาหารในสังคมเมืองหลวงได้สร้างภาพคู่เปรียบต่ออาหารอีสาน ‘ปลาร้า’ กับ ‘ขนมมมเนย หมูแฮม’ โดยแสดงผ่านทัศนคติตัวละครเอกชายที่ถูกจริตกับอาหารตะวันตกมากกว่า สะท้อนถึงวัฒนธรรมการบริโภคแบบคนเมืองมีความคุ้นเคยกับอาหารตะวันตกมากกว่า ดังนั้น ปลาร้าจึงถูกมองเป็นอาหารที่มีคุณค่าน้อยกว่าอาหารเหล่านั้นทั้งๆ ที่หากศึกษาแล้ว ปลาร้าก็ให้คุณค่าทางโภชนาการเหมือนกัน ดังนั้น การที่อาหารอีสานถูกนำมาสร้างเป็นคู่เปรียบ นัยหนึ่งแสดงให้เห็นถึงการถูกลดคุณค่าว่าด้อยกว่า เนื่องจากตัวบทแสดงการปฏิเสธ แต่อีกนัยกลับสะท้อนการยกระดับอาหารอีสานเทียบเคียงอาหารตะวันตกในฐานะที่มีคุณค่าทางโภชนาการเหมือนกัน ทั้งนี้ทั้งนั้นกลับเป็นสัญญาณแทนตัวละครเอกหญิงอีสาน ดังที่ปรากฏว่า ขนมมมเนย หมูแฮม หมายถึง ผู้หญิงเมืองนอก ซึ่งตรงข้ามกับ ปลาร้า ที่เป็นสัญญาณแทน ผู้หญิงอีสาน

เมื่อวิเคราะห์บริบททางสังคมแล้ว การไม่ยอมรับในวัฒนธรรมการบริโภคอาหารอีสานของ ตัวละครเอกชายในเรื่องนี้ อาจวิพากษ์ถึงสังคมเมือง ซึ่งมองกลุ่มคนอีสานที่อพยพเข้ามาเป็นแรงงานว่าเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง ทำให้มองวัฒนธรรมการบริโภคอาหารอีสานเป็นอาหารที่ด้อยกว่า และอาจด้วยกระบวนการทำปลาร้า วัตถุดิบหาได้จากห้วยหนองคลองบึง และวิธีขั้นตอนที่เรียบง่าย ทำให้ถูกมองว่าไม่ถูกสุขอนามัย การปรุงปลาร้าทรงเครื่องนี้ จึงเป็นการช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรม ทำให้เห็นว่า อาหารอีสานคือภูมิปัญญาการบริโภคของคนอีสาน โดยตัวละครเอกหญิงอีสานพิถีพิถันผ่านการ “ทรงเครื่อง” คือ นำมาปรุงใส่สมุนไพร และกระบวนการให้ถูกสุขอนามัยมากยิ่งขึ้น แสดงถึงการต่อรองการบริโภคผ่านอาหารให้ตัวละครเอกชายรับประทาน ถือได้ว่า เป็นการปะทะกันของความเป็นท้องถิ่นที่แม้ตัวละครเอกชายจะไม่ชอบปลาร้า แต่ตัวละครเอกหญิงกลับปรุงปลาร้าให้รับประทาน นอกจากนี้ ในเรื่องราชินีหมอลำก็ได้แสดงให้เห็นถึงการต่อสู้ต่อรองทางอัตลักษณ์ จะเห็นได้ว่าเป็นการนำศิลปะการแสดงพื้นบ้านอีสาน

มาตั้งเป็นชื่อเรียกว่า “ราชินีหมอลำ” หมายถึง หญิงที่ได้รับการยกย่องหรือยิ่งใหญ่ในด้านศิลปะการแสดงหมอลำอันเป็นศิลปะพื้นบ้านของภาคอีสาน การนำศิลปะการแสดงหมอลำมาสร้างอัตลักษณ์ให้ตัวละครเอกหญิงในเรื่องนี้เป็นการต่อรองกับบริบทการถูกกดทับจากศิลปะการแสดงกระแสหลักทั้งของชนชั้นนำและจากวัฒนธรรมการแสดงในเมืองหลวงที่ได้รับอิทธิพลจากตะวันตก ทำให้ “หมอลำ” กลายเป็นการแสดง “ที่เป็นอื่น” (otherness) เนื่องจากหมอลำเป็นวัฒนธรรมอีสานที่ถูกจัดลำดับว่าด้อยกว่าวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกที่กลายเป็นวัฒนธรรมกระแสหลักในเมืองหลวง

จากเรื่องราวในนวนิยายราชินีหมอลำ ตัวละครเอกหญิงต้องใช้ความสามารถขบถร้อง หมอลำมาต่อสู้ ต้านจนเธอประสบความสำเร็จกลายเป็นหมอลำมีชื่อเสียงโด่งดัง และต้องมาแย่งชิงความเป็นหนึ่งในความเป็นหมอลำระหว่างตัวเธอกับแม่ผู้ให้กำเนิดเธอ แต่กว่าเส้นทางชีวิตของเธอจะไปถึงตอนจบแบบฉบับพาฝันนั้น เธอต้องฝ่าฟันกับค่านิยมที่สังคมเมืองมองว่า หมอลำวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสานด้อยกว่า ทำให้เกิดการปะทะกันของวัฒนธรรมการแสดง ผู้วิจัยพบว่านวนิยายได้นำศิลปะพื้นบ้านอีสาน “หมอลำ” มาเป็นเครื่องต่อรองต่อสู้ทางอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงอีสานดังตัวอย่าง

“เมื่อข้ามถึงหลังเวที คำนาง ก็เกิดความประหม่าขึ้นมาอย่างรุนแรง
เมื่อเห็นนักแสดงกิตติมศักดิ์กลุ่มใหญ่ยืนอยู่ บางคนอยู่ใน ชุดบัลเล่ต์ บางคนอยู่ใน ชุด
แฟนซี เลียนแบบนักแสดงฮอลลีวูดโก้หรู ทุกคนต่างมองมาที่เธอและคณะที่มาใน ชุด
พื้นเมืองอีสานเป็นตาเคียว...”

(ราชินีหมอลำ, 2548)

, น. 298)

กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้วัฒนธรรมเมืองหลวงถูกรอบด้วย วัฒนธรรมตะวันตกทำให้เกิดการแบ่งแยกวัฒนธรรมท้องถิ่น ดังที่ปรากฏใน เหตุการณ์ การจัดงานกาลาดินเนอร์การกุศลเพื่อเด็กด้อยโอกาส ตัวละคร เอกหญิงต้องรีบทไปแสดงหมอลำภายในงาน เธอต้องรู้สึกถึงการแปลกแยก ทางวัฒนธรรม เมื่อไปเจอกับชุดการแสดงวัฒนธรรมเมืองหลวงถูกนำเสนอให้ เกิดความรู้สึกทันสมัย ใหญ่และได้กดทับให้วัฒนธรรมพื้นเมืองอย่างหมอลำ โดยเธอจะมาร่วมแสดงในงานเดียวกันถูกมองว่าเป็นวัฒนธรรมที่รองกว่า ผู้แต่งได้ใช้ความเป็นคู่ตรงข้ามระหว่างวัฒนธรรมอีสานกับวัฒนธรรมการ แสดงตะวันตกที่เข้ามาในเมืองหลวงและได้รับการยกย่องว่าเหนือกว่า วัฒนธรรมพื้นเมือง แสดงให้เห็นการปะทะกันของวัฒนธรรมบันเทิงใน พื้นที่เมือง โดยตัวละครเอกหญิงเองต้องสูญเสียตัวตนจนเกิดความประหม่า อย่างรุนแรง ซึ่งตัวละครเอกหญิงก็รับความรู้สึกต่ำต้อยจากแนวคิดวัฒนธรรม กระแสหลักไว้เองด้วย

การแสดงบัลเลต์ชุด ‘หงส์สลักบาป’ ของนักแสดงกิตติมศักดิ์ชายหญิงจบลงไป
เสียง ปรมิอั่งขึ้นอย่างกึกก้อง พิธีกรชายและหญิงเดินออกมา
“จบไปแล้วอย่างสวยงามนะกับการแสดงที่ ตื่นตาตื่นใจ หวามที่โชนไม่ได้มาก่อน
นอกจากที่งานกาลาดินเนอร์การกุศลเพื่อเด็กด้อยโอกาสในค่ำคืนนี้ ” พิธีกรชายพูดต่อ
“หลังจากที่ท่านได้รับชมการแสดงที่สวยงามวิจิตรอลังการหลากหลายรูปแบบไปแล้ว เรา
ขอبرกความรู้สึกของท่านผู้มีเกียรติด้วยการแสดงหมอลำ” แจกในงานพากันส่ง เสียง
อือฮา พิธีกรชายก็มึนสคริปต์เพื่อความแน่ใจพร้อมกับย้่าหน้าไมโครโฟนอีกครั้งใช่ ไม่ผิด
แน่ ๆ ครับ เรามีสองศิลปินมาอวดจริง ๆ ““สินคำโทพอปรี๊ดละ”” พิธีกรหญิงถามหลวง
หัวเราะอย่างขบขัน “ผมก็สงสัยอยู่เหมือนกัน จันเราก็ไปชมพร้อม ๆ กันเลยครับ สินเสียง
ประกาศ หมอแคนก็คือนักกลุ่มนักคนตรีมายืนข้างเวที บรรดาแขกเหรื่อหันไปมองหน้าก็
อย่างงุนงง พวกหัวสูงบางคนก็ส่งเสียงโห่ ุณรจิตหน้าจื้อนหันไปถามลูกชาย...

(ราชินีหมอลำ, 2548, น. 301-302)

เมื่อวัฒนธรรมเมืองหลวงถูกยกขึ้นมาเป็นวัฒนธรรมหลักในฐานะของศูนย์กลางของประเทศ การแสดงหมอลำจึงถูกทำให้กลายเป็นวัฒนธรรมที่ต่ำต้อยด้อยค่าและถูกกดทับ เห็นได้ว่า เมื่อพูดถึงการแสดงตะวันตกที่เข้ามาในเมืองหลวงจะถูกนำเสนอให้ดูสูงส่ง เช่น “นักแสดงกิตติมศักดิ์” “ตื่นตาตื่นใจ” “เสียงปรบมือก็ก้อง” “วิจิตรอลังการ” หากแต่พอกล่าวถึงการแสดงหมอลำกลับถูกกดและลดคุณค่าลงผ่านเสียงให้เสียงฮือฮาเสียงหัวเราะ อีกทั้งยังดูแคลน ด้วยการมองเป็นสินค้าโอท็อป ซึ่งเป็นสินค้าท้องถิ่นระดับตำบล สิ่งเหล่านี้สะท้อนความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมที่สังคมเมืองสร้างขึ้นมากำหนดและแบ่งแยกวัฒนธรรม โดยให้คุณค่ากับวัฒนธรรมตะวันตกว่าเหนือกว่าและกลายเป็นค่านิยมในเมืองหลวง

จะเห็นว่า การปะทะของความเป็นท้องถิ่นอีสานกับวัฒนธรรมเมืองหลวงผ่านตัวละครเอกหญิงอีสานที่ปรากฏในนวนิยายเป็นการแสดงให้เห็นถึงการที่ท้องถิ่นยังไม่เป็นที่ยอมรับในสังคมเมืองหลวง หากแต่ตัวละครเอกหญิงกลับต่อรอง ตอบโต้ทางอัตลักษณ์ โดยยืนหยัด “ตัวตนของตนเอง” และรู้ว่า “เราคือใคร” ไม่ยินยอมคล้อยตามค่านิยมกระแสหลัก ในตัวบทจึงปรากฏการปะทะทางวัฒนธรรม โดยตัวละครเอกหญิงอีสานกล้าเผชิญท้าทายวัฒนธรรมกระแสหลักผ่านการใช้อัตลักษณ์วัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อต่อรองกับบริบทความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของสังคมเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมอีสาน

การเปิดเผยตัวตนของตัวละครเอกหญิงอีสานผ่านอัตลักษณ์อาหารและดนตรีแสดงให้เห็นการต่อสู้ ต่อรองทางวัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งได้ถูกเบียดขับความเป็นท้องถิ่นกลายเป็นความเป็นอื่น (otherness) ทำให้ตัวละครเอกหญิงอีสานต้องเผชิญกับการถูกกดทับจากปัจจัยที่คนภายนอกสร้างให้ไม่ว่าจะเป็นอาหารอีสาน “ปลาร้า” หรือการร้อง “หมอลำ” โดยนวนิยายแนวพาฝันได้แสดงให้เห็นการต่อสู้กับทัศนคติคนเมืองที่มีต่อวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน โดยมองพื้นที่ท้องถิ่นอีสานด้อยกว่าทำให้ตัวละครเอกหญิง ซึ่งเป็นตัวแทนของคนท้องถิ่นจึงถูกมองด้อยกว่าไปด้วย แต่ตัวละครเอกหญิงอีสาน

ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงคุณค่าของความเป็นท้องถิ่นเพื่อพยายามสร้างตัวตนในพื้นที่สังคมเมือง ผู้แต่งได้แสดงถึงจุดเริ่มต้นเกิดการต่อต้านความเป็นท้องถิ่นจากตัวละครอื่นๆ จนคลี่คลายกลายเป็นจุดจบจบับพาฝันคือ การเป็นที่ยอมรับ” จากสังคมและสุขสมหวังกับตัวละครเอกชายในที่สุด

จากที่กล่าวในข้างต้น นวนิยายเรื่องปลาร้าทรงเครื่อง ได้สร้างให้ตัวละครเอกชายมีความคิดต่อต้านและมีอคติต่อปลาร้า โดยผู้แต่งได้สร้างการเทียบเคียงระหว่างอาหารในเมืองหลวงและอาหารอีสาน แต่เมื่อตัวละครเอกหญิงได้ปรุงปลาร้าทรงเครื่องให้เขารับประทานและเปลี่ยนชื่อเป็น น้ำพริกอีสาน ปรากฏว่า ตัวละครเอกชายสามารถรับประทานได้ ดังนั้น แท้จริงแล้วการไม่ชอบปลาร้า ล้วนเกิดจากอคติและในที่สุดตัวละครเอกชายกลับชื่นชอบและยอมรับในอาหารประเภทปลาร้า

“อาหารจืด ๆ ทั้งนั้นเลย” ชายหนุ่มทำเสียงบ่นอุบอับ “น้ำจะมีอะไรเค็ม ๆ นิดหน่อย จะให้เจริญอาหาร” “ก็คุณเคยชอบอาหารรสจืด ๆ” “ใช่ ! แต่ทดลองน้ำพริกของอีสาน ที่เธอทำให้ทานอร่อยคีนะ ไม่เค็มมากทานกับผักต้ม ผักสด ข้าวร้อน ๆ เอสเต็กมาแลกก็น่าจะไม่ยอมเลย”

(ปลาร้าทรงเครื่อง, 2536, น. 365)

การมีอคติต่อปลาร้าของตัวละครเอกชาย ซึ่งเคยบริโภคแต่อาหารตะวันตก พอได้ลิ้มลองรสชาติของน้ำพริกอีสานหรือปลาร้าทรงเครื่อง ทำให้เขาเกิดความชอบและยอมรับในรสชาติของอาหารประเภทนี้ ถึงขั้นยกเปรียบเทียบ “เอาสเต็กมาแลกก็น่าจะไม่ยอม” แสดงให้เห็นว่า ปลาร้า ได้ถูกการยอมรับจากการปรับเปลี่ยนให้เข้ากับความเป็นอาหารสังคมเมืองมากขึ้น

เอเธนส์ตามหญิงสาวผู้เป็นภรรยา ไปนั่งทานข้าวเกรียบปากหม้อญวน ใส่หมูพะข้อสับ ผสมกับต้นหอมหั่นหอย ๆ และมีน้ำจิ้มรสออกหวาน ๆ รวด “อร่อยไหมคะ?”

“ก็แปลกดี ผมไม่เคยทานอาหารประเภทนี้มาก่อน แต่ก็ไม่แปลกนะ ทานปลาร้าได้ ทานข้าวเกรียบปากหม้อญวนได้ไม่แปลกหรอก เขาทำเสียงสัพยอกล้อ ๆ ผู้เป็นภรรยา อร่อยก็ยิ้มเงิน ๆ เมื่อนึกถึงว่าตัวเอง หลอกให้ชายหนุ่มรับประทานปลาร้าให้เขามีคตินักหนา หากมาบัดนี้ดูเหมือนจะกลายเป็นอาหารจานโปรดของเอเธนส์ไปเสียแล้ว

(ปลาร้าทรงเครื่อง, 2536, น. 783)

จากตัวบทนี้ ตัวละครเอกหญิงได้ปล้ำลางอคติที่ตัวละครเอกชายมีต่อปลาร้าทำให้เขายอมรับอาหารอีสานและกลายเป็นอาหารจานโปรด แสดงให้เห็นว่า โดยแท้จริงแล้ว ตัวละครเอกชายไม่ชอบปลาร้าล้วนถูกประกอบสร้างจากอคติ โดยมองอาหารอีสานว่าด้อยกว่าเพราะการถูกเบียดขับด้วยอาหารในเมืองหลวงตามกระแสโลกาภิวัตน์ที่รับวัฒนธรรมการบริโภคแบบตะวันตกเป็นกระแสหลัก นอกจากนี้ปรากฏอาหารชนิดอื่นๆ ได้แก่ ข้าวเกรียบปากหม้อญวน แสดงถึงการยอมรับความแตกต่างความเป็นพหุวัฒนธรรมการสร้างตัวละครเอกชายต่อต้านอาหารอีสานเป็นสัญญาณของการไม่ยอมรับ แต่เมื่อตัวละครเอกหญิงยื่นหยัดนำเสนอปลาร้าผ่านการปรับประยุกต์เป็น “ทรงเครื่อง” ทำให้ตัวละครเอกชายบริโภคได้ สุดท้ายสามารถเอาชนะใจตัวละครเอกชายได้และกลายเป็นอาหารที่คนภายนอกชื่นชอบได้

ผลพวงจากการต่อรองด้านวัฒนธรรมที่ปรากฏในนวนิยายปลาร้าทรงเครื่อง นอกจากจะเป็นที่ยอมรับในวัฒนธรรมการบริโภคอาหารอีสานแล้วนั้น จากเรื่อง ยังได้สร้างให้ตัวละครเอกหญิงสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี คณะนิติศาสตร์ ถือว่า เป็นการ “ยกระดับ” ตัวเองให้กับตัวละครเอกหญิงอีสานเปรียบได้กับการ “ทรงเครื่อง” ของปลาร้าได้ปรุงแต่งให้น่ารับประทานจนสามารถเป็นที่ยอมรับได้การเป็นที่ยอมรับในตัวปลาร้าที่เป็นอาหารของคนอีสาน จึงเป็นสัญญาณแสดงให้เห็นถึงการยอมรับตัวละครเอกหญิงเป็นตัวแทนของคนอีสานด้วยเช่นกัน การสร้างตัวละครเช่นนี้ ทำให้

เห็นว่า การยอมรับคนอีสานยังอยู่ในระดับเลือกนอกที่ตึงมือบังคับประกอบอื่น เช่น การศึกษา สถานภาพทางสังคม มิเช่นนั้นอาจจะไม่ได้รับการยอมรับ การที่ปลาร้าได้รับการทรงเครื่อง ก็คือ การปรับ ประยุกต์ความเป็นอีสาน ให้สามารถเข้ากับความต้องการของคนนอกภูมิภาคได้กลายเป็นความพิเศษ จึงได้รับการยอมรับ ไม่ใช่การยอมรับความเป็นอีสานทั่วไป แต่เป็นการ ยอมรับความเป็นอีสานที่ “ทรงเครื่อง” แล้ว นอกเหนือจากนี้เรื่องราชินี หมอลำก็ได้สร้างบรรยากาศการต่อต้านวัฒนธรรม การแสดงหมอลำใน ตอนต้น ก่อนที่ตัวละครเอกหญิงจะหยัดยีนนำเสนออัตลักษณ์ของตนจนเป็นที่ “ยอมรับ” ในบริบทสังคมที่มองการแสดงพื้นบ้านอีสานว่าเป็นวัฒนธรรม ของชนชั้นที่สองของสังคม

“...ไม่มีใครแย่งคำพูดของคุณธนา หากคัดคตีสวนตัวออกไป ทุกคนต่างก็เห็นตรงกัน ว่า คำนางทำหน้าที่นักร้อง ได้ดีทีเดียว เสียงร้องของเธอสะกิดคนฟังให้เงยบั้น แล้วกลับคึกคักขึ้นเมื่อคนตรีเร่งจังหวะเร็วขึ้น เด็กสาวทั้งร้องทั้งเต้นอย่างสนุกสนาน หลายคนขยับตัวตามอย่างสนุกสนาน... รุ่งนี้กว่าตามองไปรอบ เห็นหลายๆ คนเริ่ม ปรมือ หลายคนออกใจไม่ไหวก็ออกไปเดินร่าหน้าเวที ยิ่งทำให้บรรยากาศดู เป็น กันเอง มากขึ้น แม้ฟังเพลงออกบ้างไม่ออกบ้าง แต่พวกเขาก็ขยับตัวตามกัน อย่างคึกคัก”

(ราชินีหมอลำ, 2548, น. 303)

ผู้เขียนได้สร้างการต่อสู้ต่อรองทางอัตลักษณ์ผ่านตัวละครเอก หญิง “ค่านาง” แม้ในตอนแรกเธอเกิดความรู้สึกด้อยค่าและสูญเสียตัวตน จนมีอาการประหม่า แต่เธอก็พยายามถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมด้านการร้อง การแสดงเต็มที่อย่างสนุกสนานและถูกใจแก่แขกผู้ร่วมงาน จากเหตุการณ์นี้ มีการนำวัฒนธรรมท้องถิ่นมาตอบโต้กับอคติว่าวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่สามารถ แสดงในงานสังคมชนชั้นสูงได้ โดยแสดงให้เห็นว่าสังคมยังแบ่งชนชั้นทาง วัฒนธรรมและไม่มีพื้นที่ให้กับวัฒนธรรมท้องถิ่น เพราะอำนาจการปกครอง

แบบรวมศูนย์ (centralization) ทำให้ความเป็นเมืองหลวงถูกยกเป็นวัฒนธรรมหลัก แต่นวนิยายเรื่องนี้กลับใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นมานำเสนอและตอบได้ทำให้เห็นว่า หมอลำอีสานก็ปรับประยุกต์และสร้างความพิเศษกลายเป็นความแปลกใหม่ สามารถสร้างความประทับใจและความรู้สึกร่วมกับการรับรู้ทางวัฒนธรรมได้ จะเห็นว่า ผู้คนที่ต่อต้านวัฒนธรรมท้องถิ่นพื้นบ้านอีสานที่โหรงเหรงเหาะ เมื่อได้รับชมการแสดงจนกลับปรับมโนทัศน์ที่ดีให้การแสดงชุดนี้ หากวิเคราะห์เรื่องราวการดำเนินเรื่องของค่านางตั้งแต่เริ่มจะเห็นถึงวิวัฒนาการของการใช้หมอลำในการแสดงตนของเธอค่อยๆ ขยับพื้นที่และสร้างพื้นที่ให้เธอมีตัวตนในสังคมขึ้นเรื่อยๆ จากการร้องเพื่อประท้วงชีวิตบริเวณริมทางถนน ได้มีตัวตนไปร่วมแสดงในงานต่างๆ และได้เป็นที่ยอมรับจากสังคมจนเธอมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นราชินีหมอลำ การเป็นนักร้องมีชื่อเสียงช่วย “ยกระดับ” ความเป็นอีสานได้รับการยอมรับเรื่องราวนี้หมอลำ นำเสนอให้เห็น จุดเริ่มต้นที่ตัวละครเอกขายลูกเจ้าของธุรกิจค่ายเพลง แต่กลับปฏิเสธการฟังลูกทุ่งหมอลำและปฏิเสธตัวละครเอกหญิงอีสาน หากแต่เมื่อได้รู้จักตัวตนของเธอแล้ว จึงเกิดการยอมรับและตกหลุมรักตัวละครเอกหญิงอีสาน เรื่องราวในตอนจบ จึงเป็นการแสดงให้เห็นตัวละครเอกขายตัดสินใจจะทิ้งการเดินทางเพื่อไปเรียนต่อเมืองนอกและมาสารภาพรักต่อตัวละครเอกหญิงอีสาน โดยมีฉากและบรรยากาศหน้าเวทีหมอลำที่ยิ่งใหญ่

การเป็นที่ยอมรับของตัวละครเอกหญิงอีสานนี้ ล้วนมาจากผลพวงของการยืนหยัดใน อัตลักษณ์ของความเป็นอีสาน ซึ่งตัวละครเอกหญิงพิสูจน์ตัวเองเพื่อแสดงตนในบริบทสังคมที่มีค่านิยมมองคนอีสานเป็นอีกชนชั้น แต่การยืนหยัดในอัตลักษณ์ของตัวละครเอกหญิงอีสานอาจไม่ได้รับการยอมรับในความเป็นอีสานทั่วไป เพราะตัวละครเอกหญิงต้องปรับประยุกต์อัตลักษณ์เพื่อให้กลายเป็นความพิเศษ ทั้งการปรับปลาร้าให้กลายเป็นการ “ทรงเครื่อง” การศึกษาที่ยกระดับตัวละครเอกหญิง หรือแม้แต่การมีชื่อเสียงจน

ได้ชื่อว่าเป็นราชินีหมอลำ ล้วนเป็นผลที่ทำให้เกิดการยอมรับในตัวละครเอกหญิงอีสาน การดำเนินเรื่องไปถึงจุดจบฉบับพาฝันสุขสมหวังในความรักของตัวละครเอกหญิงสามารถเอาชนะใจและเป็นผู้ได้รับเลือกจากตัวละครเอกชายให้เป็นคู่ชีวิตในที่สุดนั้น แสดงให้เห็นถึงการมีพื้นที่ของตัวละครหญิงอีสานที่เป็นผลพวงจากการท่องเที่ยววัฒนธรรมและการยื่นหยัด ปรับแต่งและยกระดับความเป็นอีสานจนเป็นที่ยอมรับในการได้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมศูนย์กลาง

สรุปผลและอภิปรายผล

กล่าวโดยสรุป จากการวิเคราะห์ตัวละครเอกหญิงอีสานที่ปรากฏในนวนิยายแนวพาฝัน เรื่อง ปลาร้าทรงเครื่อง(พ.ศ.2536) และเรื่องราชินีหมอลำ (พ.ศ.2548) ทำให้เห็นว่า นวนิยายแนวพาฝัน ได้สร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมผ่านตัวละครเอกหญิงอีสาน การเปิดเผยตัวตนของหญิงอีสานผ่านวัฒนธรรมความเป็นอีสาน โดยผู้แต่งได้นำ ปลาร้า และหมอลำ มาเป็นเครื่องบ่งชี้ทางอัตลักษณ์ โดยปลาร้าเป็นตัวแทนของวัฒนธรรมการบริโภค ในขณะที่ หมอลำ คือ วัฒนธรรมความบันเทิง การสร้างให้ตัวละครเอกหญิงอีสานใช้ทุนทางวัฒนธรรมผ่านอัตลักษณ์ดังกล่าว เพื่อเป็นเครื่องมือช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมในการดำรงอยู่ในสังคมเมือง ตัวละครเอกหญิงอีสานต้องต่อสู้ต่อรองทางอัตลักษณ์ท้องถิ่นอีสานเพื่อตอบโต้การถูกกดทับจากวัฒนธรรมที่แตกต่างในเมืองหลวง โดยเฉพาะตั้งแต่มีการดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พ.ศ.2504 มุ่งเน้นพัฒนาเศรษฐกิจสู่ระบบอุตสาหกรรมได้ปรับเปลี่ยนสังคมไทย โดยเฉพาะสังคมอีสาน จากการ“เฮตอยู่เฮตกิน” วิถีชีวิตเรียบง่าย วัตถุดิบหาได้จากใกล้ตัวสู่การผลิตในระบบแบบทุนนิยม ทำให้คนอีสานจำนวนมากต้องเดินทางมาทำงานในเมืองหลวง การอพยพเข้ามาสู่เมืองนี้ สะท้อนภาพของคนอีสานที่ต้องเดินทางเข้ามาในเมืองหลวง ในฐานะศูนย์กลางของประเทศ การเข้ามาด้วยบริบทสังคมที่แตกต่างและ

ปัจจัยการเมืองเชิงวัฒนธรรมที่มองคนอีสานมีความคล้ายคลึงกับลาวและ
มีวัฒนธรรมแตกต่างจากชนชั้นนำในกรุงเทพฯ ส่งผลให้วัฒนธรรมอีสาน
จึงถูกมองว่าด้อยกว่า ดังที่ปรากฏในนวนิยายที่มองอาหารอีสานและดนตรี
อีสานเป็นวัฒนธรรมชายขอบ(marginality) ซึ่งเป็นผลจากการการพัฒนา
เมืองทำให้ศูนย์รวมต่าง ๆ มากระจุกตัวที่ในเมืองหลวงและสร้างความ
แตกต่างระหว่างความเป็นเมืองและความเป็นชนบท

แต่เมื่อปี พ.ศ.2536 เป็นปีที่นวนิยายปลาร้าทรงเครื่อง
ถูกพิมพ์เผยแพร่ ซึ่งตรงกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7
มุ่งการกระจายรายได้และการพัฒนาไปสู่ภูมิภาคและชนบททำให้ท้องถิ่นเข้า
มามีบทบาทในการจัดการและขับเคลื่อนประเทศมากขึ้น ส่งผลให้เกิดกระแส
ความสนใจในความเป็นท้องถิ่น เกิดการปรากฏตัวของตัวละครที่เป็นคนท้องถิ่น
ถูกยกระดับมาเป็นตัวละครเอกของเรื่อง และได้สร้างให้ตัวละครเอกหญิง
อีสานยกระดับตัวเองผ่านการศึกษาจนจบปริญญาตรี ถือว่าเป็นการสร้าง
ภาพลักษณ์ของคนท้องถิ่นที่มีการศึกษาและได้รับการพัฒนาเท่าสังคมเมือง

หลังวิกฤติเศรษฐกิจ พ.ศ. 2540 เกิดการล่มสลายของระบบแบบ
ทุนนิยมส่งผลให้โรงงานอุตสาหกรรมปิดตัวจำนวนมาก คนอีสานที่เข้ามา
เป็นแรงงานในกรุงเทพฯ จึงได้รับผลกระทบ ท้องถิ่นจึงกลับมามีบทบาท
อีกครั้ง ในฐานะของการเป็นพื้นที่ดั้งเดิมก่อนเข้าสู่ระบบอุตสาหกรรมและ
การพัฒนาแบบทุนนิยม ภูมิปัญญาท้องถิ่นจึงกลายเป็นแนวคิดที่ถูกนำ
เสนอให้เห็นความงดงามและความยิ่งใหญ่ ดังที่นวนิยายเรื่อง ราชินีหมอลำ
ที่ได้สร้างตัวละครเอกหญิงใช้หมอลำเป็นทุนทางวัฒนธรรม โดดเด่นอยู่ใน
กระแสโลกาภิวัตน์จนมีชื่อเสียงและได้รับความยอมรับในพื้นที่สาธารณะ
มากขึ้น การใช้อาหารและดนตรี มาเป็นเครื่องบ่งชี้อัตลักษณ์ความเป็น
อีสานและประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ให้
เห็นกระบวนการต่อสู้ของบุคคลชายขอบ คือ อัตลักษณ์ในรูปแบบการเมือง
เชิงวัฒนธรรมของสิริขญา คอนกรีต (2556) ได้ศึกษาเพลงลูกทุ่งอีสาน

พบว่า รูปแบบวัฒนธรรมย่อยถูกใช้เป็นเครื่องบ่งชี้ในการสร้างอัตลักษณ์ใน
เพลงลูกทุ่ง ผ่านอาหาร ดนตรี ประเพณี เทศกาลและอาชีพ เพื่อช่วงชิง
ความหมายและประกอบสร้างในการนิยามตัวตนของกลุ่มอีสานพลัดถิ่น
จากการศึกษาข้อมูลใน นวนิยายแนวพาฝัน ปรากฏว่า มีการนำอัตลักษณ์
ดังกล่าว มาใช้ประกอบสร้างตัวละครเอกหญิงอีสาน พบว่า มีลักษณะคล้าย
กับการสร้างอัตลักษณ์ผ่านรูปแบบวัฒนธรรมย่อยดังกล่าว โดยทำให้เห็น
ผู้หญิงอีสานกับการนำอัตลักษณ์ท้องถิ่นมาต่อสู้ ต่อรองทางวัฒนธรรมใน
นวนิยายแนวพาฝัน นอกจากนี้จากการวิจัยตัวละครเอกหญิงอีสานทำให้เห็น
ความหลากหลายของสังคมที่นำเสนอความเป็นท้องถิ่นที่ต่อรอง ตอบโต้และ
ประนีประนอมเพื่อปรับแต่งตัวเองให้เข้าเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเมือง ดังที่
เสาวณิต จุลวงศ์ (2557) ได้ศึกษาและอธิบายว่า วรรณกรรมไทยแสดงให้เห็น
ความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมซึ่งเป็นสังคมท้องถิ่นและอยู่
ในสังคมโลก แสดงให้เห็นถึงการปะทะสังสรรค์ระหว่างวัฒนธรรมกระแส
หลักหรือส่วนกลางกับวัฒนธรรมกระแสรองหรือท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม
การติดต่อเชื่อมโยงเป็นสังคมโลกเดียวกันทำให้วรรณกรรมไทยหยิบยก
ประเด็น “ท้องถิ่นนิยม” (localism) “การทำให้เป็นท้องถิ่น” (localization)
ท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์ (globalization) และการดูถูกถิ่นท้องถิ่นเข้า
กับศูนย์กลาง(centralization) ขึ้นมานำเสนอแสดงให้เห็นการเมืองและ
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างท้องถิ่นกับเมือง นอกจากนี้ความหลาก
หลายทางสังคมวัฒนธรรมยังปรากฏผ่านความหลากหลายทางวรรณกรรม
ซึ่งสะท้อนการโต้กลับหรือประนีประนอมกับศูนย์กลางอีกด้วย

ดังนั้น นวนิยายแนวพาฝัน จำนวน 2 เรื่องนี้ จึงไม่ได้เป็นเพียง
แค่วรรณกรรมที่มุ่งเสนอเฉพาะเรื่องรักๆ ใคร่ๆ แต่กลับสร้างพื้นที่ที่แสดง
ความสัมพันธ์กับความเป็นท้องถิ่นและเมือง โดยมีความเหมือนกัน
คือ การหยิบยกตัวละครเอกหญิงอีสานให้เป็นตัวแทนของท้องถิ่น มีอัตลักษณ์
อีสานในการแสดงออกทางสังคมเพื่อปกป้องและต่อรองทางอัตลักษณ์และ

วัฒนธรรม รวมทั้งต่อสู้เพื่อพิทักษ์รักษา ทวงถามและเส้นพรมแดนพื้นที่ทางวัฒนธรรมในบริบททางสังคมที่มองท้องถิ่นว่าเป็นอีกชนชั้นหนึ่ง ดังนั้น การปรากฏตัวของตัวละครเอกหญิงอีสานในนวนิยายแนวพาฝัน จึงเป็นการช่วงชิงพื้นที่ทางวัฒนธรรมนำเสนอความเป็นอีสานท่ามกลางกระแสสังคมเมืองที่เสนอให้เห็นว่าคนอีสานหยดเย็นในอัตลักษณ์และใช้เป็นทุนทางวัฒนธรรมในการดำรงตน แม้ผู้แต่งนวนิยายจะไม่ใช่คนอีสาน แต่ก็ได้แสดงให้เห็นทัศนคติที่คนนอกมองความเป็นอีสานในการยอมรับวัฒนธรรมท้องถิ่นอีสาน หากแต่การได้รับการยอมรับความเป็นท้องถิ่นที่ตกแต่งใหม่เพื่อประยุกต์ให้สังคมเมืองยอมรับได้ ดังนั้น ตัวละครเอกหญิงอีสานจึงต้องเปิดเผย ยืนหยัดและปรับแต่งอัตลักษณ์เพื่อยกระดับความเป็นอีสานทั้งด้านอาหารและดนตรีให้มีความพิเศษจนเป็นที่ยอมรับของสังคมและชนะใจตัวละครเอกชายได้รับความรัก ความสุขสมหวังตามแบบฉบับนวนิยายพาฝัน

รายการอ้างอิง

เจตนา นาควัชร.(2521). *ทฤษฎีเบื้องต้นแห่งวรรณคดี*.

กรุงเทพมหานคร : ดวงกลม.

ชาร์ลส์ เอฟ คายส์.(2556). *อีสานนิยม : ท้องถิ่นนิยมในสยาม*

ประเทศไทย. รัตนา โตสกุล(แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิ

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

ธนิกาญจน์ จินาพันธ์.(2552) *ท้องถิ่นกับกระแสโลกาภิวัตน์ใน*

วรรณกรรมไทยร่วมสมัย: ต่อด้านหรือตอบรับโลกาภิวัตน์วัฒนธรรม.

รายงานการประชุมวิชาการนานาชาติ วรรณคดีและ

วรรณคดีเปรียบเทียบครั้งที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นพพร ประชากุล.(2552). *ยอกอักษรย้อนความคิด เล่ม 1*.

กรุงเทพฯ.

รินฤทัย สัจจพันธุ์. (2533). *ภาพของผู้หญิงในนวนิยายของนักเขียน
สตรี. ภาษาและวรรณคดีไทย*

_____. (2538). *วรรณกรรมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: ภาค
วิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและ
กรอบแนวคิด*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการวิจัย
แห่งชาติ.

_____. (2546). *มานุษยวิทยากับการศึกษาปรากฏการณ์
โหยหาอดีตในสังคมไทยร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์
มานุษยวิทยาสิรินธร.

วชิรวัชร งามละม่อม.(2562). *กระแสโลกาภิวัตน์กับการปรับตัวของ
ประเทศไทย : บทความวารสาร การจัดการและพัฒนาท้องถิ่น
ถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ปีที่ 1 ฉบับที่ 1*.

เสนาะ เจริญพร. (2548). *ผู้หญิงกับสังคมในวรรณกรรมยุคทอง
สบู*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.

เสาวณิต จุลวงศ์. (2557). *วงวรรณกรรมไทยในกระแสหลังสมัยใหม่
(จบ). วารสารสงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์และ
มนุษยศาสตร์, ปีที่ 20 ฉบับที่ 1*.

.....(2561).*ทุนนิยมวิพากษ์ในวรรณกรรมไทย*.วารสาร
สงขลานครินทร์ ฉบับสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์, ปีที่ 14 ฉบับที่ 1.
อภิรักษ์ ชัยปัญหา.(2560) “ท้องถิ่นนิยมในนวนิยายอิงประวัติศาสตร์
ชลบุรีของปิยพร ศักดิ์เกษม” บทความรายงานสืบเนื่องการ
ประชุมเสนอผลงานวิชาการและผลงานสร้างสรรค์ สาขา
มนุษยศาสตร์และ สังคมศาสตร์ ครั้งที่ 11. จัดโดย
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วิทยานิพนธ์

ธนิกาญจน์ จินาพันธ์.(2552). *โลกาภิวัตน์วัฒนธรรม : สื่อกับท้องถิ่น
ในวรรณกรรมไทยร่วมสมัย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
บัณฑิต. คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ปานิส โพธิ์ศรีวังชัย.(2561). “*อัตลักษณ์ของเพลงอีสานประยุกต์ใน
ยุคอีสานใหม่*” วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
สิริรินทร์ สนิทชน.(2557). “*นวนิยายแนว Romantic Suspense
ของไทย*” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศิลปากร.
สิริญา คอนกรีต.(2556). “*เพลงลูกทุ่งอีสาน : อัตลักษณ์และ
การเมืองเชิงวัฒนธรรมของคนอีสานพลัดถิ่น*.” วิทยานิพนธ์
ปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะ
อักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ลักษณะของ “เรื่องเล่า” ในศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรในบริบท
การท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี¹

Characteristics in the ‘Narratives’ of Petchaburi
Craftsmen’s Creative Arts in the Context of Tourism

ทรงฤทธิ์ ฉิมโหมด *

นักศึกษาระดับปริญญาโทบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย

คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ

สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี

***Corresponding Author E-mail:** songritchim19@gmail.com

Received: March 07, 2023

Revised: April 27, 2023

Accepted: June 30, 2023

Available: June 30, 2023

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ศิลปกรรมสร้างสรรค์เมืองเพชร” : เรื่องเล่าและบทบาทในฐานะ
ทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.อุบล เทศทอง เป็นผู้ให้คำปรึกษาในการทำ
วิทยานิพนธ์ตั้งแต่ต้น และอาจารย์ที่ปรึกษาหลักคือผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารียา หุদিনทะ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
คือรองศาสตราจารย์ ดร.ปรมินทร์ จารูวร

A b s t r a c t

This study of the narratives of Petchaburi craftsmen's creative arts is to analyse the characteristics of the narratives of the crafts in the context of tourism. This analysis employs the methodology of folkloristics, the concept of cultural reproductions and the theory of creative folkloristics. The main content for the study includes a total of 529 arts and crafts, such as concrete sculptures, wood carvings, and paintings that express different types within the context of tourism in the Petchaburi province from 1977 to 2019. The narratives were found in four types, one) history of the Lord Buddha and the Jataka tales which follows the tradition of the older craftsmen, two) the literature of Ramayana, three) social events including both domestic and international and presented in short stories, and four) the narratives about the history of places, the community's ways of life and the ethnic groups in the Petchaburi province. Creation of different types of narratives of Petchaburi craftsmen's creative

arts shows the reproduction of creative narratives as different types of art create greater interests in the context of tourism.

Keywords:

Narratives in the creative arts,
Petchaburi craftsmen,
The context of tourism

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องเล่า² ในศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรครั้งนี้เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในบริบทการท่องเที่ยว โดยใช้วิธีการทางคติชนวิทยา ศึกษาด้วยแนวคิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรมและทฤษฎีคติชนสร้างสรรค์ ข้อมูลหลักที่ใช้ในการศึกษาคือผลงานศิลปกรรมประเภทงานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ งานจิตรกรรมที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่างๆ และสร้างสรรค์ขึ้นในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518-2562 จำนวน 529 ผลงาน พบว่ามีการนำเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์เป็นศิลปกรรม แบ่งเรื่องเล่าได้เป็น 4 ประเภทและแต่ละประเภทมีลักษณะ คือ 1.พุทธประวัติและชาดกซึ่งส่วนใหญ่นำเสนอตามที่สืบทอดมาจากช่างรุ่นก่อนหน้า 2.วรรณคดีส่วนใหญ่คือเรื่องรามเกียรติ์ 3.เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองมีทั้งที่เป็นเหตุการณ์ภายในประเทศและต่างประเทศและนำเสนอเป็นเหตุการณ์สั้นๆ และ 4.เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี การสร้างสรรค์เรื่องเล่าประเภทต่างๆ ผ่านผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรแสดงให้เห็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่สร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมประเภทต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี

² งานวิจัยนี้นิยามคำว่า “เรื่องเล่า” ตามวัตถุประสงค์และข้อมูลที่ผู้วิจัยพบคือ “เรื่องเล่า หมายถึง เรื่องราวหรือเหตุการณ์ที่บรรยายในลักษณะที่เชื่อมโยงกันอย่างมีความหมาย เหตุการณ์นั้น ๆ อาจเกิดขึ้นจริง หรือเป็นเรื่องแต่งขึ้น หรือเป็นผลสืบเนื่องจากเหตุการณ์ไม่ว่าจะเป็น พุทธประวัติ ชาดก วรรณคดีต่าง ๆ เช่น รามเกียรติ์ พระอภัยมณี รวมทั้งประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและวิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ ที่ช่างเพชรบุรีนำมาใช้เป็นข้อมูลหลักในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของตน”

คำสำคัญ: เรื่องเล่าในงานศิลปกรรม, ช่างเพชรบุรี,
บริบทการท่องเที่ยว

บทนำ

จังหวัดเพชรบุรีมีการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในลักษณะการเที่ยวชมงานศิลปกรรมที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวมีหลายสถานที่ด้วยกัน เช่น จิตรกรรมฝาผนังที่วัดเกาะ อ.เมืองเพชรบุรี ที่นักวิชาการต่างลงความเห็นว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ.2277 เป็นภาพเขียนฝาผนังด้านในพระอุโบสถหลังเก่านำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติที่เรียกว่า “อัฐมहाสถาน” และ “สัตตมहाสถาน” ศิลปกรรมที่วัดมหาธาตุวรวิหาร อ.เมืองเพชรบุรี รวมศิลปกรรมไว้หลายยุคสมัยและเป็นผลงานของครูช่างคนสำคัญหลายท่าน ไม่ว่าจะเป็นงานศิลปกรรมปูนปั้นที่หุ้มประตูหน้าวัด (ด้านพระวิหารหลวง) เป็นภาพเหตุการณ์พุทธประวัติตอนเสด็จออกมหาภิเนษกรรม³ หรือผลงานปูนปั้นที่หน้าบันพระวิหารหลวงของปูชนียที่สร้างสรรค์เป็นพระนารายณ์ทรงครุฑและครุฑเหยียบป้าหนุมาน รวมทั้งผลงานของนายหวน ตาลวันนา นายเลิศ พ่วงพระเดช และนายพิน อินฟ้าแสง สร้างสรรค์ผลงานจิตรกรรมสีฝุ่นที่ผนังด้านในพระอุโบสถ ช่วงปี พ.ศ.2463-2466 นำเสนอเรื่องพุทธประวัติ ตอนมารผจญ ทศชาติชาดก เวสสันดรชาดก หรือแม้แต่ที่วัดพลับพลาย อ.เมืองเพชรบุรี มีงานศิลปกรรมแกะสลักไม้ เรื่องจันทกีนรชาดก และเทวธรรมชาดกที่บานประตูหน้าพระอุโบสถ สร้างสรรค์ขึ้นโดยนายเลิศ พ่วงพระเดช เมื่อปี พ.ศ.2458 เป็นต้น

นอกจากศิลปกรรมเก่าแก่ที่จังหวัดเพชรบุรีจะได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจนเป็น “จุดขาย” ที่สำคัญอย่างหนึ่งในการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรีแล้ว ยังมีผลงานศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่ โดยเฉพาะผลงานที่นับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ทำให้ผลงานศิลปกรรมของช่างรุ่นใหม่ได้รับการยอมรับและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวด้วยเช่นกัน คือ ผลงานของช่างทองร่วง เอมโอษฐ์⁴ เพราะ “งานช่างที่เพชร งานปูนปั้นนี้แหละ

³ จานง เอมริน สันนิษฐานว่าเป็นศิลปกรรมที่สร้างขึ้นตั้งแต่สมัยอยุธยาและหลวงปู่บัวมากรณัฒมของเดิม (วัดมหาธาตุวรวิหาร, 2552: 60)

⁴ ศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะ (ประณีตศิลป์ - ศิลปะปูนปั้น) ปีพุทธศักราช 2554

ที่ดัง ใครๆ ก็รู้จัก ก็ตั้งแต่ครูทองร่วงที่ทำให้ช่างเพชรดังขึ้นมา” (ข้าหลวง สหสพาศน์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563)

ผลงานศิลปกรรมของช่างทองร่วง เอมโษษฐิ์มักนำเสนอเรื่องเล่า ประเภทต่างๆ ในศิลปกรรม ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอเรื่อง “รามเกียรติ์” ดังเช่น ศิลปกรรมปูนปั้นประดับหน้าบันอาคาร วัดเขานันไดอิฐ อ.เมือง เพชรบุรี สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2519 นำเสนอเหตุการณ์ตอนทศกัณฐ์ยกทัพ ศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่โถงอาคารทางขึ้นรถรางไฟฟ้าพระนครคีรี อ.เมือง เพชรบุรี สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2540 นำเสนอเหตุการณ์ตอนพระรามปราบรามสูร หรือนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์สถานที่ เช่นผลงาน ศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ ที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ สร้างสรรค์ขึ้นในปี พ.ศ.2555 นำเสนอตำนานทหารไทยรบกับทหารพม่าที่ทำน้ำวัดท่าไชยศิริ เป็นต้น

นอกจากผลงานศิลปกรรมของช่างทองร่วง เอมโษษฐิ์ ยังมีผลงาน ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์โดยช่างเพชรบุรีคนอื่น ๆ และมีการสร้างสรรค์เรื่องเล่า ประเภทต่างๆ หลากหลายขึ้นในปัจจุบัน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะของ เรื่องเล่าประเภทต่างๆ ที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในบริบท การท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

วัตถุประสงค์

เพื่อวิเคราะห์ลักษณะของเรื่องเล่าประเภทต่าง ๆ ในงานศิลปกรรม ของช่างเพชรบุรีในบริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี

ขอบเขตงานวิจัย

“ศิลปกรรมเพชรบุรี” ที่ศึกษาในงานวิจัยนี้คือผลงานศิลปกรรม ของช่างเพชรบุรี สร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518-พ.ศ.2562 โดยผู้วิจัย จะศึกษาวิเคราะห์จากงานศิลปกรรมประเภทงานปูนปั้น งานแกะสลักไม้ งานจิตรกรรมที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่างๆ และเป็นผลงานที่

สร้างสรรค์ขึ้นในบริบทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเป็นหลัก โดยจะนำข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องมาเป็นส่วนเสริม

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยแหล่งท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นกลุ่มข้อมูลหลักแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะคือ 1.แหล่งท่องเที่ยวโบราณสถาน 12 แห่ง 2.แหล่งท่องเที่ยวสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ 18 แห่ง 3.การท่องเที่ยวตัวเมืองเพชรบุรีหรือเฉพาะสถานที่ 11 แห่ง และ 4.การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน ชาติพันธุ์ 8 แห่ง รวมแหล่งท่องเที่ยวที่ศึกษาจำนวน 49 แห่ง

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาทางคติชนวิทยาเกี่ยวกับงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้คือ 1.ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2.ดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 3.เก็บข้อมูลภาคสนาม 4.ศึกษาเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีที่เก็บข้อมูลในฐานะที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมในบริบทการท่องเที่ยว 5.วิเคราะห์ด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชนและบทบาทหน้าที่ของงานศิลปกรรมและเรื่องเล่าที่นำมาใช้ในศิลปกรรมสกุลช่างเพชรบุรีในบริบทการท่องเที่ยว 6.สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามและข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยต่างๆ ดังนี้ 1.ผู้วิจัยหาข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หลังจากนั้นลงพื้นที่ตามที่ได้ข้อมูลมา 2.ดำเนินการขอรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โดยมีการปรับแก้และได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อวันที่ 13 สิงหาคม พ.ศ.2563 (เลขที่โครงการ REC 63.0625-058-2684 เป็นโครงการวิจัยที่ได้รับการพิจารณาแบบรวดเร็ว Expedited review) 3.ผู้วิจัยสัมภาษณ์ช่างเพชรบุรี เจ้าของสถานที่หรือผู้จ้างวาน รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชม

ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยวิธีการเก็บข้อมูลในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ การจดบันทึกภาคสนาม การถ่ายภาพนิ่ง การบันทึกเสียง และการบันทึกวีดิทัศน์

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรม

เรย์มอนด์ วิลเลียมส์ (Raymond Williams) จำแนกวัฒนธรรมเป็น 3 ประเภท คือ วัฒนธรรมหลัก (Dominant Culture) วัฒนธรรมที่ตกค้างมาจากอดีต (Residual Culture) และวัฒนธรรมที่กำลังก่อตัวขึ้นใหม่ (Emergent Culture) โดยเรียกกระบวนการดังกล่าวว่า “การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม (Cultural Reproduction)” ซึ่งหมายถึง การผลิตซ้ำเพื่อสืบทอดทางวัฒนธรรม ในขณะที่วัชรภรณ์ ดิษฐปาน นำแนวคิดการผลิตซ้ำวัฒนธรรมของ Raymond Williams ประกอบกับคำอธิบายของนักคิดท่านอื่นๆ มาวิเคราะห์ว่าการสืบทอดวัฒนธรรมและการผลิตซ้ำวัฒนธรรมมีลักษณะต่างกัน ดังนี้คือ “การสืบทอดวัฒนธรรม” หมายถึง การดำรงรักษาและสืบทอดความเชื่อและวิถีปฏิบัติต่างๆ ที่กระทำกันมาตั้งแต่ดั้งเดิมในวัฒนธรรมของตน โดยการสืบทอดดังกล่าวอาจรักษารูปแบบดั้งเดิมไว้อย่างครบถ้วนหรือมีการสืบทอดพร้อมทั้งดัดแปลงรูปแบบบางอย่าง หากแต่องค์ประกอบหลักและสาระสำคัญยังคงดำรงอยู่ตามฐานความเชื่อเดิม ส่วน “การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรม” หมายถึง การหยิบยกเอาวัฒนธรรมบางอย่างขึ้นมาให้ความหมายและให้คุณค่าผ่านวิถีปฏิบัติใหม่ๆ หรือกิจกรรมทางวัฒนธรรมแบบใหม่อันทำให้วัฒนธรรมนั้นได้รับการเน้นย้ำให้โดดเด่นหรือมีชีวิตขึ้นมาใหม่ในบริบทที่ไม่เคยมีมาก่อน การผลิตซ้ำทางวัฒนธรรมจึงก่อให้เกิดการนำนวัตกรรมมาผลิตใหม่ในวัตถุประสงค์ใหม่ เพื่อให้สอดคล้องตอบสนองสถานการณ์หรือบริบทใหม่ หรือมีการสร้างความหมายใหม่ (วัชรภรณ์ ดิษฐปาน, 2557: 17)

การอธิบายความดังกล่าวว่าวชิราภรณ์ ดิษฐป้าน (2557) นำมาเป็นแนวคิดหลักในการศึกษาเรื่อง “พระอุปคุต : การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทย” แสดงให้เห็นถึงตำนานพระอุปคุตที่สืบทอดในสังคมไทยว่ามีหลากหลายแบบเรื่อง และมีการผลิตซ้ำผ่านสื่อสมัยใหม่ทำให้เกิดตำนานพระอุปคุตที่มีแบบเรื่องและเนื้อหาแตกต่างจากเดิม รวมทั้งมีการสืบทอดประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวกับพระอุปคุตในวัฒนธรรมของคนหลากหลายกลุ่มและดำรงอยู่ในลักษณะที่มีพลวัต ส่วนการผลิตซ้ำประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระอุปคุตในพื้นที่ภาคกลางมีรากฐานมาจากพระพุทธศาสนาและประเพณีในภาคเหนือแต่มีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของพุทธศาสนิกชนภาคกลาง ซึ่งการศึกษาของวชิราภรณ์ ดิษฐป้านมีประโยชน์ในด้านที่ทำให้เห็นแนวทางการศึกษาในลักษณะดังกล่าว และงานวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องการผลิตซ้ำและการผลิตซ้ำวัฒนธรรมมาศึกษาลักษณะการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่ปรากฏในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

ทฤษฎีคติชนสร้างสรรค์

ทฤษฎีคติชนสร้างสรรค์เป็นปรากฏการณ์อันมีปัจจัยมาจากบริบทสังคมทุนนิยมและเศรษฐกิจสร้างสรรค์ บริบทสังคมโลกาภิวัตน์และการท่องเที่ยว รวมทั้งยังแสดงให้เห็นวิถีคิดของคนไทยในการปรับใช้คติชนอันเป็น “ทุนทางวัฒนธรรม” ทั้งการผลิตซ้ำ ประยุกต์ การผสมผสาน การสร้างใหม่ หรือการสร้างความหมายใหม่ด้วยวัตถุประสงค์ใหม่ในบริบทใหม่ (ศิริพร ณ กลาง, 2562: 127-128)

งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีด้วยทฤษฎีคติชนสร้างสรรค์ที่ผ่านมามีการศึกษาของขวัญนก ทองล้วน (2558) ศึกษาเรื่อง งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมร่วมสมัย เป็นการศึกษาศิลปกรรม

ไทยร่วมสมัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนและการศึกษาทางวรรณกรรม ศิลปกรรม พบอนุภาคเหตุการณ์ในงานปูนปั้นชุดที่ศึกษา 8 กลุ่ม และแสดงให้เห็นพลวัตของจุดประสงค์ที่จากแต่เดิมสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรม เพื่อเป็นพุทธบูชาเปลี่ยนเป็นจุดประสงค์หลักเพื่อการเฉลิมพระเกียรติ พระมหากษัตริย์และเพื่อการท่องเที่ยว การศึกษาของขบวนกรช่วยให้ผู้วิจัยเห็นข้อมูลเบื้องต้นของบทบาทของเรื่องเล่าเรื่องรามเกียรติ์ที่ช่างปูนปั้นเพชรบุรีนำมาใช้สร้างสรรค์ในงานศิลปกรรมของตน ซึ่งจะเป็นข้อมูลส่วนหนึ่งที่ผู้วิจัยนำมาศึกษาวิจัยเรื่องเล่าทุกประเภทที่ช่างเมืองเพชรนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม

ผลการศึกษา

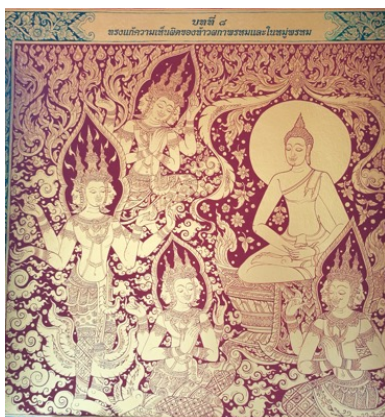
บทความนี้ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา 2 ประเด็นหลักคือ 1.เรื่องเล่าในศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี และ 2.การผลิตซ้ำเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร ดังนี้

1. “เรื่องเล่า” ในศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี

ผู้วิจัยได้รวบรวมศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในจังหวัดเพชรบุรี ซึ่งเป็นผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นตั้งแต่ปี พ.ศ.2518-2562 การนำเสนอเรื่องเล่าในศิลปกรรมแบ่งได้เป็น 4 ประเภทคือ 1.พุทธประวัติและชาดก จำนวน 239 ผลงาน 2.วรรณคดี จำนวน 233 ผลงาน 3.เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง จำนวน 9 ผลงาน และ 4.เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี จำนวน 48 ผลงาน รวมผลงานศิลปกรรมที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นกลุ่มข้อมูลหลักจำนวน 529 ผลงาน

1.1 เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี แบ่งเป็น 1.เรื่องเล่าพุทธประวัติในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี จำนวน 145 ผลงาน และ 2.ชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี จำนวน 94 ผลงาน ซึ่งมีทั้งทศชาติชาดกและมหาเวสสันดรชาดก โดยการสร้างสรรค์ศิลปกรรม

ที่นำเสนอพุทธประวัติทั้งหมดสร้างสรรค์ขึ้นในวัดและเกิดจากเจตนาของเจ้าอาวาสที่ต้องการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธประวัติเพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและเพื่อประดับตกแต่งพระอุโบสถให้สวยงาม ต้องการนำเสนอเรื่องพุทธประวัติเพื่อแสดงให้เห็นถึงการเป็นศาสนสถาน บางแห่งเจ้าอาวาสมีจุดมุ่งหมายเพิ่มจากเดิมคือต้องการสร้างสรรคงานศิลปกรรมที่นำเสนอพุทธประวัติเพื่อให้บุคคลทั่วไปหรือผู้มาเที่ยวชมได้ศึกษาเรียนรู้พุทธประวัติจากผลงานศิลปกรรมดังกล่าว

(ซ้าย) ภาพศิลปกรรมพุทธประวัติ ที่วัดเขาย้อย (ขวา) ภาพศิลปกรรม
พุทธประวัติในศาลาพาทูง ที่วัดข่อย

ตัวอย่างผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอพุทธประวัติและชาดก เช่น ผลงานจิตรกรรมใส่กรอบรูปประดับที่ฝาผนังด้านในพระอุโบสถ วัดท่าไชยศิริ อ.บ้านลาด ของช่างยุทหนา อินทร์จิตร สร้างสรรค์ปีพ.ศ.2555 นำเสนอเนื้อหาตอนมารผจญ ผลงานจิตรกรรม ประดับที่ผนังด้านในพระอุโบสถ วัดช้างแท่งกระจาด ของช่างกฤษดากร อินทงลาศ สร้างสรรค์ปี พ.ศ.2555 นำเสนอเรื่องทศชาติชาดก หรือผลงานจิตรกรรมลายทองที่ผนังด้านในพระธาตุฉิมพลีพระเศรฐ์จีนวโกฏิ วัดข่อย ของช่างธานีรินทร์ ชื่นใจ สร้างสรรค์

ปี พ.ศ.2554 นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติในคาถาพาหุ เป็นต้น

ผู้วิจัยวิเคราะห์เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีด้วยแนวคิดอนุภาคทางคติชน (Motif) พบว่าส่วนใหญ่นำเสนอหลายอนุภาค มีลักษณะทั้งที่เป็นการนำเสนอแบบแยกเหตุการณ์และหลายเหตุการณ์ต่อเนื่องกัน อนุภาคที่น่าสนใจที่พบคืออนุภาคเกี่ยวกับคุณลักษณะของตัวละครที่เป็นผู้มีพลังกำลัง มีความสง่างามและมีปัญญา อนุภาคเหตุการณ์เกี่ยวกับการได้รับความสำเร็จ ได้รับทรัพย์สินสมบัติ เป็นต้น เรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกที่นำมาสร้างสรรค์ส่วนใหญ่ยังคงเป็นเรื่องเล่าเดิมที่นิยมนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรม ไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติตอนสำคัญเช่น ประสูติ ตรัสรู้ ปรีณิพพาน ทศชาติชาดก เวสสันดรชาดก เป็นต้น

1.2 วรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี มีการสร้างสรรค์ทั้งสถานที่ที่เป็นศาสนสถานและสถานที่อื่นๆ พบเรื่องรามเกียรติ์ จำนวน 195 ผลงาน พระมหากษัตริย์ล้านนาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ จำนวน 17 ผลงาน และวรรณคดีเรื่องอื่นๆ จำนวน 21 ผลงาน คือ เรื่องสังข์ทอง พระอภัยมณี ขุนช้างขุนแผน และนิราศเมืองเพชร

(ซ้าย) ภาพศิลปกรรมตัวละครวานร 18 มงกุฎ ที่สวนร่วมโพธิ์ไพนุลย์ วัดเขาย้อย (ขวา) ภาพศิลปกรรมเรื่องพระมหากษัตริย์ล้านนาแม่กิมไล้

ตัวอย่างผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอวรรณคดี เช่น ศิลปกรรมปูนปั้นประดับหน้าบันอาคาร วัดเขابันไดอิฐ อ.เมืองเพชรบุรี ของช่างทองรุ่ง เอมโษษฐ สร้างสรรค์ปี พ.ศ.2519 นำเสนอเหตุการณ์ตอนทศกัณฐ์ยกทัพผลงานศิลปกรรมปูนปั้นประดับหน้าบันศาลาบำเพ็ญกุศล วัดมหาธาตุวรวิหาร อ.เมืองเพชรบุรี ของช่างมนู เนตรสุวรรณ สร้างสรรค์ปี พ.ศ.2520 นำเสนอตอนพระรามรบทศกัณฐ์ ศิลปกรรมปูนปั้นลอยตัวรอบโบสถ์และบริเวณโดยรอบสวนด้านนอกวัดเขาย้อย อ.เขาย้อย ของกลุ่มช่างสาโรจน์ บุญประเสริฐ ออกแบบโดยช่างธานีทร ชื่นใจ สร้างสรรค์ปี พ.ศ.2557-2562 นำเสนอเหตุการณ์ตอนนาร 18 มงกุฎยกทัพ ผลงานจิตรกรรม ประดับที่ผนังหน้ากลองหน้าพระประธานด้านในพระอุโบสถ วัดหนองปีนแตก อ.แก่งกระจาน ของช่างธานีทร ชื่นใจ สร้างสรรค์ปีพ.ศ.2552 นำเสนอเรื่องพระมหาชนก เหตุการณ์ตอนเรือแตก ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำ ที่หน้าจั่วอาคารศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง วัดมหาธาตุวรวิหาร โดยช่างทองรุ่ง เอมโษษฐ พ.ศ.2529 นำเสนอเรื่องพระอภัยมณี ตอน พระอภัยมณีหนีนางผีเสื้อสมุทร เป็นต้น

ลักษณะของวรรณคดีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีทั้งที่นำเสนอเป็นเรื่องเล่าใหม่และนำเสนอเป็นอนุภาคตัวละคร เมื่อวิเคราะห์อนุภาคเหตุการณ์พบว่าส่วนใหญ่นำเสนออนุภาคเกี่ยวกับการต่อสู้และอนุภาคเกี่ยวกับการเกี่ยวพาราสีซึ่งเป็นความนิยมการสร้างสรรคงานศิลปกรรมที่สืบทอดมาตั้งแต่ช่างรุ่นเก่า อนุภากดังกล่าวช่วยแสดงฝีมือของช่างได้ (ข้าวาลัย สหัสสพาศน์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563) โดยวรรณคดีที่พบมากที่สุดคือเรื่องรามเกียรติ์ รองลงมาคือเรื่องพระมหาชนก นอกจากนี้ยังมีเรื่องสังข์ทอง พระอภัยมณี เป็นต้น

1.3 เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี ที่พบในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือวัดมหาธาตุวรวิหาร วัดคงคารามวรวิหาร วัดเขาตะเคราและโถงอาคารทรงร่างไฟฟ้า พระนครคีรี มีผลงานรวม 9 ผลงาน⁵ โดยส่วนใหญ่เป็นงานของช่างทองร่วง เอมโษษฐ แบ่งได้เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในประเทศ 6 ผลงาน และเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมระหว่างประเทศและต่างประเทศ 3 ผลงาน

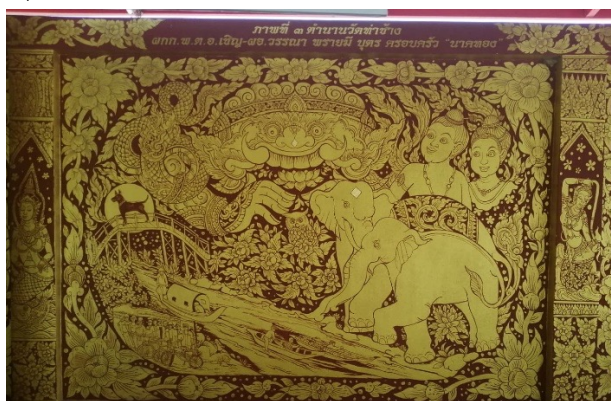
ภาพศิลปกรรมเหตุการณ์ทางการเมืองที่โถงอาคารทรงร่างไฟฟ้า พระนครคีรี

ตัวอย่างผลงานศิลปกรรมที่น่าเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง เช่น การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมรูปหม่อมราชวงศ์ดิศฤทธิ์ ปราโมช ที่ฐานพระพุทธรูปวัดมหาธาตุวรวิหาร ช่างทองร่วง เอมโษษฐ สร้างสรรค์ไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2518 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเหตุการณ์ส่งดาวเทียมไทยคม ช่างทองร่วงเอมโษษฐ สร้างสรรค์ไว้ที่ศาลานางสาวอัมพร บุญประคอง เมื่อปี พ.ศ.2536 ผลงานจิตรกรรมลงสีทองที่หน้าต่างพระอุโบสถใหม่ วัดเขาตะเครา ของช่างชัชวาลย์ สหัสสพาศน์ เป็นผู้ควบคุมงานหลัก และสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับช่างท่านอื่นๆ คือ ช่างกฤษดากร อินกงลาค ช่างวีรกานต์ มีทรัพย์และช่างกุลธร เทศนาม ในปีพ.ศ.2560 นำเสนอเรื่องเล่าของเจ้าอาวาสวัดเขาตะเครา เป็นต้น

⁵ นับเฉพาะที่สร้างสรรค์เรื่องเกี่ยวกับสังคมการเมืองเป็นหลักในผลงานศิลปกรรม

ผู้วิจัยวิเคราะห์ลักษณะของเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองในงานศิลปกรรม พบว่าช่างเพชรบุรีนำเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองภายในประเทศและต่างประเทศเฉพาะที่เป็นเหตุการณ์สำคัญที่สามารถสื่อถึงเรื่องเล่าเดิมได้อย่างชัดเจนเพียงเหตุการณ์เดียว เนื้อหาที่ช่างเลือกมานำเสนอมิทั้งที่เป็นเหตุการณ์ด้านดีและเหตุการณ์ด้านไม่ดี

1.4 เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิตของชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี พบการสร้างสรรค์ผลงานในสถานที่ต่างๆ จำนวน 11 สถานที่ รวมเป็น 48 ผลงาน ศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประวัติสถานที่ 12 ผลงาน วิถีชีวิตชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี 36 ผลงาน

ภาพศิลปกรรมเรื่องเล่าตำนานประจำถิ่นที่ศาลาพักกาย-พักใจ วัดท่าช้าง (ร้าง)

ตัวอย่างผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี เช่น จิตรกรรมลงสีทองที่ฝาผนังด้านในศาลาพักกาย พักใจ วัดท่าช้าง (ร้าง) ของช่างธานีธร ชื่นใจ สร้างสรรค์ปี พ.ศ.2562 นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของชื่อวัดและตำนานเกี่ยวกับวัดท่าช้าง (ร้าง) ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่โถงอาคารรทรงไฟฟ้าพระนครคีรี อ.เมืองเพชรบุรี ของกลุ่มช่างทองร่วง เอ็มโอบุส สร้างสรรค์

ปี พ.ศ.2540 นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตคนเพชรบุรี การทำนา อาชีพทำตาล การละเล่นพื้นบ้านคือแข่งเรือ เล่นวัวลาน การท่องเที่ยวที่ขายหาดชะอำ ผลงานศิลปกรรมปูนปั้นนูนต่ำที่กำแพงทางเข้าวัดพระรูป อ.เมืองเพชรบุรี ของช่างพงศธร รอดจากทุกข์ สร้างสรรค์ปี พ.ศ.2550 นำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิต เช่น การทำนา อาชีพทำตาล และการตักบาตรทำบุญ เป็นต้น

ลักษณะโดยรวมของเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตชุมชนและชาติพันธุ์ในเพชรบุรี ในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีทั้งที่เป็นการนำเสนอเพียงเหตุการณ์เดียวและหลายเหตุการณ์ เรื่องเล่ากลุ่มนี้เป็นเรื่องเล่าที่แสดงให้เห็นลักษณะเฉพาะของจังหวัดเพชรบุรีได้อย่างชัดเจน ไม่ว่าจะเป็นประวัติของสถานที่ต่าง ๆ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในจังหวัดเพชรบุรีและยังเป็นเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในลักษณะที่ช่วยส่งเสริมภาพลักษณ์ให้กับพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีได้เป็นอย่างดี

ช่างเมืองเพชรมีวิธีการส่งเสริมภาพลักษณ์จังหวัดเพชรบุรีผ่านงานศิลปกรรมโดยการสร้างสรรค์เป็นภาพคนเพชรบุรีทำกิจกรรมทางสังคมเพื่ออนุรักษ์แหล่งโบราณสถาน ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม มีการทำบุญตักบาตร การประกอบอาชีพต่างๆ นำเสนอผ่านเรื่องเล่าประวัติสถานที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเป็นหลัก ลักษณะดังกล่าวมีผลสนับสนุนการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี ในลักษณะที่เป็นผลทางใจกับนักท่องเที่ยว ช่วยเน้นย้ำให้ผู้มาเที่ยวชมงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีรับรู้ว่าคุณค่าคนเพชรมีจิตใจดี เมืองเพชรมีความอุดมสมบูรณ์และเป็นเมืองท่องเที่ยวที่มีความปลอดภัย เป็นต้น

2. การผลิตซ้ำเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร

2.1 การผลิตซ้ำเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกและวรรณคดีผ่านงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยว

เรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกและวรรณคดีในศิลปกรรมที่เพชรบุรี มีลักษณะที่สัมพันธ์กันในอดีต ผู้วิจัยจึงนำเรื่องเล่าดังกล่าวมากล่าวรวม

ไว้ในหัวข้อเดียวกัน และการนำเสนอข้อมูลในหัวข้อนี้ เริ่มจากรายละเอียดเกี่ยวกับศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรี แล้วจึงเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในปัจจุบันเพื่อแสดงให้เห็นการผลิตซ้ำในบริบทการท่องเที่ยว ดังนี้

1) ศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอพุทธประวัติ ชาดกและวรรณคดี

การสร้างสรรค์เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่ยังคงปรากฏหลักฐานอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยมีการศึกษาและเผยแพร่ยืนยันข้อมูลจากนักโบราณคดี นักประวัติศาสตร์และนักวิชาการสาขาวิชาศิลปะพบเรื่องเล่าพุทธประวัติ เช่น ศิลปกรรมสมัยทวารวดีที่ผนังถ้ำยายจุฬาลาน ศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายที่วัดเกาะและวัดใหญ่สุวรรณารามดังที่กล่าวไว้แล้วในบทนำ สำหรับการนำเสนอเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เป็นเรื่องเล่า “ชาดก” และมีการนำมาใช้เป็นจุดสนใจในบริบทการท่องเที่ยวคือ งานศิลปกรรมที่วัดพลับพลายักษ์ สร้างสรรค์ขึ้นช่วงรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2458) เป็นงานแกะสลักไม้ที่บานประตูพระอุโบสถ เรื่องจันทกนิพนธ์ชาดกและเทวธรรมชาดก เป็นผลงานของนายเลิศ พ่วงพระเดช แกะสลักไม้ลงรักปิดทองประดับกระจกสี

การสร้างสรรค์ศิลปกรรมในยุคเดียวกันกับผลงานศิลปกรรมที่วัดพลับพลายักษ์พบผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอวรรณคดี 2 เรื่องคือ ช่วงสมัยรัชกาลที่ 6 มีผลงานศิลปกรรมเรื่องรามเกียรติ์ที่วัดพลับพลายักษ์เป็นงานแกะสลักไม้ที่บานประตูพระอุโบสถและศิลปกรรมปูนปั้นที่ซุ้มประตู ผลงานทั้งหมดเป็นภาพจับแสดงอาการของตัวละครฝ่ายพระรามร่วมกับตัวละครฝ่ายทศกัณฐ์ และผลงานช่วงสมัยรัชกาลที่ 7 มีผลงานศิลปกรรมนำเสนอเรื่องไซอิ๋ว ที่วัดกุฎี (บางเค็ม) ตำแหน่งของศิลปกรรมเรื่องไซอิ๋วอยู่ร่วมกับศิลปกรรมเรื่องทศชาติและพระเวสสันดรชาดก เมื่อพิจารณาการจัดวางตำแหน่งของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมดังกล่าวประกอบกับ

พิจารณาเนื้อหาของเรื่องเล่าที่ปรากฏคือเรื่องรามเกียรติ์ที่ช่างนำมาสร้างสรรคเป็นตอนที่แสดงแนวคิด “ธรรมะชนะอธรรม” ตามแนวคิดหลักของเรื่องรามเกียรติ์ และเรื่องไสอิเป็นเรื่องเกี่ยวกับประวัติพระพุทธเจ้าเพราะในเรื่องเล่าดังกล่าวเป็นเรื่องราวของพระถังซำจั๋ง นักบวชในพระพุทธศาสนาและเดินทางไปอัญเชิญพระไตรปิฎก จากเหตุผลดังกล่าวจึงสรุปได้ว่าช่างสร้างสรรค์เรื่องรามเกียรติ์และไสอิในฐานะเรื่องเล่าที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา

โดยสรุปเกี่ยวกับศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอพุทธประวัติ ชาดกและวรรณคดี คือศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรียุคโบราณที่สร้างสรรค์ไว้ตามผนังถ้ำและยุคต่อมาสร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่ศาสนสถาน มีการสร้างสรรค์เรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดก และวรรณคดีมีจุดประสงค์สำคัญคือเพื่อกวายเป็นพุทธบูชา คือเผยแพร่คำสอนตามหลักพุทธศาสนาหรือเผยแพร่ประวัติของพระพุทธเจ้า

2) ศิลปกรรมในปัจจุบันที่นำเสนอพุทธประวัติและชาดก

งานศิลปกรรมในปัจจุบันที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ ผู้วิจัยพบว่าช่วง 3 ทศวรรษแรกที่อยู่ในขอบเขตของการศึกษา (ช่วงปี พ.ศ.2518-2550) มีผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องพุทธประวัติจำนวนน้อยมาก เนื่องจากการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในช่วงเวลาดังกล่าวเป็นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในพื้นที่วัดที่มีงานศิลปกรรมเรื่องเล่าเกี่ยวกับพุทธประวัติที่สร้างสรรค์โดยช่างเพชรบุรีรุ่นก่อนหน้าแล้ว ต่อมาช่วงทศวรรษหลังคือช่วงปีพ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบันวัดต่างๆ ต้องการบูรณะสร้างสรรค์ศาสนสถานในวัดให้สวยงามน่าสนใจได้เริ่มมีความนิยมสร้างพระอุโบสถใหม่ หรือศาสนสถานในลักษณะที่เป็นพระธาตุ พระวิหารมากขึ้น⁶ จึงเป็นโอกาสอันดีที่ช่างเพชรบุรีรุ่นใหม่ได้มีโอกาสสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติซึ่งนับได้ว่าเป็นเรื่องเล่าสำคัญประดับไว้ในพื้นที่ดังกล่าว

⁶ ความนิยมที่จะสร้างพระอุโบสถใหม่ หรือศาสนสถาน เช่น พระธาตุ พระวิหารใหม่ดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งมาจากความเชื่อของญาติโยมที่มีจิตศรัทธาบริจาคปัจจัยในการสร้างศาสนสถานที่ว่า “ถ้าถวายปัจจัยเพื่อสร้างโบสถ์ใหม่จะได้บุญมากกว่าที่จะปัจจัยไปซ่อมแซมบูรณะโบสถ์เก่าที่สร้างมาอยู่ก่อนแล้ว”

ลักษณะการนำเสนอพุทธประวัติและชาดกส่วนใหญ่นำเสนอหลายเหตุการณ์เรียงลำดับตามพุทธประวัติและเลือกนำเสนอภาพเหตุการณ์สำคัญตรงตามภาพพุทธประวัติและชาดกลิขสิทธิ์ของ ส. ธรรมภักดี มีเฉพาะบางสถานที่ที่นำเสนอรายละเอียดเหตุการณ์ในพุทธประวัติตามศิลปกรรมโบราณ เช่น จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถ วัดรัตนตรัยและวัดสมุทราราม เป็นต้น

วัตถุประสงค์หลักของการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติและชาดกยังคงเป็นการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติเพื่อเป็นพุทธบูชา เห็นได้จากเจ้าของสถานที่และช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานยังคงให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ผลงานให้ประณีตงดงามและนำเสนอพุทธประวัติตรงตามเรื่องเล่าพุทธประวัติที่มีมาแต่เดิม

นอกจากวัตถุประสงค์หลักดังกล่าวแล้วการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกบางผลงานช่างสร้างสรรค์เพื่อวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยว ในลักษณะที่เลือกสร้างสรรค์เฉพาะบางเหตุการณ์ตามสมัยนิยมเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว เช่น ศิลปกรรมพุทธประวัติตอนประสูติที่วัดเขาย้อยที่สร้างสรรค์เจ้าชายสิทธัตถะตอนประสูติในลักษณะของ “พระพุทธเจ้าน้อย”⁷ หรือศิลปกรรมพุทธประวัติตอนราชาภิเษก ที่วัดนอกปากทะเล เป็นจิตรกรรมขนาดใหญ่พื้นสีแดงภาพเขียนด้วยสีทอง นำเสนอภาพเจ้าชายสิทธัตถะทรงเครื่องอย่างกษัตริย์อินเดีย มีผ้าคลุมและใส่เครื่องประดับงดงามแสดงให้เห็นถึงความนิยมเรื่องความสวยงามและความมั่งคั่ง สอดคล้องกับที่ช่างชุชีพให้สัมภาษณ์ว่า “ต้องเลือกภาพที่คนดูแล้วสบายใจ รู้สึกดี ไม่มีห rokokตอนธรณีสูบ ตอนนรกไม่สวย ดูร้อน” (ชุชีพ ปานประดิษฐ์, สัมภาษณ์ 5 กันยายน 2563)

⁷ “พระพุทธเจ้าน้อย” คือเจ้าชายสิทธัตถะตอนประสูติทำหมือราชินีขึ้นฟ้ามีชายขี่ลงดิน ที่เกิดเป็นกระแสนิยมในสังคมไทยช่วงปี 2553 ดังที่คมกฤษ อุยเต็กเค่ง อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ให้สัมภาษณ์กับผู้จัดการออนไลน์ที่เผยแพร่เมื่อวันที่ 13 มีนาคม 2556 ว่า “การหล่อองค์พระพุทธเจ้าน้อยมีมาก่อนหน้านี้นะ 2-3 ปีแล้ว และในครั้งนั้นก็มีการเรียกว่า พระพุทธเจ้าน้อย ซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า “เบบี้ บุตต้า” และเรียกตามกันมาโดยขาดความเข้าใจ แต่ชื่อที่เหมาะสมน่าจะใช้ว่า “พระพุทธรูปปางประสูติ” มากกว่า ส่วนลักษณะการสร้าง ครั้นนี้อาจจะดูสมัยใหม่มากเกินไป แต่ก็ไม่ได้ขัดแบบตามคตินิยมมากนัก” (สืบค้นจาก <https://mgronline.com/live/detail/9560000031193> เมื่อวันที่ 2 พฤษภาคม 2565)

3) ศิลปกรรมในปัจจุบันที่นำเสนอวรรณคดี

การนำเสนอเรื่องเล่าประเภทวรรณคดีในงานศิลปกรรมที่พบมากที่สุดคือเรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องราวที่ได้รับความนิยมนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมมาอย่างต่อเนื่องตลอดช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมา โดยช่างให้ความสำคัญกับภาพจับ ทั้งที่เป็นการจับทั้ง 3 แบบ คือ “รบ รักและพาหนะ”⁸ ที่พบมากที่สุดคือภาพจับแบบรบ เนื่องจาก “มีการใช้เส้นขัดแย้ง นำเสนอได้น่าสนใจ” (พงศกร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2565)

นอกจากเรื่องรามเกียรติ์แล้วช่วงทศวรรษหลังมีความนิยมนำวรรณคดีเรื่อง พระมหาราชก้านวนพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ มาใช้สร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมซึ่งเป็นไปตามสมัยนิยมและเป็นการแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

การเล่าเรื่องพระมหาราชก้านวนในงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรเป็นการดำเนินเรื่องตามเรื่องเล่าเดิม (พระมหาราชก้านวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ) ที่ยังคงเน้นย้ำคุณลักษณะและบทบาทของพระราชา อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาที่การจัดวางภาพและขนาดของภาพ เห็นได้ว่าช่างให้ความสำคัญกับอนุภาคเกี่ยวกับการช่วยเหลือ เช่น ท้าวสักกเทวราชมาช่วยพระมารดา นางเมขลามาช่วยพระมหาราชก้านวนแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับลักษณะของพระราชาว่าเป็นผู้มีบุญที่ได้รับความช่วยเหลือในยามประสบปัญหา ซึ่งเป็นการเน้นย้ำแนวคิดทางพุทธศาสนา

⁸ ภาพจับเป็นภาพท่าทางในหุ่นใหญ่แบบหนึ่งเรียกว่า “ท่าจับ” หรือ “ภาพจับ” คือ ตัวหนังที่ผูกขึ้นเป็นตัวภาพตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไปในตัวหนังนั้นแสดงท่าทางอาภักิริยาที่สู้รบกัน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2550: 213) ชื่อความที่ช่างพงศธรกล่าวถึงในบทความว่า “รบ รักและพาหนะ” คือ “รบ” หมายถึง ตัวละครฝ่ายพระรามสู้กับฝ่ายศกัณฐ์ เช่น พระรามรบกับศกัณฐ์ “รัก” หมายถึง ตัวละครฝ่ายชายเกี่ยวกับตัวละครฝ่ายหญิง เช่น หนุมานเกี่ยวกับนางสุพรรณมัจฉา “พาหนะ” หมายถึง ตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ขี่พาหนะอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น นารายณ์ทรงครุฑ (พงศกร รอดจากทุกข์, สัมภาษณ์ 30 มีนาคม 2565)

นอกจากนี้ยังมีการสร้างสรรค์ภาพประกอบเป็นภาพบุคคลสำคัญของเพชรบุรี ทั้งภาพช่างเมืองเพชรและชาติพันธุ์ที่เพชรบุรีแทรกไว้ในเรื่องพระมหากษัตริย์เพื่อเน้นย้ำภาพลักษณ์ความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ของคนเพชรบุรี อีกทั้งบุคคลที่ช่างเลือกนำมาสร้างสรรค์ไว้ในเรื่องพระมหากษัตริย์ล้วนเป็นบุคคลที่มีชื่อเสียงด้านต่างๆ ที่ได้รับการยกย่องในระดับจังหวัดจนถึงระดับประเทศ การเลือกสร้างสรรค์ภาพบุคคลดังกล่าวจึงมีผลกับผู้ชมหรือนักท่องเที่ยวในลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าคนเพชรบุรีมีบุคคลสำคัญและเป็นที่รู้จักโดยทั่วไป

การสร้างสรรค์ศิลปกรรมในปัจจุบันที่นำเสนอวรรณคดีมีทั้งที่เป็นการสร้างสรรคในวัดหรือพื้นที่ศาสนสถานและสร้างสรรค์ไว้ในแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ที่ไม่ใช่วัด การสร้างสรรค์ศิลปกรรมที่นำเสนอวรรณคดีในพื้นที่วัดยังคงเป็นการสร้างสรรค์เพื่อเป็นพุทธบูชา มีผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอวรรณคดีในพื้นที่วัดบางผลงานมีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และเพื่อการท่องเที่ยว เช่น เรื่องพระมหากษัตริย์ที่วัดข่อยและวัดคงคาราม เจ้าของสถานที่และช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานนำเสนอเนื้อเรื่องพระมหากษัตริย์ ส่วนวนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเพื่อแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 อีกทั้งยังมีการสร้างสรรค์ให้มีรายละเอียดในภาพแตกต่างกันและมีลักษณะเฉพาะถิ่นเพื่อให้เกิดความน่าสนใจและมีผลกับการท่องเที่ยว เช่น แทรกภาพบุคคลสำคัญในเพชรบุรี ภาพเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองปัจจุบัน เป็นต้น

การสร้างสรรค์ศิลปกรรมไว้ในสถานที่ต่างๆ ที่ไม่ได้อยู่ในวัด เช่น เรื่องรามเกียรติ์ที่โถงอาคารสถานีรถรางไฟฟ้า พระนครคีรี เรื่องพระมหากษัตริย์ที่ร้านแม่กิมไล้ เป็นการสร้างสรรค์เพื่อแสดงให้เห็นถึงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์เช่นเดียวกันกับที่สร้างสรรค์ในวัดและเพื่อการท่องเที่ยวในลักษณะที่ประดับตกแต่งสถานที่ให้งดงาม รวมทั้งสร้างสรรค์ให้น่าสนใจด้วยการแทรกเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองเช่นเดียวกัน

กับที่สร้างสรรค์ขึ้นในวัด อย่างไรก็ตามการเลือกเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่อื่นที่ไม่ใช่วัดมีความแตกต่างกับการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมในพื้นที่วัดอย่างชัดเจนคือ ช่างมักเรื่องเล่าที่เป็นตำนานหรือประวัติของสถานที่ รวมทั้งวิถีชีวิต ชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเป็นเรื่องเล่าหลักในงานศิลปกรรม

การสร้างสรรคัวรรณคดีในผลงานศิลปกรรมปัจจุบันจึงมีลักษณะที่แตกต่างจากอดีตประเด็นแรกคือพื้นที่ที่สร้างสรรค์ผลงานที่นอกจากจะเป็นพื้นที่วัดแล้วยังมีการสร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่อื่น ๆ ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี และวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงานที่มีวัตถุประสงค์เพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และเพื่อการท่องเที่ยวเป็นวัตถุประสงค์หลักของการสร้างสรรค์วรรณคดีในผลงานศิลปกรรมปัจจุบัน

ภาพตัวอย่างการนำเสนอผลงานศิลปกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี

จากภาพตัวอย่างการนำเสนอผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีผ่านสื่อสังคมต่าง ๆ แสดงให้เห็นว่าศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาติถกและวรรณคดีมีส่วนช่วยสร้างความน่าสนใจให้กับการท่องเที่ยวที่เพชรบุรีได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการนำเสนอในลักษณะแปลกใหม่แตกต่างกับผลงานศิลปกรรมที่อื่น เห็นได้จากการสร้างความหมายใหม่ให้กับตัวละคร

จากวรรณคดีด้วยวิธีการเลือกนำตัวละครจากวรรณคดี เช่น หนุมาน มาแสดงอาการเพื่อสื่อถึงการเล่าเรื่องทางการเมืองหรือนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับพุทธศาสนา ลักษณะดังกล่าวทำให้เกิดความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเที่ยวชมงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีได้

โดยสรุปคือ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกและวรรณคดีมีการผลิตซ้ำเรื่องเล่าพุทธประวัติ ชาดกในงานศิลปกรรม ในลักษณะที่นำเรื่องเล่าเดิมมาสร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่ใหม่ คือ จากเดิมที่สร้างสรรค์ไว้ในพื้นที่ศาสนสถานเท่านั้นเปลี่ยนมาเป็นสร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว เช่น ร้านค้า สถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ ในเพชรบุรี และวัดอุประสงค์ใหม่ กล่าวคือการสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่นำเสนอพุทธประวัติและวรรณคดีเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นมาด้วยวัตถุประสงค์เดียวกันคือ “เพื่อเป็นพุทธบูชา” และในปัจจุบันหน่วยงานต่างๆ นำผลงานศิลปกรรมเก่าแก่มาเป็นจุดขายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในขณะที่ศิลปกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่มีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือ การสร้างสรรค์เรื่องเล่าพุทธประวัติยังคงมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อเป็นพุทธบูชา และที่ต่างกันคือ มีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวและเพื่อแสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

2.2 การผลิตซ้ำเรื่องเล่าสังคมการเมือง วิถีชีวิตชาติพันธุ์ในเพชรบุรีผ่านงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยว

ศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีมีการนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมและวิถีชีวิต คือศิลปกรรมสมัยอยุธยาตอนปลายที่วัดไผ่ล้อมเป็นปูนปั้นเล่าเรื่องพระพุทธโฆษาจารย์เดินทางไปนมัสการรอยพระพุทธรบาทที่เขาสุมณภูฏ ลังกาทิพย์ และต่อมาช่วงสมัยรัชกาลที่ 4 ที่วัดมหาสมณาราม ขวัญอินโข่งสร้างสรรค์จิตรกรรมฝาผนังด้านในพระอุโบสถนำเสนอเรื่องเล่าการเดินทางนมัสการสถานที่สำคัญของพุทธศาสนาและจิตรกรรมนำเสนอเป็นวิถีชีวิตของบุคคลทั่วไปไม่เจาะจงว่าเป็นวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีหรือเป็นกลุ่มคนใด บรรยายภาพวิถีชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย มีทั้งการทำบุญบ้าน

การเกิด การโกนจุก การบวชพระ การแต่งงาน ฯลฯ ซึ่งเป็นการนำเสนอในลักษณะของวิจิตรกรรม

จากข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นการนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมและวิถีชีวิตผ่านงานศิลปกรรมยุคก่อนว่าเป็นการนำเสนอเรื่องเล่าที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนา และหลังจากผลงานเรื่องเล่าเกี่ยวกับสังคมและวิถีชีวิตที่วัดมหาสมณารามที่นำเสนอเป็นเรื่องเล่าหลักในงานศิลปกรรมแล้ว ผลงานในยุคต่อมาก็ยังคงนิยมนำเสนอเรื่องเล่าวิถีชีวิตเป็นภาพกาดังเช่นเดิม เช่น ผลงานเหตุการณ์ตอนมารผจญ ทศชาติชาดก เทพชุมนุมของครูพิน อินฟ้าแสง (พ.ศ.2438-2515) ที่วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นต้น

ในขณะที่การนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์การเมือง ประวัติสถานที่ และชาติพันธุ์ในเพชรบุรีผ่านงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี ผู้วิจัยพบว่าไม่เคยมีการนำเสนอเป็นเรื่องเล่าหลักในศิลปกรรมเก่าแก่ มีเพียงแต่นำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีผ่านงานศิลปกรรมในลักษณะเป็นภาพแทรกหรือภาพกาดังไว้ในเรื่องเล่าพุทธประวัติ ดังเช่นผลงานจิตรกรรมที่ศาลาการเปรียญหลังเก่า วัดเกาะ^๑ นำเสนอเรื่องเล่าพุทธประวัติแทรกภาพวิถีชีวิตของชาวไทยทรงดำหรือชาวโซ่งที่มีชายหนุ่ม 3 คนแบกสัตว์ไว้บนบ่ากำลังเดินทางกลับบ้านที่เป็นเรือนไทยทรงดำหรือ “เฮือนกระดองเต่า” และมีหญิงชาวโซ่งกำลังหอบน้ำอยู่ริมทำนน้ำปรากฏอยู่ในภาพที่ 13 เหตุการณ์ตอนพรหมชฌะสนปริวรรต หรืองานจิตรกรรมที่ประดับไว้ที่หอสดมภ์วัดชีว์ประเสริฐ มีภาพเขียนเรื่องปฐมสมโพธิ 20 เหตุการณ์ที่บริเวณไม้คอสองมีข้อความระบุว่า “นายอาบ บ้านอาสา เป็นผู้เขียน” และ “พระประเสริฐ” “พ.ศ.2473” “พ.ศ.2474” ซึ่งในภาพพุทธประวัติตอนพระเจ้ากรุงธรรมาโคกราชฉลองพระธาตุมีภาพหญิงชาวไทยทรงดำพ้อนรำอยู่ในกลุ่มชายชาวไทย เป็นต้น

^๑ จิตรกรรมที่ศาลาการเปรียญ วัดเกาะมีคำจารึกไว้ที่เหนือช่องประตูด้านหน้าว่าสร้างขึ้นปีพ.ศ.2431 และมีการศึกษาทางประวัติศาสตร์ศิลปะระบุว่างานจิตรกรรมชุดนี้เขียนขึ้นในปีพ.ศ.2463 ซึ่งตรงกับสมัยรัชกาลที่ 6 (ทิปวรรณ วรธนประทีป, 2556: 61)

ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีในยุคปัจจุบันนำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์สังคมการเมือง ประวัติสถานที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ต่างไปจากเดิม ทั้งเรื่องของสถานที่สร้างสรรค์ผลงานที่สร้างสรรค์ในพื้นที่ที่หลากหลาย เช่น สะพานข้ามแม่น้ำเพชร ป้ายริมถนน ฯลฯ และมีประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือ ช่วงประมาณตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 จนถึงปัจจุบัน เรื่องเล่าประเภทประวัติศาสตร์ที่และเรื่องเล่าเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนเพชรบุรีได้รับความนิยมเพิ่มมากขึ้น เช่น ตำนานวัดท่าช้าง ตำนานสมเด็จพระนเรศวรเสด็จทางชลมารคที่วัดโตนดหลวง ตำนานทหารไทยรบกับทหารพม่าที่ท่าน้ำวัดท่าไชยศิริ เนื่องจากกระแสท้องถิ่นนิยม¹⁰ ที่เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญทำให้ผลงานศิลปกรรมที่นำเสนอเรื่องเฉพาะถิ่นกลายเป็นเรื่องที่มีคุณค่าและได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวจนสามารถนำเสนอออกมาเป็น “เรื่องเล่าหลัก” ในงานศิลปกรรมได้ ดังที่ช่างธานีธรให้สัมภาษณ์ว่า “ตำนานบ้านเรานี้แหละน่าสนใจ” (ธานีธร ชื่นใจ, สัมภาษณ์ 27 กันยายน 2563)

นอกจากนี้การสร้างสรรค์ศิลปกรรมปัจจุบันที่นำเสนอเรื่องเล่าที่เกี่ยวกับสังคมการเมือง วิถีชีวิตชาติพันธุ์ในเพชรบุรีมีวัตถุประสงค์ของการสร้างสรรค์ผลงานที่ต้องการแสดงความคิดเห็นของช่างและเรื่องราวของคนเพชรบุรีจะจางมากขึ้น และสามารถแบ่งเรื่องเล่าออกเป็น 2 กลุ่มชัดเจนคือกลุ่มเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์สังคมการเมือง และเรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ที่ วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ดังที่กล่าวถึงข้างต้น

การนำเสนอเรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองของช่างเพชรบุรีในปัจจุบันมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับ

¹⁰ คำว่า “ท้องถิ่นนิยม” ที่ใช้ในวิจัยนี้ใช้ตามแนวคิดของธงชัย วินิจจะกูล ที่อธิบายว่า ความโยงใยสัมพันธ์ระหว่างกระแสโลกาภิวัตน์กับกระแสท้องถิ่นนิยมว่า ทั้งคู่เป็น “คู่แฝด” ของกันและกัน” (อ้างถึงใน พัฒนา กิตติอาษา, 2546: 65) ในลักษณะที่ว่าแนวคิดท้องถิ่นนิยมก่อร่างขึ้นมาเพื่อตอบโต้กระแสโลกาภิวัตน์ และ “แนวคิดมารักศิริม์และกลุ่มนักคิดคนอื่น ๆ ที่อยู่ใต้อาณัติของความคิดที่ใกล้ชิดกันมองเห็นท้องถิ่นเป็นเพียงทำเลที่ตั้งหรือถิ่นที่เฉพาะแห่งที่หล่อเลี้ยงหรือเอื้ออำนวยให้ปรากฏการณ์ทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมวัฒนธรรมเกิดขึ้น” (พัฒนา กิตติอาษา, 2546: 92) และ “กระแสท้องถิ่นนิยม” ที่ปรากฏในเพชรบุรีเห็นได้จากการนำเสนอความเป็นท้องถิ่นผ่านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวขึ้นอย่างต่อเนื่องที่จังหวัดเพชรบุรี และกลายเป็นการท่องเที่ยวรูปแบบหนึ่งในเพชรบุรี คือ “การท่องเที่ยววิถีชีวิตชุมชน” (รายละเอียดในงานวิจัยฉบับสมบูรณ์)

สังคมการเมืองซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นตัวตนของช่างเพชรบุรีในลักษณะที่เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ใส่ใจกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นและเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม (ข้าหลวง สหสพาศน์, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2563) อีกทั้งลักษณะการสร้างสรรคดังกล่าวส่งผลให้นักท่องเที่ยวสนใจมาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีได้ (วิทยา ศรีวิเศษ¹¹, สัมภาษณ์ 25 ธันวาคม 2565) ดังที่การศึกษาครั้งนี้ทำให้พบว่าการสร้างสรรคเรื่องเล่าเหตุการณ์การเมืองผ่านงานศิลปกรรมของช่างทองร่วง เป็นหมุดหมายแรกเริ่มสำคัญของการสร้างสรรคงานศิลปกรรมเพื่อการท่องเที่ยวที่เพชรบุรี เนื่องจากการสร้างสรรคผลงานปูนปั้นนักรบเมืองที่ฐานพระพุทธรูปในวัดมหาธาตุฯ ที่เป็นข่าวในสื่อสังคมเมื่อปี พ.ศ.2518 ทำให้ผลงานศิลปกรรมจากที่เคยได้รับความสนใจเฉพาะในแวดวงนักวิชาการด้านศิลปะกลายมาเป็นความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวมากขึ้น (ข้าหลวง สหสพาศน์, สัมภาษณ์ 16 มีนาคม 2563)

จากข้อมูลข้างต้น การนำเสนอเรื่องเล่าเหตุการณ์สังคมการเมืองและตำนานผ่านงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีจึงเป็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าใหม่ผ่านผลงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชร คือช่างเมืองเพชรเลือกเรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคม การเมืองที่นำเสนอในสื่อสังคมสาธารณะและตำนานต่างๆ ของเมืองเพชรมาสร้างสรรคเป็นผลงานศิลปกรรมในพื้นที่จังหวัดเพชรบุรี เพื่อให้เกิดความน่าสนใจและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้

ในขณะที่การสร้างสรรคเรื่องเล่าประวัติศาสตร์านที่ วิถีชีวิต ชาติพันธุ์ในเพชรบุรีในงานศิลปกรรมแสดงให้เห็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าเดิมผ่านผลงานศิลปกรรมเพื่อวัตถุประสงค์การท่องเที่ยว กล่าวคือเรื่องเล่าประวัติศาสตร์านที่วิถีชีวิตและชาติพันธุ์ในเพชรบุรีเป็นเรื่องเล่าของคนเพชรบุรีที่มีอยู่เดิมที่ถ่ายทอดด้วยวิมุขยาลูและและบันทึกเป็นลายลักษณ์ในเอกสารต่างๆ ที่เพชรบุรีโดยช่างเมืองเพชรเลือกเรื่องเล่าดังกล่าวมาจารึกเป็นผลงานศิลปกรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่า “จังหวัดเพชรบุรี” เป็นเมืองที่มีความเก่าแก่ มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย อยู่กับธรรมชาติและยึดมั่นในการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีด้วย

¹¹ นายวิทยา ศรีวิเศษ ประกอบอาชีพขับรถรับจ้างพานักท่องเที่ยวเยี่ยมชมสถานที่ต่าง ๆ ในจังหวัดเพชรบุรี

การทำบุญตักบาตร เข้าวัดฟังเทศน์ฟังธรรม ซึ่งภาพลักษณะดังกล่าวมีผลกับการเชิญชวนนักท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวสนใจมาเที่ยวชมความเก่าแก่และรู้สึกปลอดภัยเมื่อมาเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

การแสดงตัวตนของคนเพชรบุรีผ่านงานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรที่สร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดเพชรบุรีดังกล่าวสัมพันธ์กับการส่งเสริมการท่องเที่ยว ในลักษณะที่นักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวชมผลงานศิลปกรรมได้ซึมซับเรื่องเล่าที่ช่างถ่ายทอดในผลงานศิลปกรรมเป็นการช่วยสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับคนเพชรบุรี สอดคล้องกับที่นิศา ชัชกุล ได้กล่าวถึงองค์ประกอบหนึ่งของสินค้าและบริการในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวว่า “วิถีชีวิต (Way of Life) ลักษณะรูปแบบชีวิตความเป็นอยู่ ความเป็นมิตรไมตรี และความอบอุ่นอารีของคนในประเทศที่เดินทางไปเที่ยว ฯลฯ สิ่งเหล่านี้สร้างความรู้สึกอบอุ่นและรู้สึกเข้ากันได้กับสังคมอื่นที่ตนเองไม่คุ้นเคย” (นิศา ชัชกุล, 2554: 337)

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

การศึกษางานศิลปกรรมที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่างๆ และสร้างสรรค์ขึ้นในบริบทการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี สามารถแบ่งเรื่องเล่าได้เป็น 4 ประเภทดังรายละเอียดในผลการศึกษาดังนี้ แสดงให้เห็นการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่สร้างสรรค์เป็นศิลปกรรมประเภทต่างๆ ให้เกิดความน่าสนใจในบริบทการท่องเที่ยวจังหวัดเพชรบุรี

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีที่มีการนำเสนอเรื่องเล่าประเภทต่างๆ ดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นพุทธประวัติ ชาดก วรรณคดี เรื่องเล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางสังคมการเมือง เรื่องเล่าเกี่ยวกับประวัติสถานที่ วิถีชีวิต ขาดพันธุ์ทั้งที่มีการสืบทอดมาจากผลงานศิลปกรรมเก่าแก่ที่เพชรบุรีและที่มีการสร้างสรรค์ใหม่แสดงให้เห็นการเลือกผลิตซ้ำผลงานบางประเภท เรื่องเล่าบางเรื่องเล่าโดยมีวัตถุประสงค์สำคัญคือเพื่อการท่องเที่ยวที่จังหวัดเพชรบุรี

แม้ว่าการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเมืองเพชรจะมีวัตถุประสงค์เพื่อการท่องเที่ยวแต่ยังคงให้ความสำคัญกับ “การสร้างคุณค่า” ของงานศิลปกรรม และ “รักษาชื่อเสียง” ของช่างเมืองเพชร เห็นได้จากการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรีมีทิศทางที่ชัดเจน คือการสืบทอดและการผลิตซ้ำเรื่องเล่าที่มีคุณค่า เรื่องเล่าที่มีคุณค่าลักษณะแรกคือเป็นเรื่องเล่าสำคัญในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมที่ได้รับความนิยมสืบทอดมาจากช่างรุ่นโบราณ เพราะเมื่อนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมแล้วสามารถสร้างสรรค์ท่วงท่าได้งดงาม ส่งงานให้เหมาะสมกับเรื่องเล่าเดิม เรื่องเล่าที่มีคุณค่าอีกลักษณะหนึ่งคือ เรื่องเล่าที่สามารถแสดงความคิดของช่างผู้สร้างสรรค์ผลงานได้อย่างลึกซึ้ง เช่น เรื่องเล่าเหตุการณ์ทางสังคมการเมืองดังที่กล่าวมา

เรื่องเล่าที่ช่างเมืองเพชรนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยว นอกจากเรื่องเล่าประเภทพุทธประวัติ ชาดก วรรณคดี และเรื่องเล่าทางสังคมการเมืองแล้ว ช่างเมืองเพชรยังได้นำเรื่องเล่าพื้นบ้าน (Folk Narrative) ซึ่งเป็นเรื่องเล่าสำคัญอีกกลุ่มหนึ่งมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรมเพื่อแสดงอัตลักษณ์ (Identity) หรือลักษณะเฉพาะของงานศิลปกรรมที่เพชรบุรี

เห็นได้ว่าการศึกษที่ผ่านมาที่แสดงให้เห็นคุณค่าของงานศิลปกรรมในบริบทการท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นการศึกษาในสาขาวิชาการท่องเที่ยว เช่น ลักขณา ชูใจ และคณะ (2551) ศึกษาบริบทแหล่งการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ จังหวัดเพชรบุรี จันทิมา บรรจงประเสริฐ (2560) วิจัยเรื่อง การพัฒนาต้นแบบชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์: อัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี การศึกษาทางคติชนวิทยามีผู้ศึกษาเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีคืองานของขวัญชนก ทองล้วน (2558) ที่ศึกษาเรื่องรามเกียรติ์ในงานศิลปกรรมร่วมสมัยของช่างเมืองเพชรดังที่กล่าวไว้ข้างต้น การศึกษาดังนี้ศึกษาเรื่องเล่าประเภทต่างๆ ที่ช่างเมืองเพชรนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมจึงนอกจากจะเป็นการช่วยเน้นย้ำคุณค่า

ของงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีแล้วยังเป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับงานศิลปกรรมที่เพชรบุรีอย่างละเอียด จึงเป็นงานวิจัยที่นอกจากจะมีประโยชน์ในการศึกษาทางคติชนวิทยา ศิลปะศึกษา และเพชรบุรีศึกษาแล้วยังมีประโยชน์กับการท่องเที่ยวได้ในลักษณะที่เป็นการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวผ่านงานศิลปกรรมได้เป็นอย่างดี

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้เป็นการศึกษาภาพรวมของเรื่องเล่าในงานศิลปกรรมของช่างเพชรบุรี โดยมีขอบเขตพื้นที่การศึกษาอยู่ที่จังหวัดเพชรบุรีเท่านั้น ดังนั้นหากมีการขยายพื้นที่การศึกษาเป็นพื้นที่ในจังหวัดใกล้เคียงหรือต่างภูมิภาคกันจะทำให้เห็นลักษณะเฉพาะของการสร้างสรรค์เรื่องเล่าในงานศิลปกรรมได้ชัดเจนขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กันยา อื้อประเสริฐ. (2548). *การศึกษาประวัติและผลงานของช่างชั้นครูเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์* [ข้อมูลภาคตะวันตก หอสมุดพระราชวังสนามจันทร์, มหาวิทยาลัยศิลปากร]. <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/bitstream/handle/123456789/12705/fulltext.pdf?sequence=2&isAllowed=y>
- ขวัญชนก ทองล้วน. (2558). *งานปูนปั้นรามเกียรติ์ ถนนราชดำเนิน จังหวัดเพชรบุรี: พลวัตของการนำเรื่องรามเกียรติ์มาใช้ในศิลปกรรมไทยร่วมสมัย* [วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา ภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://www.arts.chula.ac.th/folklore/index.php/2020/10/27/ma-2558-1/>

- คณะจิตรกรรมและประติมากรรม มหาวิทยาลัยศิลปากร. (2511). *ศิลป์ร่วมสมัยในประเทศไทย รวมข้อคิดเห็นบทความศิลปะของศาสตราจารย์ ศิลป พีระศรี และผลงานของศิลปินไทย*. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์.
- จันทิมา บรรจงประเสริฐ. (2560). *การพัฒนาต้นแบบชุมชนเศรษฐกิจสร้างสรรค์: อัตลักษณ์ถนนวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ทีปวรรณ วรธนะประทีป. (2556). *วิเคราะห์เนื้อหาที่ปรากฏในจิตรกรรมประดับฝาไม้คอสอง และฝาไม้ไผ่เส ศาลาการเปรียญ วัดเกาะแก้วสุทธาราม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี [การศึกษาเฉพาะบุคคลในประวัติศาสตร์ศิลปะ หลักสูตรปริญาศิลปศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี, มหาวิทยาลัยศิลปากร]*. <http://www.sure.su.ac.th/xmlui/handle/123456789/5478?attempt=2&>
- นิยดา เหล่าสุนทรและคณะ. (2540). *ภูมิปัญญาของคนไทย: ศึกษาจากกฎหมายตราสามดวงและจิตรกรรมฝาผนัง*. พุนส่งเสริมกลุ่มวิจัยวิจัยเมธีวิจัยอาวุโส สกว.
- นิตา ชัชกุล. (2554). *อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปรมินท์ จารุวร. (2559). *คติชนกับการท่องเที่ยว หมู่บ้านวัฒนธรรมหนองขาว จังหวัดกาญจนบุรี*. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พัฒนา กิตติอาษา. (2546). *ท้องถิ่นนิยม: การทบทวนทฤษฎีและกรอบแนวคิด*. สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2550). *พจนานุกรมศัพท์ศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ด้านสุทธาการพิมพ์.
- ล้อม เพ็งแก้ว. (2552). “ภาพจับหน้าบันพระอุโบสถวัดมหาธาตุฯ” ในหนังสือ *สมโภชวัดมหาธาตุวรวิหาร จ.เพชรบุรี ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมาครบ 500 ปี*. 196-199.

- ลักณา ชูใจ และคณะ. (2551). *การศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ*. วิทยุทุนสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี.
- วัชรารณณ์ ดิษฐปาน. (2557). *พระอุปคุต: การสืบทอดและการผลิตซ้ำความเชื่อ ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทยปัจจุบัน* [วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://www.arts.chula.ac.th/folklore/index.php/2020/06/27/phd-2557-3/>
- ศิริพร จิตะฐาน. (2522). *รามเกียรติ์: การศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาภาษาไทย, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย]. <https://www.arts.chula.ac.th/folklore/index.php/2021/08/11/2522-01/>
- ศิริพร ณ ถลาง. (2562). “คติชนสร้างสรรค์”: บทสังเคราะห์และทฤษฎี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน).

การประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างแนวทางการดูแลสุขภาพ
สะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เกาะ จังหวัดพังงา
The Application of Community Participation Concepts to Develop
an Oral Hygiene Guideline for Preschool children in Island,
Phangnga province

สุกัญญา เอียร์วิวัฒน์ *

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

ชนะจิต ผลเจริญ

โรงพยาบาลพังงา

เสมอจิต พิธพรชัยกุล

คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

***Corresponding Author E-mail:** stianviwat@gmail.com

Received: March 14, 2023

Revised: May 09, 2023

Accepted: June 30, 2023

Available: June 30, 2023

Abstract

The preschool children on Mhaknoi Island had a high prevalence of caries and high dental plaque level. Parents had inadequate knowledge, attitudes, and practices. Lack of coordination in care among childcare stakeholders. The purpose of this study is to evaluate the use of community participation concepts to develop an appropriate oral hygiene guideline for preschool children collaboration with all stakeholders: parents, childcare teachers, the school principal and dental professionals. The population consist of 69 preschool children and 69 Parents. These procedures were followed: 1) Do focus group discussion. 2) Hold a meeting to implement the action plan 3) Implement the action plan with the following two activities: Demonstrate how to use a disclosing agent to check the cleanliness of teeth and create an oral hygiene workshop using active learning. 4) Evaluating the knowledge, attitudes, and behaviors of parents and dental plaque of preschool children. Descriptive analysis and

the chi-square test of evaluation discovered that parents' knowledge, attitudes, and practices improved. After three years, there was a decrease in caries. As a result, a new approach to oral hygiene for preschool children can be achievable and provide a sustainable guide. It has been discovered that continuing to participate improves children's oral health by encouraging those involved to adapt their roles to the context of the community.

Keywords:

Participation, Focus group discussion, Caries, Oral hygiene, Preschool children, Island

บทคัดย่อ

เด็กก่อนวัยเรียนบนเกาะหมากน้อย พบปัญหาฟันผุ และแผ่นคราบจุลินทรีย์สูง ผู้ปกครองมีความรู้ ทักษคติ พฤติกรรมดูแลช่องปากเด็กที่ไม่เหมาะสม ขาดความร่วมมือในการดูแล วัตถุประสงค์การศึกษาคือประเมินผลการประยุกต์ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างแนวทางการดูแลสุขภาพช่องปากเด็กในพื้นที่เกาะโดยเป็นการทำงานร่วมกันของกลุ่มผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้อำนวยการโรงเรียน และ ทันตบุคลากร ประชากรที่ศึกษา คือ เด็กก่อนวัยเรียน 69 คน และผู้ปกครอง 69 คน มีขั้นตอน 1) ศึกษาบริบท 2) สันทนากลุ่ม 3) ประชุมทำแผนปฏิบัติการ 4) ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ ให้ความรู้เรื่องตรวจความสะอาดฟัน โดยใช้สีย้อมฟันและลงมือปฏิบัติดูแลช่องปาก 5) ประเมินความรู้ ทักษคติ พฤติกรรมของผู้ปกครอง และคราบจุลินทรีย์ในช่องปากเด็ก ใช้สถิติวิเคราะห์เชิงพรรณนาและทดสอบไคสแควร์ จากการดำเนินกิจกรรมต่อเนื่องผลการวิจัยพบว่าความรู้ทัศนคติ พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางที่เหมาะสมมากขึ้น ติดตาม 3 ปี พบการลดลงของฟันผุ ดังนั้นแนวทางดังกล่าวสามารถใช้ได้จริงในการแก้ไขปัญหาการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก พบว่าสามารถกระตุ้นให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปรับเปลี่ยนบทบาทให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชนโดยปฏิบัติได้ต่อเนื่อง ส่งผลดีต่อสุขภาพช่องปากเด็ก

คำสำคัญ:

การมีส่วนร่วม, สันทนาการกลุ่ม, ฟันผุ,
ความสะอาดช่องปาก, เด็กก่อนวัยเรียน,
พื้นที่เกาะ

บทนำ

สุขภาพช่องปากมีผลต่อสุขภาพอนามัยที่ดีของบุคคล เนื่องจากหากมีปัญหาสุขภาพช่องปากแล้ว สามารถส่งผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายได้ โดยเฉพาะในวัยเด็ก ปัญหาสุขภาพช่องปากที่พบบ่อยคือโรคฟันผุ ซึ่งหากมีอาการปวดฟันแล้ว จะส่งผลต่อการเคี้ยวอาหาร ทำให้ร่างกายได้รับสารอาหารไม่ครบถ้วน นอกจากนี้ยังกระทบต่อด้านจิตใจ เกิดอารมณ์แปรปรวน ทำให้นอนหลับไม่เต็มที่และไม่พร้อมสำหรับการเรียนรู้ รวมไปถึงส่งผลกระทบต่อ การสร้าง โกรทฮอร์โมน (Growth hormone) ที่ลดลง ทำให้มีผลต่อการเจริญเติบโตลดลงตามไปด้วย ที่ร้ายแรงที่สุด คือสามารถเป็นแหล่งเชื้อโรคที่อาจแพร่กระจายไปทั่วร่างกาย ซึ่งทำให้เกิดอันตรายอาจต่อชีวิตได้ ดังนั้นการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนเป็นสิ่งสำคัญ ควรเริ่มต้นตั้งแต่เด็ก เพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีสุขภาพช่องปากที่ดีต่อไป (Raktao & Wongwech, 2015; Tummarutsoontorn, 2017; Pholor et al., 2018)

หนึ่งในวิธีในการดูแลสุขภาพช่องปาก คือการทำความสะอาดในช่องปาก ซึ่งเป็นพฤติกรรมสุขภาพที่สามารถลดโอกาสที่จะทำให้เกิดโรคต่าง ๆ รวมถึงเป็นการป้องกันการเกิดฟันผุได้ การทำความสะอาดช่องปากมีจุดประสงค์หลัก คือ เพื่อให้ช่องปากสะอาด ไม่มีคราบจุลินทรีย์หรือเศษอาหารตกค้าง โดยวิธีการทำความสะอาดช่องปากนั้น สามารถทำได้โดยวิธีหลัก คือ การแปรงฟัน ซึ่งการแปรงฟันที่ถูกต้องของเด็กก่อนวัยเรียนคือผู้ปกครองควรแปรงฟันให้เด็กอย่างน้อยวันละ 2 ครั้ง คือในช่วงเช้าและก่อนนอน หรือในกรณีเด็กเป็นผู้แปรงเอง ผู้ปกครองควรตรวจสอบความสะอาดและแปรงซ้ำให้ ดังนั้นผู้ปกครองเป็นผู้มีบทบาทสำคัญ โดยควรต้องแปรงให้แกเด็ก เนื่องจากเด็กไม่สามารถแปรงฟันเองได้สะอาด สาเหตุจากกล้ามเนื้อมือที่ยังไม่แข็งแรงพอที่จะจับบังคับแปรงได้ดีเท่าที่ควร (สำนักทันตสาธารณสุข, 2018; Weik et al., 2020)

สำหรับพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ เกาะหมากน้อย ซึ่งมีบริบทเป็นพื้นที่เกาะในอำเภอเมือง จังหวัดพังงา ที่อยู่ห่างจากชายฝั่งมากที่สุด โดยมีประชากรจำนวน 1,033 คน 289 หลังคาเรือน เป็นชุมชนชาวมุสลิม ผู้คนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพหลัก คือ อาชีพประมงขนาดเล็ก รองลงมา คือ รับจ้าง การคมนาคมจะใช้เรือเป็นพาหนะในการเดินทางเป็นหลัก บนพื้นที่ฝั่งมีถนนคอนกรีตเสริมเหล็กสลับกับถนนลูกรัง สามารถใช้รถมอเตอร์ไซด์สัญจรไปมาได้ มีโรงเรียนประถมศึกษา และศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก อย่างละ 1 แห่ง กลุ่มเป้าหมายในการศึกษานี้ คือ เด็กก่อนวัยเรียน หรือเด็กที่มีอายุ 3-5 ปี จำนวนทั้งหมด 69 คน โดยแบ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เด็กก่อนวัยเรียนระดับชั้นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์การบริหารส่วนตำบล (ระดับชั้นศพด.) และระดับชั้นอนุบาลของโรงเรียนเกาะหมากน้อย โดยมีจำนวน 30 คน และ 39 คน ตามลำดับ

การสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน เกาะหมากน้อย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา ดำเนินการเก็บข้อมูลจำนวนเด็กทั้งสิ้น 69 คน มีอายุเฉลี่ย 4.48 ± 1.04 ปี ผลการสำรวจสภาวะสุขภาพช่องปากพบว่ามีการตรวจค่าเฉลี่ยของฟันผุในเด็ก 3 ปี และระดับชั้นอนุบาล 5 ปี เป็น 7.27 และ 8.87 ซึ่งต่อคน ตามลำดับ มีค่าความชุกของโรคฟันผุในเด็ก 3 ปี และระดับชั้นอนุบาล ร้อยละ 83.3 และ 92.3 ตามลำดับ โดยเมื่อเปรียบเทียบกับระดับจังหวัดพังงาและระดับประเทศแล้ว พบว่าสภาวะฟันผุในฟันน้ำนมของเด็กก่อนวัยเรียนสูงกว่าทั้งระดับจังหวัดพังงาและระดับประเทศ (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดพังงา, 2018; สำนักทันตสาธารณสุข, 2018) สำหรับค่าดัชนี 'แผ่นคราบจุลินทรีย์' ในเด็ก 3 ปี และระดับชั้นอนุบาลพบค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.11 ± 0.53 และ 1.73 ± 0.47 ต่อซึ่งต่อคน ตามลำดับ หรือคิดเป็นร้อยละ 60 และร้อยละ 30.8 ตามลำดับ ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับระดับประเทศ คือ ร้อยละ 41.5 และร้อยละ 39.4 ตามลำดับ (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 สภาวะสุขภาพช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน เกาะหมากน้อย
อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เปรียบเทียบกับระดับจังหวัดและระดับประเทศ
(N = 69 คน)

	เกาะหมากน้อย	ระดับจังหวัด	ระดับประเทศ
ร้อยละเด็กก่อนวัยเรียน มีฟันผุ			
เด็ก 3 ปี (n=30)เด็ก	83.3	71.9	52.8
5 ปี (n=39)	92.3	86.2	51.4
ค่าเฉลี่ยประสมการโรค ฟันผุ (เด็ก 3 ปี)			
ผุ	7.3	4.3	2.7
อุด	0.0	0.04	0.1
ถอน	0.0	0.08	0.0
ค่าเฉลี่ยประสมการโรค ฟันผุ (เด็ก 5 ปี)			
ผุ	8.9	-	4.2
อุด	0.3	-	0.2
ถอน	0.4	-	0.1
ร้อยละคราบจุลินทรีย์ที่ อยู่ในระดับเสี่ยงต่อการ เกิดฟันผุ			
เด็ก 3 ปี	60.0	-	41.5
เด็ก 5 ปี	30.8	-	39.4

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจระดับจังหวัด และระดับประเทศ ปี 2560 , ข้อมูลเกาะหมากน้อย ปี 2562

¹ ดัชนีแผ่นคราบจุลินทรีย์ (Dental plaque Index) หมายถึง ค่าดัชนีการวัดความสะอาดช่องปากวัดโดยการข้อมสีฟัน ตามเกณฑ์ของ Stallard et al. โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้ 0 หมายถึง ไม่ติดสีย้อมที่ฟัน, 1 หมายถึง ติดสีย้อมปกคลุมไม่เกิน 1/3 ของด้านของฟัน, 2 หมายถึง ติดสีย้อมปกคลุมเกิน 1/3 แต่ไม่เกิน 2/3 ของด้านของฟัน และ 3 หมายถึง ติดสีย้อมมากกว่า 2/3 ของด้านของฟัน

เนื่องจากเกาะหมากน้อยเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาโรคฟันผุในเด็กก่อนวัยเรียนค่อนข้างสูง และเป็นพื้นที่ห่างไกลยากต่อการเข้าถึงบริการด้านทันตกรรม ไม่มีทันตบุคลากรประจำในพื้นที่ นอกจากนี้การดูแลเด็กคนหนึ่งๆ จำเป็นต้องมีบุคคลหลากหลายมาเกี่ยวข้อง โดยมีผู้ปกครองและครูผู้ดูแลเด็กมีบทบาทสำคัญ ซึ่งในพื้นที่เกาะหมากน้อยความร่วมมือกันของบุคคลเหล่านี้ไม่มีแนวทางที่ชัดเจน โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพช่องปากซึ่งเป็นปัญหาสำคัญ หากสามารถร่วมมือกันได้จะสามารถทำให้เด็กโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

จากเหตุผลดังกล่าวจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการการมีส่วนร่วมของชุมชนและทุกภาคส่วน โดยแนวคิดกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการที่ผู้เข้าร่วมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับตนเอง และร่วมกันวางแผนเกิดเป็นโครงการที่ใช้ในการแก้ไข พัฒนา จนบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของกลุ่มซึ่งต้องพิจารณาถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี และทัศนคติของบุคคล เพื่อให้ทุกคนรู้สึกต้องการเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ โดยยึดชุมชนเป็นศูนย์กลาง (Kasemsuk, 2018; Ratchathawan et al., 2018) การประยุกต์เอาแนวคิดการมีส่วนร่วมมาใช้ในการแก้ไขปัญหาสุขภาพช่องปากเด็กในหลายบริบท พบว่าได้ผลไปในทางที่ดี

ดังนั้นการศึกษานี้จึงมีวัตถุประสงค์ เพื่อประเมินผลการประยุกต์แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างแนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เกาะหมากน้อย จังหวัดพังงา

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) โดยผู้วิจัยเข้าร่วมกับกลุ่มเป้าหมายในทุกกระบวนการตั้งแต่

1. การศึกษาบริบทในพื้นที่เกาะหมากน้อยประเด็นความรู้ ทักษะคิ
พฤติกกรรมการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียน
2. จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อรับทราบปัญหาร่วมกัน
3. ประชุมทำแผนปฏิบัติการในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแล
ความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน
4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ การดูแลความสะอาดช่องปาก
ในเด็กก่อนวัยเรียน
5. ประเมินแนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อน
วัยเรียน ในพื้นที่เกาะหมากน้อย

ซึ่งใช้วิธีการเก็บข้อมูลก่อนและหลังการศึกษา แบบผสมผสาน
(Mixed method) ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ

ดำเนินการเก็บข้อมูลในกลุ่มประชากรทั้งหมด คือ เด็กก่อนวัยเรียน
ที่มีอายุ 3-5 ปี จำนวน 69 คน และผู้ปกครองที่ดูแลเด็กอย่างใกล้ชิดจำนวน
69 คน โดยมีเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้
กลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลเชิงปริมาณ

เกณฑ์คัดเข้า (Inclusion criteria)

- 1) ผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ปกครองและเด็กก่อนวัยเรียน อาศัยอยู่ในเขต
เกาะหมากน้อย ตำบลเกาะปันหยี อำเภอเมือง จังหวัดพังงา
- 2) ยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และสามารถอยู่ร่วมตลอดระยะเวลาการ
ทำวิจัยได้
- 3) สามารถอ่าน เขียน และสื่อสารภาษาไทยได้

เกณฑ์คัดออก (Exclusion criteria)

ผู้เข้าร่วมการวิจัยที่ไม่ประสงค์ร่วมมือ

กลุ่มตัวอย่างที่เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ มีการเลือกตัวอย่างแบบสุ
โต่งหรือกรณีเบี่ยงเบน (Extreme or deviant case sampling) และการเลือก
ตัวอย่างแบบมีเกณฑ์ (Criterion Sampling) ดังต่อไปนี้

กลุ่มผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียน ที่ถูกคัดเลือกจากการนำข้อมูล ผลการตรวจฟันผุในเด็ก 69 คนมาเรียงลำดับตามจำนวนฟันผุจากมากไปน้อย โดยเลือกผู้ปกครองจากกลุ่มเด็กที่มีจำนวนฟันผุมากที่สุดและน้อยที่สุด กลุ่มละ 10 คน ซึ่งจากเกณฑ์ดังกล่าวได้ผู้ปกครองรวม 19 คน จุดประสงค์เพื่อนำมาเข้าร่วมกิจกรรมสนทนากลุ่ม และให้เห็นมุมมองเรื่องการดูแลเด็กที่แตกต่างกันระหว่างทั้งสองกลุ่ม แต่ในวันจัดกิจกรรมจริงมีผู้ที่สามารถมาเข้าร่วมได้ 15 คน

สำหรับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครองที่คัดเลือกจากกิจกรรมสนทนากลุ่ม 2 คน รวมกับผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ได้แก่ ครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นศพด. และระดับชั้นอนุบาลจำนวน 2 คน เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข (จพ. สาธารณสุข) ผู้รับผิดชอบดูแลงานทันตสาธารณสุข และผู้อำนวยการโรงเรียนเกาะหมากน้อย รวมเป็น 6 คน มาร่วมกันหารือประชุมทำแผนปฏิบัติการในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของผู้ปกครอง ได้แก่ เพศ อายุ ศาสนา ความสัมพันธ์กับเด็ก ระดับการศึกษา อาชีพ และข้อมูลความรู้ ทักษะคิด และพฤติกรรมของผู้ปกครองเกี่ยวกับการดูแลความสะอาดช่องปากของเด็ก พร้อมทั้งเก็บข้อมูลสภาวะช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียน โดยใช้แบบบันทึกการตรวจแผ่นคราบจุลินทรีย์บนฟัน และสภาวะฟันผุในเด็ก

แบบสัมภาษณ์ได้รับการพัฒนามาจากการทบทวนวรรณกรรม และให้ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่านพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหา (Content validity) ได้ค่าเฉลี่ยดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.94 ทำการทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability) โดยการทำ Test-retest ได้ค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.68 มีผู้ตรวจแผ่นคราบจุลินทรีย์บนฟันจำนวน 2 คน ได้รับการปรับมาตรฐานระหว่างผู้ตรวจ

Inter-examiner calibration ได้ค่าแคปป่า เท่ากับ 0.74 และผู้ตรวจสอบภาวะฟันผุ
จำนวน 2 คน ได้รับการปรับมาตรฐานระหว่างผู้ตรวจ Inter-examiner calibration
ได้ค่าแคปป่า เท่ากับ 0.89 การปรับมาตรฐานภายในของแต่ละคน Intra-examiner
calibration ได้ค่าแคปป่า เท่ากับ 0.71-1

ลักษณะข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์เป็นแบบเลือกตอบในแต่ละหมวด
ของคำถาม โดยใช้เวลาการสัมภาษณ์ผู้ปกครองแต่ละคนประมาณ 10-15 นาที
สัมภาษณ์โดยทีมผู้วิจัยจำนวน 2 คน ที่ได้รับการฝึกโดยผู้วิจัยให้สัมภาษณ์ได้
ใกล้เคียงกัน

การตรวจแผ่นคราบจุลินทรีย์นั้น จะใช้วิธีการย้อมสีฟันโดยไม้ฟันสาลี
จุ่มสาร Erythrosine Solution 6 % ย้อมสีฟันทุกซี่จนทั่วทั้งปากของเด็ก จากนั้น
ให้เด็กมานอนหนุนคางของผู้ตรวจ และดูด้วยตาเปล่าผ่านแสงธรรมชาติ โดยใช้
กระจกส่องปาก ส่วนวิธีการตรวจสอบภาวะฟันผุ กระทำเช่นเดียวกันกับการตรวจ
แผ่นคราบจุลินทรีย์บนฟัน

ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิง
ลึกแบบกึ่งโครงสร้าง(Semi-structure) ซึ่งใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณคนละ
15-20 นาที บันทึกข้อมูลโดยใช้การจดบันทึกภาคสนาม (Field note) และการ
บันทึกเสียง ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยนำผลการวิเคราะห์ไปให้ผู้ให้
ข้อมูลตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้ เพื่อตรวจสอบข้อค้นพบที่ได้ซึ่งกัน
และกัน (Data sources triangulation)

สถิติที่ใช้ คือ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) และ
สถิติทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test)

การศึกษานี้ได้ผ่านการพิจารณาและได้รับความเห็นชอบจากคณะ
กรรมการจริยธรรมในการวิจัย ของคณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขล
นครินทร์ เลขรหัสโครงการ EC 6204-013

ผลการศึกษา

1. การศึกษาบริบทในพื้นที่เกาะหมากน้อยประเด็นความรู้ ทักษะคิด พฤติกรรมการดูแลสุขภาพช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียน

ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ปกครอง ผลการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพพบว่า ผู้ที่ดูแลเด็กก่อนวัยเรียนเป็นหลัก ส่วนใหญ่จะอยู่กับผู้ปกครองที่เป็นผู้หญิง (ร้อยละ 65) ได้แก่ แม่ (ร้อยละ 78.3) หรือ ย่า/ยาย น้า/ป้า (ร้อยละ 21.7) มีอายุอยู่ในช่วง 30 — 39 ปี (ร้อยละ 39.1) ประกอบอาชีพเป็นแม่บ้านและประมง อยู่ที่ร้อยละ 37 เท่ากัน รายได้ของครอบครัว ส่วนใหญ่อยู่ที่ระดับพอใช้ ไม่มีเหลือเก็บ (ร้อยละ 63.8)

กิจวัตรประจำวันในการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็กของผู้ปกครอง เริ่มจากตอนเช้า เด็กตื่นนอน ประมาณ 5.00 น. และอาบน้ำ แปรงฟันตอนเช้า (ร้อยละ 62.3) ส่วนใหญ่เด็กเป็นผู้แปรงฟันเอง (ร้อยละ 79.7) และใช้ยาสีฟันที่มี ฟลูออไรด์ (ร้อยละ 59.4) ผู้ปกครองส่วนใหญ่ตรวจความสะอาดช่องปากให้เด็ก เป็นบางครั้ง (ร้อยละ 85.5) โดยมีการแปรงฟันก่อนนอนเพียงร้อยละ 15.9 (ดังตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 พฤติกรรมเรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็ก (N = 69 คน)

การดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก	ความถี่ (คน %)			
	ไม่ทำ	ทำบางวัน	ทำทุกวัน	ไม่ทราบข้อมูล
การแปรงฟัน				
- ตอนเช้า	0	25 (36.2)	43 (62.3)	1 (1.4)
- ก่อนนอน	6 (8.7)	51 (73.9)	11 (15.9)	1 (1.4)
- เด็กแปรงด้วยตนเอง	14 (20.3)	43 (62.3)	12 (17.4)	0
- การใช้ยาสีฟันฟลูออไรด์	4 (5.8)	15 (21.7)	41 (59.4)	9 (13.0)

การดูแลสุขภาพช่องปากเมื่อเด็กอยู่ในโรงเรียนเป็นหน้าที่ของ ครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งทำหน้าที่ให้ความรู้โดยวิธีการพูดคุยกับเด็ก หรือผ่านวิธีการเล่นิทาน และดูแลเด็กในเรื่องการรับประทานอาหารมื้อกลางวัน ส่วน

การแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน มีแนวทางจัดการเรื่องการแปรงฟันดังกล่าวของคุณครูดังนี้ “เด็กถือแปรง เข้าแถว บีบยาสีฟันให้ บางทีก็ให้เด็กทำกันเองด้วยค่ะ คือมีคนบีบให้คนหนึ่งแล้วก็ให้เด็กเข้าแถวกันมา จะมีตัวแทนห้อง บีบให้เพื่อนค่ะ โดยมีขนาดประมาณเท่าเม็ดถั่วเขียว เวลาให้เด็กบีบก็จะยืนดูด้วยค่ะ” (คุณครู ก, ครูประจำชั้นอนุบาล 2) และไม่ได้ควบคุมเด็กให้แปรงฟันโดยพร้อมเพรียงกัน ทำให้ยากต่อการควบคุม เวลาที่ใช้ในการแปรงน้อยกว่า 2 นาที คุณครูไม่ได้ตรวจความสะอาดหลังการแปรงฟันของเด็ก ดังคำกล่าวของคุณครูดังนี้ “คือจะดูแลแค่รابع้างนอกเท่านั้นค่ะ ว่ามีฟองติดอยู่มั้ย” และ “ถ้าเห็นที่หน้าเลอะคราบอะไรมาก็จะให้ไปล้างใหม่” (คุณครู ข, ครูประจำชั้นอนุบาล 3) ซึ่งให้คุณครูประเมินจากพฤติกรรมนี้แล้วพบว่าฟันน่าจะไม่สะอาด

การดูแลสุขภาพช่องปากทันตบุคลากรจากโรงพยาบาลพังงา พบว่ามีการลงพื้นที่ให้บริการทางทันตกรรม เป็นประจำทุก 2 เดือน ซึ่งเป็นเพียงการบริการพื้นฐานเท่านั้น ได้แก่ ตรวจฟัน ทาฟลูออไรด์วานิช² มีการให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพช่องปากแก่เด็กและผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียน โดยมีเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ ประจำพ.สต.เกาะหมากน้อย จัดกิจกรรมเสริมไปพร้อมกับการให้ความรู้เรื่องการดูแลสุขภาพร่างกายด้านอื่น ไม่ได้เน้นเรื่องสุขภาพช่องปากโดยตรง

ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลเด็กก่อนวัยเรียนที่สำคัญของโรงเรียน คือ ผู้อำนวยการโรงเรียนเกาะหมากน้อย เป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีหน้าที่กำกับ ติดตาม ดูแล สนับสนุน กิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน และการปฏิบัติหน้าที่ของคณะครู ซึ่งผู้อำนวยการโรงเรียนได้มีบทบาทในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการศึกษานี้ คือ กิจกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน โดยจัดหางบประมาณ และดูแลความเรียบร้อยเรื่องอุปกรณ์ สถานที่แปรงฟัน แนวทาง

² เป็นการเคลือบฟลูออไรด์สำหรับเด็กและวัยรุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กอายุต่ำกว่า 6 ปี หรือผู้ที่ไม่สามารถให้ความร่วมมือ และมีความเสี่ยงต่อการเกิดโรคฟันผุสูง หรือพื้นที่มีรอยผุระยะเริ่มต้น (white spot lesion)

การแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน เน้นเฉพาะในกลุ่มเด็กระดับชั้นอนุบาลเป็นหลัก โดยจัดให้มีการแปรงฟันเป็นประจำทุกวัน เนื่องจากว่าเป็นช่วงวัยที่คุณครูประจำชั้นทำหน้าที่ดูแลอย่างใกล้ชิด นอกจากนี้ยังมีการจัดประชุมผู้ปกครอง โดยจะแจ้งให้ผู้ปกครองดูแลเด็กเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับทางโรงเรียน ทั้งเรื่องการเรียนรู้ พฤติกรรมการดูแลสุขภาพโดยทั่วไป ซึ่งรวมถึงสุขภาพช่องปากด้วย แต่ก็ไม่ได้เน้นย้ำในรายละเอียดมากนัก

สำหรับความรู้และทัศนคติในประเด็นเรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน ยังมีบางประเด็นที่ยังไม่ถูกต้อง เหมาะสม โดยด้านความรู้ส่วนใหญ่ผู้ปกครองมีความรู้ในการดูแลความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนเรื่องการแปรงฟัน แต่มี ผู้ปกครองที่มีความรู้ถูกต้องในประเด็นเรื่องการให้เด็กบ้วนน้ำหลังจากแปรงฟัน ให้น้อยที่สุด หรือไม่บ้วนเลย เพียงร้อยละ 1.4 (ดังตารางที่ 3)

ด้านทัศนคติของผู้ปกครอง ในเรื่องเด็กที่เข้าเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไม่สามารถแปรงฟันด้วยตนเองได้สะอาด ผู้ปกครองต้อง ช่วยแปรง มีผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่เหมาะสม เพียงร้อยละ 11.6 และเรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียน พบว่าใน ประเด็นเรื่องการแปรงฟันให้เด็กเป็นเรื่องปกติ แม้ว่าเด็กจะร้องไห้ มีผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่เหมาะสม เพียงร้อยละ 37.7 ส่วนประเด็นเรื่องการตรวจความสะอาดฟันเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองนั้น มีผู้ปกครองให้ความสำคัญถึงร้อยละ 63.3 (ดังตารางที่ 3) ตารางที่ 3 ร้อยละของผู้ปกครองมีความรู้ที่ถูกต้องและทัศนคติที่เหมาะสมในประเด็นเรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กที่ถูกต้อง (N = 69 คน)

ความรู้เรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากแก่เด็กก่อนวัยเรียน	จำนวนผู้ปกครอง คน (ร้อยละ)	
	ถูกต้อง	ไม่ถูกต้อง
ผู้ปกครองควรแปรงฟันให้เด็กทันทีเมื่อฟันขึ้น	49 (71.0)	20 (29.0)
หลังจากเด็กแปรงฟันเสร็จแล้วไม่ควรบ้วนน้ำ	1 (1.4)	68 (98.6)
เด็กเล็กควรใช้ยาสีฟันที่ผสมฟลูออไรด์	49 (71.0)	20 (29.0)
ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ช่วยป้องกันฟันผุได้	64 (92.8)	5 (7.2)
ขนาดยาสีฟันที่บีบให้เด็กเล็ก ควรมีขนาดเท่าความกว้างของแปรง	64 (92.8)	5 (7.2)
เด็กเล็ก ไม่สามารถแปรงฟันด้วยตนเองได้สะอาด ผู้ปกครองต้องช่วย	8 (11.6)	61 (88.4)
ฟันผุในเด็กเล็กไม่ใช่เรื่องปกติ	13 (18.8)	56 (81.2)
การแปรงฟันให้เด็กเป็นเรื่องปกติแม้ว่าเด็กจะร้องไห้	26 (37.7)	43 (62.3)
การตรวจฟันให้เด็ก เป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง	43 (63.3)	26 (37.7)

จากข้อมูลที่กล่าวมาแสดงให้เห็นว่าเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เกาะหมากน้อยส่วนใหญ่ยังมีปัญหาฟันผุและมีควาบกจุลินทรีย์สูง รวมถึงผู้ปกครองยังขาดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมกาการดูแลที่ยังไม่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียนยังขาดความร่วมมือในการดูแลเด็ก ทำให้ดูแลอย่างไม่มีแนวทางที่ชัดเจน นำไปสู่การประยุกต์แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาในขั้นตอนต่อไป

2. จัดกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อรับทราบปัญหาร่วมกัน

เป็นการสนทนากลุ่มของกลุ่มตัวแทนผู้ปกครองประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 15 คน ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครองของเด็กระดับชั้นศพด. 7 คน ตัวแทนผู้ปกครองของเด็กระดับชั้นอนุบาล 8 คน และตัวแทน อสม. 1 คน รวมเป็นจำนวน 16 คน โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อให้เกิดการรับทราบปัญหาร่วมกัน แลกเปลี่ยนมุมมองที่แตกต่างกันของผู้ปกครองในการดูแลช่องปากเด็ก และสรุปเป็นมติร่วมกันได้แนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็ก ก่อนวัยเรียนสำหรับผู้ปกครอง เพื่อนำมติที่ได้ไปหารือในกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องภาคส่วนอื่นๆ ในลำดับต่อไป

3. ประชุมทำแผนปฏิบัติการในกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน

เป็นการร่วมกันคิดวิเคราะห์ปัญหา ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย ตัวแทนผู้ปกครอง จำนวน 2 คนจากการสนทนากลุ่ม ครูผู้ดูแลเด็กในศพด. ครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นอนุบาล เจ้าหน้าที่งานสาธารณสุข และผู้อำนวยการโรงเรียน เกะหมากน้อย รวมทั้งหมด 6 คน กำหนดแนวทางและจัดทำแผนปฏิบัติการ การดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียน โดยมีแผนปฏิบัติการดังนี้

เรื่องการทำความสะอาดช่องปากของเด็ก หรือการแปรงฟัน โดยผู้ปกครองเพิ่มการควบคุมอย่างใกล้ชิด และตรวจความสะอาดฟันทุกครั้งหลังการแปรงฟัน หากพบว่าฟันไม่สะอาดควรแปรงฟันซ้ำให้ เพิ่มความสม่ำเสมอในการแปรงฟันช่วงก่อนนอน นอกจากนี้ครูผู้ดูแลเด็ก มีหน้าที่ควบคุมกิจกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันเมื่อเด็กอยู่ที่โรงเรียน ภายใต้การสนับสนุนและควบคุมของผู้ผู้อำนวยการโรงเรียน

เรื่องการให้ความรู้การดูแลความสะอาดช่องปากของเด็ก โดยทีมงานเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ในพื้นที่เกาะหมากน้อย โดยมีการปรับรูปแบบใหม่ คือ เพิ่มการมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วม และทำกิจกรรมในกลุ่มขนาดเล็ก จำนวนประมาณ

20-30 คน (จากเดิมที่นัดพร้อมกันทั้งหมด 69 คน) เพื่อให้ผู้ปกครองทุกคน
ได้รับความรู้อย่างทั่วถึง และมีสมาธิในการฟังโดยจัดสถานที่ให้มีเฉพาะกลุ่ม
ผู้ปกครองเท่านั้น นอกจากนี้มีข้อเสนอเรื่องการให้ความรู้ครูผู้ดูแลเด็กในการ
ตรวจความสะอาดฟันของเด็กก่อนวัยเรียน โดยใช้อุปกรณ์สีย้อมฟัน ซึ่งเป็น
อุปกรณ์ที่ช่วยให้เห็นว่าฟันสะอาดชัดเจนมากขึ้น

4. ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการ การดูแลความสะอาดช่องปาก ในเด็กก่อนวัยเรียน

4.1 กิจกรรมให้ความรู้ครูผู้ดูแลเด็กเรื่องการตรวจความสะอาดฟัน ของเด็ก โดยใช้อุปกรณ์สีย้อมฟัน

โดยรูปแบบของกิจกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันได้
เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นอนุบาลได้ชักชวนเพื่อนครู
ระดับชั้นอนุบาลอีกท่านหนึ่งทำกิจกรรมร่วมกัน จำนวน 2 ห้องเรียน ซึ่งมี
เด็กรวมกันเป็นจำนวน 39 คน สัดส่วนครูต่อเด็กเท่ากับ 1 : 20 โดยมีขั้นตอน
คือ ให้เด็กถือแปรงสีฟันและแก้วน้ำยืนเรียงแถว โกล่อ่างแปรงฟัน จากนั้นครู
จะมีหน้าที่หยดสีย้อมฟันบนแปรงสีฟันของเด็กนักเรียนทีละคน ให้เด็กย้อม
สีฟัน และให้เด็กบ้วนน้ำก่อน 1 ครั้ง แล้วบิยาสีฟันให้เด็กแต่ละคน และให้
แปรงฟันจนสะอาด บ้วนน้ำครั้งสุดท้าย เมื่อเสร็จแล้วครูผู้ดูแลเด็กทั้งสองคน
จะช่วยกันตรวจความสะอาดฟันให้เด็กทีละคน หากพบเด็กที่ฟันยังมีคราบ
สีแดงอยู่ จะทำหน้าที่แปรงฟันซ้ำให้กับเด็กนักเรียน หลังจากนั้นมีการติดตาม
ผ่านการถ่ายรูปส่งในกลุ่มแอปพลิเคชันไลน์ของทางโรงเรียนสัปดาห์ละ 1 ครั้ง
เพื่อให้ผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียนรับทราบ ผลที่ได้จากกิจกรรมนี้ใน
มุมมองของครูผู้ดูแลเด็ก เมื่อได้ลองทำกิจกรรมไปเป็นเวลาหลายสัปดาห์
แล้วเห็นผลความเปลี่ยนแปลงชัดเจนขึ้น โดยจากคำกล่าวที่ว่า “หลังจาก
ย้อมครั้งแรกก็คือสีจะติดเยอะ แต่พอย้อมสัปดาห์หลังๆ ก็คือสีที่ติดที่ฟัน
จะน้อยลง แล้วก็เด็กแปรงฟันสะอาดขึ้นค่ะ”, “คนที่ให้ครูแปรงให้ไม่เยอะ

เหมือนครั้งแรกๆ ค่ะ คนที่แปร่งไม่สะอาด จากแต่ก่อนไม่สะอาดเยอะหลายคน แต่ที่นี้พอหลายๆ ครั้งเด็กก็สามารถแปร่งได้สะอาดด้วยตัวเอง” (คุณครู ก, ครูประจำชั้นอนุบาล 2) เมื่อได้เห็นแล้ว จึงเป็นกำลังใจและแรงผลักดันให้อยากจะทำกิจกรรมนี้ต่อไปเรื่อยๆ ดังคำกล่าวที่ว่า “ไม่มีคนบอกว่าครูไม่เอาๆ แบบนั้นไม่มีค่ะ คือชอบกันทุกคนเลย”, “คือพอทำแล้วมีผลต่อพัฒนาการเด็กๆ เราก็คืออยากจะทำต่อแบบนี้ค่ะ พอเห็นผลที่เกิดขึ้นกับเด็ก มีผลดีกับเด็กก็คือก็อยากทำอะไรที่เป็นผลดีกับเด็ก” คุณครู ข, ครูประจำชั้นอนุบาล 3)

ครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นอนุบาลได้เล่าถึงอุปสรรคของกิจกรรมนี้บ้างว่าในช่วงแรกรู้สึกเหนื่อยในการจัดการกับแนวทางการแปร่งฟันแบบใหม่ โดยเพิ่มเติมอุปกรณ์สีย้อมฟันเข้ามาด้วย ทำให้เกิดความวุ่นวายขึ้นพอสมควร ซึ่งเมื่อมีครูอีกท่านหนึ่งมาช่วย ทำให้เกิดแนวทางการแปร่งฟันแบบใหม่ได้เป็นผลสำเร็จ

ส่วนครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นศพด. มีลักษณะของการดำเนินกิจกรรมที่ต่างกันเล็กน้อย คือ ให้เด็กรับประทานอาหารกลางวันเร็วขึ้นกว่าปกติ 20 นาที เพื่อเผื่อเวลาไว้สำหรับทำกิจกรรม และเลือกวันที่ครูผู้ดูแลเด็กทั้งสองคนสะดวก และได้ทำกิจกรรมย้อมสีฟันให้เด็กนักเรียน สัปดาห์ครูดต่อเด็กเท่ากับ 1:15 โดยทำกิจกรรมเดือนละ 1 ครั้ง

4.2 กิจกรรมการให้ความรู้เรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากแก่ผู้ปกครองของเด็กก่อนวัยเรียน

เป็นกิจกรรมซึ่งได้ดำเนินการ โดยวัตถุประสงค์หลัก 2 ข้อ ได้แก่

1. เสริมความรู้เรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน และทักษะการให้ความรู้แบบลงมือทำ (Active learning) ให้กับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ประจำในพื้นที่

2. เพื่อให้ผู้ปกครองได้รับความรู้เรื่องความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียน และสามารถนำไปปรับใช้ดูแลเด็กในความปกครองของ

ตนเองได้ ทั้งในเรื่องการทำความสะอาดฟัน

โดยทำกิจกรรมในกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ปกครอง 23 คน แบ่งเป็น 2 กลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้ปกครองเด็กในระดับชั้นอนุบาล จำนวน 9 คน และกลุ่มผู้ปกครองเด็กในระดับชั้นศพด. จำนวน 14 คน กิจกรรมที่จัดนั้นมีลักษณะเป็นฐานการเรียนรู้ เปลี่ยนสถานที่ไปตามหัวข้อการเรียนรู้ และมีทีมวิทยากรแต่ละคนรับผิดชอบในแต่ละฐานการเรียนรู้ โดยมีหัวข้อการบรรยาย ประเด็นความรู้เรื่องฟันน้ำนม โรคฟันผุในฟันน้ำนม การไปพบทันตแพทย์ในเวลาที่เหมาะสม และการฝึกปฏิบัติการแปรงฟันแบบแปรงแห้ง

ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวเป็นลักษณะการให้ความรู้ในรูปแบบใหม่ ทำให้กระตุ้นความสนใจระหว่างผู้เข้าร่วม และวิทยากรได้เป็นอย่างดี และมีการลงมือปฏิบัติจริง ทำให้เกิดทักษะความชำนาญ ส่งผลให้สามารถนำไปใช้ในการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เกาะหมากน้อยได้จริง โดยก่อนจบกิจกรรมได้รับการแจกอุปกรณ์ทำความสะอาดช่องปาก แปรงสีฟัน ยาสีฟัน และสีย้อมฟัน เพื่อนำไปใช้ในการตรวจความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนได้ที่บ้าน

5. ประเมินแนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียน ในพื้นที่เกาะหมากน้อย

ประเมินความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้ปกครอง และแผ่นคราบจุลินทรีย์ในช่องปากเด็กก่อนวัยเรียน ในกลุ่มตัวอย่าง 23 คู่ จาก 69 คู่ เนื่องจากเป็นกลุ่มตัวอย่างที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนดำเนินการข้างต้น เพื่อประเมินการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยให้กลุ่มตัวอย่างผู้ปกครอง 23 คน ทำแบบสัมภาษณ์ และตรวจความสะอาดช่องปากโดยวัดจากดัชนีแผ่นคราบจุลินทรีย์ในช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียน นอกจากนี้ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เชิงลึก โดยขั้นตอนนี้ทำหลังจากกิจกรรม 1 เดือน

ด้านความรู้ พบว่าผู้ปกครองตอบคำถามถูกต้องในช่วงหลังทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ในประเด็นหลังจากที่เด็กแปรงฟันเสร็จแล้วไม่ควรบ้วนน้ำจนหมดฟองของยาสีฟัน และเด็กควรใช้ยาสีฟันที่ผสมฟลูออไรด์ (ดังตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 เปรียบเทียบความรู้ของผู้ปกครองในประเด็นต่างๆ ก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ความรู้	ก่อน ร้อยละ	หลัง ร้อยละ	p-value
ควรแปรงฟันให้เด็กทันทีเมื่อฟันซี่แรกขึ้น	71.0	82.6	0.273
หลังจากเด็กแปรงฟันเสร็จแล้วไม่ควรบ้วนน้ำ	1.4	30.4	<0.001*
เด็กควรใช้ยาสีฟันที่ผสมฟลูออไรด์	71.0	91.3	0.048*
ยาสีฟันที่มีฟลูออไรด์ช่วยป้องกันฟันผุได้	92.8	100	0.326
ขนาดยาสีฟันที่บีบให้เด็กเล็ก มีขนาดเท่าความกว้างของแปรง	92.8	95.7	1.00

* Chi-square compare before and after in each group significant, p-value < 0.05

ด้านทัศนคติ พบว่าผู้ปกครองตอบคำถามไปในทางที่เหมาะสมในช่วงหลังทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ในประเด็น เด็กที่เข้าเรียนศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ไม่สามารถแปรงฟันด้วยตนเองได้สะอาด ผู้ปกครองต้องช่วยแปรง, ฟันผุในเด็กเล็กไม่ใช่เรื่องปกติ และการตรวจฟันให้เด็ก เป็นหน้าที่ของผู้ปกครอง (ดังตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 เปรียบเทียบผู้ปกครองที่มีทัศนคติที่เหมาะสมก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม

ทัศนคติที่เหมาะสม	ก่อน ร้อยละ	หลัง ร้อยละ	p-value
เด็กเล็ก ไม่สามารถแปรงฟันได้สะอาด ผู้ปกครองต้องช่วย	11.6	52.2	<0.001*
ฟันผุในเด็กเล็กไม่ใช่เรื่องปกติ	18.8	56.5	0.001*
การแปรงฟันให้เด็กเป็นเรื่องปกติแม้ว่า เด็กจะร้องไห้	37.7	47.8	0.390
การตรวจฟันให้เด็ก เป็นหน้าที่ของผู้ ปกครอง	62.3	95.7	0.002*

* Chi-square compare before and after in each group significant, p-value < 0.05

ด้านพฤติกรรม พบว่ามีผู้ปกครองตอบคำถามถูกต้องในช่วงหลัง
ทำกิจกรรมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 0.05 ใน
ประเด็นเด็กไม่ได้แปรงฟันด้วยตัวเองเพียงลำพัง และเด็กใช้ยาสีฟันที่ผสม
ฟลูออไรด์ (ดังตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 เปรียบเทียบพฤติกรรมของผู้ปกครองและเด็ก ก่อนและหลังการ
เข้าร่วมกิจกรรม

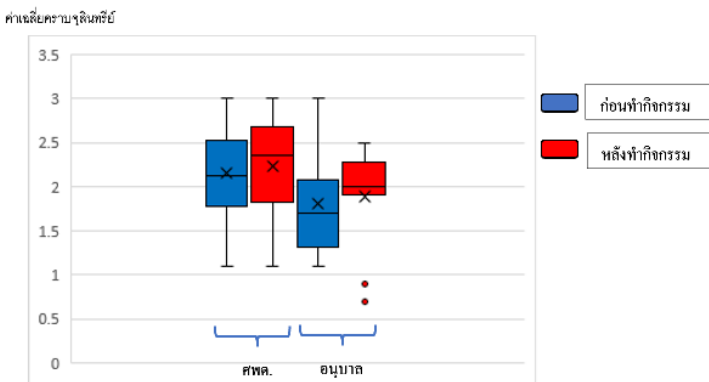
พฤติกรรม	ก่อน ร้อยละ	หลัง ร้อยละ	p-value
เด็กแปรงฟันที่บ้านตอนเช้าทุกวัน	62.3	73.9	0.312
เด็กแปรงฟันที่บ้านก่อนนอนทุกวัน	15.9	17.4	0.871
เด็กไม่ได้แปรงฟันด้วยตัวเองเพียงลำพัง	17.4	78.3	<0.001*
เด็กใช้ยาสีฟันที่ผสมฟลูออไรด์	59.4	100	<0.001*
เด็กแปรงฟัน/ผู้ปกครองแปรงให้เด็ก เสร็จแล้วให้บ้วนน้ำ	91.3	91.3	1.000
ผู้ปกครองตรวจความสะอาดฟันให้เด็ก	85.5	95.7	0.194

* Chi-square compare before and after in each group significant, p-value < 0.05

ส่วนค่าเฉลี่ยการพบจุลินทรีย์ในช่องปากเด็กนั้นหลังจากทำ
กิจกรรมแล้วพบว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ทั้งในกลุ่มของเด็กก่อนวัยเรียนระดับชั้นศพด. และเด็กก่อนวัยเรียนในระดับ

ชั้นอนุบาล แต่เมื่อเปรียบเทียบร้อยละฟันผุในเด็กก่อนวัยเรียน หลังจาก
 ทำการศึกษาผ่านไป 3 ปี พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงโดยพบว่าร้อยละฟันผุมี
 ค่าลดลงทั้งเด็กก่อนวัยเรียนในระดับชั้นศพด.และอนุบาล (ดังแผนภูมิที่ 1
 และตารางที่ 7)

แผนภูมิที่ 1 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคราบจุลินทรีย์ในช่องปากของเด็กก่อนวัย
 เรียนระดับชั้นศพด.และระดับชั้นอนุบาลก่อนทำกิจกรรมและหลังทำกิจกรรม

ตารางที่ 7 เปรียบเทียบร้อยละเด็กที่มีฟันผุเป็นรู (Cavitated caries) ก่อน
 และหลังทำการศึกษ

ร้อยละเด็กก่อนวัยเรียนที่มีฟันผุ	ก่อนการศึกษา ปีพ.ศ. 2562	หลังการศึกษา ปีพ.ศ. 2565
ศพด.	83.3	76.5
อนุบาล	92.3	82.5

สามารถสรุปพบทบทาที่เปลี่ยนแปลงของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับ
 การดูแลสุขภาพช่องปากเด็กได้ดังนี้

ผู้ปกครอง ควบคุมการแปรงฟันโดยเน้นเวลาก่อนนอน รวมถึง
 ตรวจความสะอาดหลังการแปรงฟันด้วย

ผู้ดูแลเด็ก ควบคุมการจัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหารกลางวัน

ทุกวัน ตรวจสอบความสะอาดฟันเด็กทุกสัปดาห์ และจัดการเรียนการสอนผ่าน
การพูดคุย หรือการเล่านิทาน เรื่องการแปรงฟันโดยเน้นเวลาก่อนนอน

ผู้อำนวยการโรงเรียน เห็นความสำคัญของสุขภาพช่องปากเด็ก
สนับสนุนกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการแปรงฟันและจัดประชุมผู้ปกครองประจำ
ปีโดยเพิ่มประเด็นการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในวาระการ
ประชุม

ทันตบุคลากร ปรับเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่เน้นแต่เพียงการบริการ
รักษา เป็นเพียงผู้กระตุ้นให้ชุมชนเห็นปัญหา และดึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้า
มามีส่วนร่วมในการหาแนวทางการแก้ไข และสนับสนุนองค์ความรู้ที่ชุมชน
ต้องการ ช่วยประเมินสุขภาพช่องปากที่เปลี่ยนแปลง (ดังตารางที่ 8)
ตารางที่ 8 เปรียบเทียบแนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อน
วัยเรียนระหว่างแบบเดิมและแบบใหม่แยกตามบทบาทของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

แนวทางการดูแลความสะอาด ช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนแบบเดิม	แนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากเด็ก ก่อนวัยเรียนแบบใหม่
บุคคลที่เกี่ยวข้อง ยังไม่ทราบ บทบาทของตนเองอย่างชัดเจน - ผู้ปกครอง : ไม่แปรงฟันให้ลูก - ครูผู้ดูแลเด็ก : กิจกรรมแปรง ฟันหลังอาหารกลางวัน ไม่มี แบบแผน, ไม่มีเครื่องมือตรวจ ความสะอาดฟันเด็ก - ผู้อำนวยการโรงเรียน : จัด ประชุมผู้ปกครอง - ทันตบุคลากร : ให้บริการรักษา	บทบาทของบุคคลที่เกี่ยวข้องชัดเจนมากขึ้น - ผู้ปกครอง : แปรงฟันให้ลูก เน้นช่วงก่อนนอน ตรวจสอบความสะอาดฟัน - ครูผู้ดูแลเด็ก : จัดกิจกรรมแปรงฟันหลังอาหาร กลางวันมีแบบแผน, ตรวจสอบความสะอาดฟันเด็ก ทุกสัปดาห์ - ผู้อำนวยการโรงเรียน : สนับสนุนกิจกรรมที่ เกี่ยวข้องกับการแปรงฟัน จัดประชุมผู้ปกครอง เพิ่มเรื่องการดูแลความสะอาดช่องปากเด็ก - ทันตบุคลากร : เป็นผู้กระตุ้นให้ชุมชนเห็นปัญหา เข้ามามีส่วนร่วมในการหาแนวทางแก้ไข และ สนับสนุนวิชาการ

อภิปรายผล

แนวทางการดูแลสุขภาพในช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนที่ผ่านมาพบว่า ส่วนใหญ่จะมุ่งประเด็นไปที่การให้ความรู้แก่ผู้ดูแลเด็ก ผู้ปกครอง โดยจัดกิจกรรมให้ทันตสุขศึกษา แนะนำเรื่องปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การฝึกปฏิบัติการแปรงฟัน ตรวจฟันผุและตรวจความสะอาดหลังแปรงฟัน ร่วมกับการได้รับบริการจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในเรื่องการตรวจฟัน และเคลือบฟลูออไรด์วารินิชแก่เด็กก่อนวัยเรียน ซึ่งเป็นมาตรการพื้นฐานที่กระทำกันเป็นประจำในการทำงานด้านงานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกัน (Thomya, 2016; Tummarutsoontorn, 2017; Wannapraphai, 2019)

อย่างไรก็ตามได้เริ่มมีการศึกษาแนวทางการดูแลสุขภาพช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียน โดยกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมกันคิดวางแผนจัดทำโครงการ และนำไปใช้กับพื้นที่จริง นอกจากนี้ยังมีขั้นตอนติดตามและการประเมินผลเพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค นำไปสู่การพัฒนาโครงการ เพื่อให้การดำเนินโครงการมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จนได้โครงการที่เหมาะสมและสมบูรณ์ที่สุดกับพื้นที่ ผลลัพธ์ที่ได้ คือ เกิดโครงการนโยบาย และกิจกรรมต่างๆ ซึ่งเอื้อให้เด็กก่อนวัยเรียนมีสุขภาพช่องปากที่ดีขึ้น รวมทั้งสร้างแนวทางในการปฏิบัติร่วมกันของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เช่น ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ทันตบุคลากร รวมทั้งองค์กรส่วนท้องถิ่น ในการเข้ามาทำงานช่วยเหลือกันในการดูแลสุขภาพช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนที่ทำได้จริงและยั่งยืน (Pholor et al., 2018; Seesad et al., 2017) ในการศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้อำนวยการโรงเรียนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบาย สามารถดึงการมีส่วนร่วมของหลายภาคส่วนทั้งครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นอนุบาล และระดับชั้นศพด. ผู้ปกครองและเจ้าหน้าที่สาธารณสุขในพื้นที่ โดยทันตบุคลากรทำหน้าที่เพียงเป็นผู้กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้พยายามค้นหาแนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนในบริบทของเกาะหมากน้อย ซึ่งเป็นพื้นที่เกาะ พบเด็กก่อนวัยเรียนมีปัญหาสุขภาพช่องปากสูง ไม่สะดวกเข้ารับบริการทางทันตกรรม ผู้ปกครองขาดความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมในการดูแลที่ยังไม่เหมาะสม นอกจากนี้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลความสะอาดช่องปากในเด็กก่อนวัยเรียนไม่มีแนวทางที่ชัดเจน จากการร่วมกันคิดวางแผน และลงมือทำกิจกรรม พบว่าเกิดสิ่งที่เปลี่ยนแปลงชัดเจน คือ แนวทางใหม่ที่เกิดขึ้นในการดูแลความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียน บริบทพื้นที่เกาะหมากน้อย อำเภอเมือง จังหวัดพังงา เป็นแนวทางที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบบทบาทในการดูแลความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนอย่างชัดเจน ซึ่งสามารถร่วมกันดูแลความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัยเรียนได้

การนำกิจกรรมการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) ซึ่งเป็นกระบวนการที่จัดกลุ่มคนเข้ามาร่วมกันอภิปราย ในหัวข้อเรื่องหนึ่งที่กำหนดขึ้นอย่างชัดเจน โดยให้ผู้เข้าร่วมได้โต้ตอบกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน เพื่อหาข้อสรุปในเรื่องนั้น ลักษณะจะเป็นการโต้ตอบระหว่างกันโดยอาศัยพลังของกลุ่ม ทำให้ข้อมูลที่ได้มาจะเป็นธรรมชาติ ซึ่งกิจกรรมการสนทนากลุ่มระหว่างผู้ปกครอง เป็นการสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในกลุ่ม โดยทุกคนสามารถพูดและแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระในประเด็นที่กำหนด (Potisita, 2013; Disatan et al., 2022) มาใช้ในขั้นตอนแรกของการทำกิจกรรม ทำให้ผู้ที่ใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุดตระหนักถึงปัญหา พร้อมทั้งได้รับความรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างผู้ปกครองด้วยกันเอง กระตุ้นให้อยากลงทำกิจกรรม และเห็นการเปลี่ยนแปลงที่ดีของช่องปากเด็กที่ตนเองดูแลอยู่

การเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลของผู้ดูแลหลักถือเป็นสิ่งที่ดี โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความสะอาดช่องปากของเด็กวัยก่อนเรียน คือ ความ

รู้ ทักษะ และพฤติกรรมผู้ปกครอง กล่าวคือ ลักษณะของครอบครัว มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อสุขภาพช่องปากของเด็กได้ ซึ่งจากกิจกรรม สันทนาการได้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนประสบการณ์การดูแลเด็กก่อนวัยเรียน ผู้เข้าร่วมหลายท่านไปทดลองใช้แนวทางที่ได้มากับลูกหลานของตน เพราะคิดว่าแนวทางต่าง ๆ ที่ทราบมานั้น สามารถนำมาใช้จริงได้ไม่ยาก นอกจากนี้ยังรู้สึกถึงการได้รับกำลังใจ การเสริมแรงทางบวกจากเพื่อนด้วยกัน และกลับไปลองปฏิบัติจริง สอดคล้องกับการศึกษา Virasiri et al. (2017) ที่ทดลองใช้ การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การสะท้อนคิดและการอภิปราย ในการอบรมเสริมสร้างศักยภาพพ่อแม่ในการเลี้ยงดูลูก พบว่าจากการแลกเปลี่ยนเป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมซึ่งเหมาะสมกับการจัดการเรียนรู้ในวัยผู้ใหญ่ที่มุ่งให้เรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในกลุ่มที่มีประสบการณ์คล้ายกัน ทำให้ผู้เรียนเกิดการวิเคราะห์และพัฒนาตนเอง โดยสามารถสรุปแนวคิดที่ได้จากการแลกเปลี่ยนนำไปปฏิบัติได้จริง (Bramlett et al., 2010; Fisher-Owens et al., 2007; Kelly & Amirkhanian, 2003; Santiparp, 2019; Theppitak, 2013)

จุดเด่นประการหนึ่งของการศึกษานี้ คือ เป็นการศึกษาในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action research) ซึ่งเป็นการศึกษาที่ผู้วิจัยและผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมกันในทุกขั้นตอนตั้งแต่ค้นหาสาเหตุ คิดวางแผน ดำเนินการ ติดตามประเมินผล จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของคนในพื้นที่กันเอง ทำให้เกิดการเรียนรู้และจัดการองค์ความรู้ใหม่ โดยเน้นกระบวนการเพื่อทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาจากสิ่งที่มีอยู่เดิมให้ดียิ่งขึ้น (Lewin, 1946; Kemmis & McTaggart, 2005; Ratchathawan et al., 2018; Wareerat et al., 2019) แนวคิดกระบวนการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดูแลความสะอาดช่องปากของเด็กก่อนวัย

เรียน ได้แก่ ผู้ปกครอง ครูผู้ดูแลเด็ก ผู้อำนวยการโรงเรียน และเจ้าหน้าที่
สาธารณสุข ซึ่งมีส่วนร่วมกันคิดวางแผนจนเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ
ขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม ได้แก่ กิจกรรมการแปรงฟันหลังอาหารกลางวันของ
ครูผู้ดูแลเด็กระดับชั้นอนุบาล และกิจกรรมการดูแลความสะอาดช่องปากโดย
ผู้ปกครอง โดยเป็นวิธีการที่ง่าย สะดวก สามารถทำได้ทุกเมื่อ นอกจากนี้ยัง
ได้กำหนดอยู่ในแผนปฏิบัติการของครูผู้ดูแลเด็ก ซึ่งหากครูท่านเดิมโยกย้าย
ตำแหน่ง ครูท่านใหม่สามารถปฏิบัติหน้าที่แทนได้ แสดงถึงความยั่งยืนของ
แนวทางการดูแลความสะอาดช่องปากเด็ก ส่งผลดีต่อสุขภาพช่องปากที่ดีแก่
เด็กก่อนวัยเรียน รวมทั้งคนในพื้นที่เกาะหมากน้อย

อย่างไรก็ตามการศึกษานี้เป็นการศึกษาในพื้นที่เกาะ ซึ่งมีความ
เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว การพัฒนาแนวทางการดูแลความสะอาดช่องปาก
เด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่จึงออกมาในแบบที่มีความจำเพาะต่อพื้นที่เช่นกัน
หากขยายไปไปทำในพื้นที่เกาะแห่งอื่นนั้น ความเป็นไปได้นั้นขึ้นอยู่กับว่า
บริบทของพื้นที่นั้นมีลักษณะเช่นเดียวกันหรือคล้ายคลึงกับพื้นที่เกาะหมาก
น้อยหรือไม่ ถ้าหากมีความคล้ายคลึงกัน ก็สามารถนำแนวแบบเดียวกันนี้
ไปใช้ได้ แต่ถ้าหากมีความแตกต่างกัน จำเป็นจะต้องศึกษาบริบทของพื้นที่
แห่งนั้นอย่างละเอียดก่อน เพื่อทราบบริบทที่ชัดเจนและนำไปปรับใช้อย่าง
เหมาะสมต่อไป

สรุปผล

การประยุกต์ใช้แนวความคิดมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อสร้างแนว
ทางการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในพื้นที่เกาะหมากน้อย
จังหวัดพังงา พบว่าสามารถกระตุ้นให้เกิดการปรับเปลี่ยนบทบาทของผู้ที่มี
ส่วนเกี่ยวข้อง เกิดเป็นกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน สามารถปฏิบัติ
ได้ต่อเนื่องอย่างยั่งยืน และส่งผลให้เด็กมีฟันผุลดลง และฟันสะอาดขึ้นชัดเจน

ข้อเสนอแนะ

แนวทางที่เกิดขึ้นส่วนหนึ่งเริ่มดำเนินการได้เองโดยชุมชนเกาะหมากน้อย การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการดูแลความสะอาดช่องปากเด็กก่อนวัยเรียนในบริบทของเกาะหมากน้อย ควรทำการศึกษาต่อเนื่อง เพื่อทำความเข้าใจถึงบริบทหรือปัจจัยอื่นๆ ที่ส่งผลต่อความยั่งยืนของแนวทางที่ได้พัฒนาขึ้นนี้ เช่น การรับประทานอาหารของเด็กก่อนวัยเรียน รวมถึงความร่วมมือในภาคส่วนท้องถิ่นในการเสนอนโยบายที่ทำให้เกิดการสร้างสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการดูแลสุขภาพช่องปากเด็ก เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษานี้ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยฯ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ขอขอบพระคุณคณะอาจารย์ ทีมผู้ช่วยผู้วิจัย และขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการศึกษาในทุกท่านที่เกาะหมากน้อย ให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

บรรณานุกรม

- Bramlett, M. D., Soobader, M. J., Fisher-Owens, S. A., Weintraub, J. A., Gansky, S. A., Larry L. J., Platt, L., & Newacheck, P. W. (2010). Assessing a multilevel model of young children's oral health with national survey data. *Community Dentistry and Oral Epidemiology*, 38(4), 287-298.
- Bureau of Dental Health. (2018). *The 8th national oral health survey 2017 of Thailand*. Bangkok: Department of Health. (in Thai).
- Disatan, K., Pithpornchaiyakul, S., & Youravong, N. (2022). Development of oral health model for primary caregivers of 6-12-month-old children in Kongrha district, Phatthalung province. *Area Based Development Research Journal*, 14(1), 1-13. (in Thai).
- Fisher-Owens, S. A., Gansky, S. A., Platt, L. J., Weintraub, J. A., Soobader, M. J., Bramlett, M. P., & Newacheck, P. W. (2007) Influences on children's oral health: a conceptual model. *Pediatrics*, 120(3), e510-e520.
- Kasemsuk, C. (2018). Public participation approach for sustainable community development. *Academic Journal of Humanities and Social Sciences Burapha University*, 26(50), 169-186. (in Thai).
- Kelly, J. A., & Amirkhanian, A. A. (2003). The newest epidemic: a review of HIV/AIDS in Central and Eastern Europe. *International Journal of STD and AIDS*, 14, 361-371.

- Kemmis, S & McTaggart, R. (2005). *Participatory action research: communicative action and the public sphere*, California: Sage.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34-46.
- Phangnga provincial public health office. (2018). *The oral health survey 2018 of Phangnga annual report*, Phangnga: provincial public health office. (in Thai).
- Pholor, N., Ngamsaad, O., & Sriya, S. (2018). Development of early childhood dental health promotion model by integrated participatory network, Bua Yai subdistrict, Namphong district, Khon Kaen province, 2013-2016. *KKU Journal for Public Health Research*, 11(2), 40-49. (in Thai).
- Potisita, C. (2013). *Art and science for qualitative research*. Bangkok: Amarin printing and publishing.
- Raktao, U., & Wongwech, C. (2015). Knowledge, attitude and practice of parents/guardians regarding oral health care of pre-school children. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 2(1), 52-64. (in Thai).
- Ratchathawan, R., Kaewkrajok, T., Jongkatekit, W., Phromkaew, P., Sumdangsan, D., & Thonglert, D. (2018). The community participation process in well-being development. *Journal of Southern Technology*, 11(1), 231-238. (In Thai).
- Santiparp, P. (2019). Attitude changing based on transformative learning in health literate promotion. *Nursing, Health, and Education Journal*, 2(4), 13-21. (In Thai).

- Seesad, C., Turnbull, N., & Watthanasaen, S. (2017). A model of dental health promoting process for children in Ban-Chan subdistrict childcare center, Khanthararom district, Srisaket province. *Thai dental Nurse Journal*, 28(2), 58-71. (In Thai).
- Theppitak, T. (2013). The KAP model and a study of behavior and attitude on prevention HIV/AIDS infection in Thai seafarers. *Journal of Management Science Chiangrai Rajabhat University*, 8(2), 84-102. (In Thai).
- Thomya, W. (2016). Parents' level of knowledge, self-efficacy and children dental health care behavior of parents having pre-school children with or without caries in Nongkhae municipality, Saraburi province. *Thai Dental Public Health Journal*, 21(2), 28-36. (In Thai).
- Tummarutsoontorn, A. (2017). Effectiveness of oral health care program among children aged 0-3 years, Tambon Phakpang, Phukhiao district, Chaiyaphum province. *Regional Health Promotion Center 9 Journal*, 11(26), 62-79. (In Thai).
- Virasiri, S. (2017). Strengthening parenting ability for prevention adolescent health risk behaviors. *The Journal of The Psychiatric Association of Thailand*, 62(3), 201-210. (In Thai).
- Wannaphaphai, C. (2019). Evaluation of oral health promotion services for children under 3 years old in Phayakkhaphum Phisai district, Mahasarakham province. *Thai Dental Public Health Journal*, 21(2), 13-18. (In Thai).

- Wareerat, C., Hintao, J, & Pithpornchaiyakul, W. (2019). A development of dental service in type-2 Diabetic patients at Kongra hospital, Phatthalung province. *Area Based Development Research Journal*, 11(1), 62-77. (In Thai).
- Weik, U., Cordes, O., Weber, J., Krämer, N., Pieper, K., Margraf-Stiksrud, J., & Deinzer, R. (2020). Toothbrushing performance and oral cleanliness after brushing in 12-year-old children. *JDR Clinical & Translational Research*, 20(10), 1-9.

ก้าวพ้นความทุกข์ ค้นพบตัวตน และคุณค่าของตัวเองใน
อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก

Step out of suffering, discover yourself and your worth
from Please read this book...Darling.
(An Nangsue Lem Ni Thoe Thirak)

วัชรนันท์ ชูทัพ *

สาขาวิชาภาษาไทย คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ราชภัฏสุราษฎร์ธานี

**Corresponding Author E-mail: watsaranan@hotmail.com*

Received: February 27, 2023

Revised: June 26, 2023

Accepted: June 30, 2023

Available: June 30, 2023

Abstract

This academic article aims to present books and suppression of mood swings, and self-discovery and self-worth from reading books, in the literature named “please, read this book” by Chamaiporn Seangkrachang. According to the finding, it was found that the literature, “Please read this book...Darling (An Nangsue Lem Ni Thoe Thirak), presented all three issues linked together. There are reading a book would lead to self-discovery, exploring problems, including reviewing what factors caused suffering in order to solve the problem directly. Meanwhile, it helps to know yourself more deeply, which leads to setting goals to truly and create value in one's own life path, as well as bring happiness to living. Moreover, most importantly, this book has the essence that the author filled with goodwill, concern, and generosity for the readers to use as a tool to expand their thoughts and spark a light of wisdom in their lives.

Keywords:

Step out of suffering,
Self-discovery, Self-value,
Please read thisbook...Darling (An
Nangsue Lem Ni Thoe Thirak),
Literature

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอประเด็น หนังสือกับการดับความทุกข์ยามอารมณ์แปรปรวน การค้นพบตัวตนจากการอ่านหนังสือ และการมองเห็นคุณค่าของตัวเอง ในวรรณกรรมเรื่อง อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก ของ ชมัยกร แสงกระจ่าง ผลการศึกษาพบว่า วรรณกรรมเรื่อง อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รักผู้แต่งได้นำเสนอทั้ง 3 ประเด็น เชื่อมโยงเข้าด้วยกัน กล่าวคือ การอ่านหนังสือจะนำไปสู่การสำรวจตัวเอง สำรวจปัญหา เกิดการทบทวนว่าความทุกข์นั้นเกิดจากปัจจัยใด เพื่อจะได้แก้ปัญหามาได้ตรงจุด ขณะเดียวกันก็ช่วยให้รู้จักตัวเองลึกซึ้งขึ้น ซึ่งนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายและสร้างคุณค่าบนเส้นทางชีวิตของตัวเองอย่างแท้จริง ตลอดจน ยังเกิดเป็นความสุขในการดำเนินชีวิต และที่สำคัญ อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รักยังเป็นสารัตถะที่ผู้แต่งใช้บรรจุความปรารถนาดี ความห่วงใย และความเอื้ออาทร ส่งถึงผู้อ่าน ให้ได้ใช้เป็นเครื่องมือในการต่อเติมความคิด จุดประกายให้เกิดแสงแห่งปัญญาด้วย

บทนำ

เมื่อเอ่ยถึงนามปากกา ชมัยกร แสงกระจ่าง นักอ่านหลายคนคงประทับใจกับผลงานการประพันธ์ที่มีให้เลือกอ่านครบทุกประเภททั้งนวนิยาย เรื่องสั้น วรรณกรรมเยาวชน

กวีนิพนธ์ สารคดี และบทความวิจารณ์นักเขียนผู้นี้คร่ำหวอดอยู่ในวงการวรรณกรรม มาอย่างยาวนาน ทั้งในฐานะนักเขียน นักวิจารณ์ อาจารย์ผู้สอน วิทยากร กรรมการตัดสินวรรณกรรมจากเวทีต่างๆ นอกจากนี้ก็ยังเคยเป็นประธานชมรมวรรณศิลป์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดตั้งกลุ่มวรรณกรรมพิณิจ เขียนบทวิจารณ์ในนาม “ไพลิน ฐักรัตน์” ตลอดจนเคยดำรงตำแหน่งเลขาธิการสมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย เลขาธิการสมาคม นักเขียนแห่งประเทศไทย เลขาธิการมูลนิธิสุภาว เทวกุลฯ และเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาวรรณศิลป์ ประจำปี 2557 ด้วย

ชมัยกร วิสุทธิศาสตร์ เป็นชื่อ สกูลจริง ของนักเขียนท่านนี้ เกิดเมื่อวันที่ 5 มิถุนายน 2493 ที่จังหวัดจันทบุรี ชีวิตในวัยเด็กเติบโตมาในครอบครัวที่รักหนังสือ แม่เป็นครู พ่อชอบเขียนกลอน ชมัยกรจึงผูกพัน รักใคร่ สนใจคุ้นเคยกับหนังสือ และชอบอ่านหนังสือเป็นชีวิตจิตใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการอ่านนวนิยายเป็นความชอบขนานเอก ชีวิตในวัยเยาว์ที่แม่ห้ามปรามไม่ให้ชมัยกรอ่านหนังสือบางเรื่องหรือนวนิยายบางเล่ม เธอก็จะแอบๆ อ่านช่วงที่แม่เผลอ ชมัยกรจึงผูกพันกับหนังสือมากและหนังสือก็ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตของชมัยกร ดังจะเห็นได้จากผลงานการประพันธ์หลายเรื่องที่ได้นำเอาประสบการณ์จาก

การอ่านหนังสือมาถ่ายทอดเป็นเนื้อหาของวรรณกรรม อาทิ บ้านหนังสือในหัวใจ คนในบ้านหนังสือ อยากจะเขียนแทบตายจริงๆ นะ เป็นต้น ส่วนในด้านกรประพันธ์ใช้นามปากกา หลายชื่อ อาทิ ชมัยกร แสงกระจ่าง บัวแพน นันทพิสัย ชมจันทร์ บุณทริกา และไพลิน ฐักรัตน์ โดยนามปากกา ไพลิน ฐักรัตน์ นี้ ได้ใช้ประพันธ์วรรณกรรมที่

สุวรรณา เกรียงไกรเพ็ชร กล่าวว่า “เขยฉ่า” เรื่อง อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก ซึ่งก็เป็นวรรณกรรมอีกเรื่องที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับหนังสือ

อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก เป็นวรรณกรรมรักแฉาวโรแมนติค มีหนังสือเชื่อมโยงตัวละครเอกในเรื่องให้ไว้รักกัน “น้ำเย็น” ตัวละครเอกหญิงเป็นบรรณารักษ์ สาวสวยคนนี้ มีบุคลิกเยือกเย็นดูสง่า น่าเหมือนชื่อของเธอ ย่าบั่ว สตรีสูงวัยที่ดู ฉลาดหลักแหลม แต่เต็มเปี่ยมไปด้วยความเมตตาปรารถนาดีต่อคนรอบข้าง ย่าบั่วอาศัยอยู่กับน้ำเย็น การตั้งชื่อตัวละครเช่นนี้คงเป็นความตั้งใจของผู้เขียนที่มีเจตนาให้สัมพันธ์กัน เพราะบัวต้องอยู่กับน้ำ ส่วนตัวละครเอกชาย คือ “หมอมจุล” ประกอบอาชีพหมอ ชีวิตเต็มไปด้วยความวุ่นวายสับสนจากปัญหาชีวิตที่รุ่มร่า หมอมจุลจึงจมปลักอยู่กับความทุกข์ ย่าบั่วกับน้ำเย็นจึงคอยหาหนังสือและฝากหนังสือมาให้หมอมจุลอ่าน โครงเรื่องของวรรณกรรมเรื่องนี้จึงเป็นการกล่าวถึงหนังสือ โดยนำเอาข้อความที่มีคุณค่า แฝงแฝงคิด คติในการดำเนินชีวิต มาสื่อความหมายหรือนัยหนึ่งคือการใช้หนังสือสื่อสารเพื่อให้ตัวละครได้ผ่านพ้นความทุกข์และได้พบทวนชีวิตตัวเอง

รีนฤทัย สัจจพันธุ์ (2545 : 127-128) กล่าวเพิ่มเติมว่า โครงเรื่องย่อยอีกประการของวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ การแสดงให้เห็นจิตใจของมนุษย์ที่มีความซับซ้อน สับสน หากรู้ ไม่เท่าทันตนเอง เราอาจตกเป็นทาสของอารมณ์ได้อย่างน่าเวทนา

รพินทร คงสมบูรณ์ (2561 : 213) กล่าวว่า อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก เป็นวรรณกรรม ที่ทำหน้าที่ได้อย่างดีเยี่ยมในการจุดประกายให้อ่านหนังสือและรักหนังสือ เพราะแท้จริงแล้วการอ่านหนังสือจะนำไปสู่การอ่านตัวเองที่ลึกซึ้ง ซึ่งมีคุณค่ามากกว่าสิ่งใด ด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงสนใจศึกษาหนังสือกับการดับความทุกข์ยามอารมณ์แปรปรวน การค้นพบตัวตนจากการอ่านหนังสือ และการมองเห็นคุณค่าของตัวเอง โดยศึกษาผ่านเรื่องราวของหมอมจุล และตัวละครอื่นๆ ที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับหมอมจุลในมิติต่างๆ

ในอ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก

ทั้งนี้ เพื่อจะได้เห็นแนวทางในการขจัดปัญหา ยามเกิดภาวะสับสน หรือเกิดความไม่มั่นคงทางอารมณ์ เมื่อมีปัจจัยภายนอกมากระทบ ได้สำรวจตัวเองเพื่อค้นพบตัวตน และมองเห็นคุณค่าของตัวเอง ตลอดจน มองเห็นแนวทางในการตัดสินใจให้กลับมาสู่การดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ถูกต้องตามครรลองครองธรรม ในยามที่ชีวิตต้องพบกับอุปสรรคหรือตกอยู่ในภาวะวิกฤต

หนังสือกับการดับทุกข์จากความแปรปรวนทางอารมณ์: ในอ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก

ความแปรปรวนทางอารมณ์ของหมอลูกก่อตัวขึ้นในวันที่หมอละอู๋ไหว่วานให้ไปช่วยตรวจคนไข้แถวจังหวัดจันทบุรี ในวันนั้นหมอลูกพบกับน้ำเย็นหลานสาวคนสวยของย่าบ่าวแล้วหลงรัก สายตาพึงพอใจที่หมอลูกมีต่อน้ำเย็นอยู่ในสายตาของย่าบ่าว หมอลูกจึงตกอยู่ในภาวะแอบรักหลานสาว แต่เกรงขามสายตาคุณย่า และเกรงว่าจะไม่สมหวังในความรัก หรือ “รักคุด” ประกอบกับแฟนเก่าเริ่มติดพัน งานที่ทำก็รุ่มร่ามหนักหน่วง หมอลูกในเรื่องอายุ 30 ต้น ๆ ซึ่งเป็นช่วงวัยที่เพิ่งผ่านพ้นวัยรุ่นและเริ่มย่างก้าวเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ภารกิจประการหนึ่งที่คนในช่วงวัยนี้ต้องแบกรับ คือ การก่อร่างสร้างตัวหรือการสร้างชีวิตให้มั่นคงเป็นปึกแผ่น แต่สำหรับหนุ่มเจ้าสำราญอย่างหมอลูกกลับเลี้ยวหลบภาระดังกล่าว และมองว่าเป็นเรื่องไร้สาระ ประกอบกับหมอลูกมีปมด้อยจากความขัดแย้งกับพ่อที่ประกอบอาชีพหมอ โดยขาดความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญด้านการแพทย์ โดยเฉพาะในด้านการจ่ายยา ทำให้คนไข้ที่พ่อรักษาหลายคนต้องตาย พ่อมุ่งแต่แสวงหารายได้จากการประกอบอาชีพหมอ โดยไม่คำนึงถึงจรรยาบรรณ และทุกครั้งที่หมอลูกได้รับรู้ว่าคนไข้ ที่พ่อจ่ายยาเสียชีวิต หมอลูกจะเจ็บปวดร้าวรานเป็นที่สุด เพราะสำนึกอยู่ตลอดเวลาว่า สิ่งที่พ่อกระทำนั้นผิดจรรยาบรรณวิชาชีพ ประกอบกับอาชีพหมอหมกมุ่นคลุกคลีอยู่แต่กับคนไข้ พบเจอแต่กับหมอ พยาบาล

คลินิก และโรงพยาบาล และยิ่งในยามนี้ที่หมอมจุลกำลังมีความรักและอยู่ในช่วงเวลาของการตามจีบน้าเย็น อารมณ์รัก หึงหวง อยากได้มาครอบครอง อยากได้มาทะนุถนอมเป็นเจ้าของ จึงกำลังระอูอยู่นอก และพร้อมที่จะปะทุออกมา อารมณ์ที่กำลังเดือดพล่านจากมรสุมชีวิต ทำให้หมอมจุลตกอยู่ในภาวะอารมณ์ว้าวุ่นสับสน เปื่อหน่ายอาชีพหมอ เปื่อหน่ายชีวิต เปื่อหน่ายโลก มีชีวิตอยู่อย่างไร้ความหมาย ภาวะอารมณ์ที่ห่างไกลจากความร่วมมือเย็นเป็นสุขนี้ ทำให้หมอมจุลเป็นทุกข์อย่างสาหัส อารมณ์ต่าง ๆ ที่ถาโถมประเดประดังเข้ามาพร้อม ๆ กัน ทำให้หมอมจุลจมดิ่งอยู่กับความทุกข์ ความทุกข์ของหมอมจุล น้าเย็นและย่าบัวรับรู้มาโดยตลอดจึงคอยมอบหนังสือให้หมอมจุลอ่าน ย่าบัวมอบหนังสือ อุปลมณี ของ หลวงพ่อชา (2535) ให้หมอมจุลไปทบทวนชีวิต การให้หนังสือ ไปอ่านนี้จึงมีนัยแฝงเร้นถึงการให้เครื่องมือไปสำรวจชีวิตตัวเอง สำรวจปัญหา เพื่อจะได้ทบทวนว่า ความทุกข์นั้นเกิดจากปัจจัยใด ดังปรากฏในข้อความ

“อารมณ์ต่างๆ นี้ มันไม่แน่นอนหรอก พอจะนิ่งมันก็คิดถึงบ้าน แล้วมันก็ปรุงแต่งอย่างนั้นอย่างนี้ พอคิดถึงบ้านปุ๊บ เอ๊ย อันนี้มันไม่แน่นอน คิดถึงบ้านก็ไม่แน่นอน เปื่อบ้านก็ไม่แน่นอน ไม่เชื่อมันทั้งนั้น มันโกหกเรา เราจะต้อง ยืนยันอย่างนี้ก่อน บางทีมันเกลียด เกลียดคนนั้น เกลียดคนนี้ ก็ไม่แน่ บางทีรักคนนั้น รักคนนี้ก็ไม่ได้แน่ เอ้า เอาตัวมันอยู่ตรงนั้น มันจะไปตรงไหนละ มันเกลียดคนนั้นมันก็ปรุงแต่งให้เป็นอย่างนั้น มันรักคนนี้ก็ปรุงแต่งให้เป็นคนนี้ จนจิตใจไม่สบายเป็นทุกข์ บางทีเกลียดเอามากๆ นี่ก็ถึงที่ไร่น้ำตามันไหลออกมาเลย

เห็นไหม จะเห็นว่าเป็นของแน่นอนได้อย่างไร

อารมณ์ทั้งหลาย ให้เห็นว่าสักแต่เป็นอารมณ์เท่านั้น
มันไม่แน่นอน สักอย่างเลย”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 157)

จากวรรณกรรมทำให้เห็นว่า ความทุกข์เกิดจากการปรุงแต่ง
ของจิต ซึ่งเกิดขึ้นทุกขณะ อย่างไม่หยุดนิ่ง โดยมีบริบทแวดล้อมเป็นปัจจัย
ก่อให้เกิดการปรุงแต่งเป็นภาวะอารมณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นความไม่สบายใจ
เกิดเป็นความทุกข์ขึ้นมา ดังนั้น ถ้าเรามองเห็นว่า ความทุกข์ คือ เรื่องปกติ
ที่มนุษย์ทุกคนต้องพบเจอ มีขึ้น ก็มีดับลง พยายามควบคุมจิตใจไม่ให้ไปยึด
มัน ถือมันกับภาวะอารมณ์ที่ขึ้น ๆ ลง ๆ ตามภาวะแวดล้อม และที่สำคัญ คือ
รู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง ปล่อยวาง ก็จะเป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยลดเบี่ยง
ความทุกข์ที่สะสมในอกให้ทุเลา เบาบางลงได้ สิ่งเหล่านี้ หมอจุลได้เรียนรู้และ
ทำความเข้าใจจากการอ่านหนังสือ คู่มือมนุษย์ ของ พระพุทธทาส (2523)
ดังปรากฏในข้อความ

“เมื่อทุกข์เกิดขึ้นมากก็รู้ว่ามันทุกข์ ทุกข์นี้มันเกิดขึ้นมา
เพราะอะไรมันจะเห็นอะไรไหม ถ้าเราเห็นตามธรรมดา
มันก็ไม่ทุกข์ เช่นว่า เราอยู่อย่างนี้ เราก็สบาย อีกภาวะ
หนึ่งเราอยากได้กระโถนใบนี้ เรายกมันขึ้นมา ต่างแล้ว
ต่างกว่าแต่ก่อน ที่ยังไม่ได้ยกกระโถน ถ้าไปยกกระโถน
ขึ้นมา มีความรู้สึกว่ามันหนักเพิ่มขึ้นมา มันมีเหตุหนัก
มันจะเกิดเพราะอะไร ถ้าไม่ใช่ เพราะเราไปยกมัน ถ้า
เราไม่ยก มันก็ไม่มีอะไร ถ้าไม่ยกมันก็เบา อะไรเป็น
เหตุผล ดูเท่านี้ก็รู้แล้ว ไม่ต้องไปเรียนที่ไหน ถ้าเราไปยึด
อะไร อันนั้นแหละเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้าเราปล่อยมัน
ก็ไม่มีทุกข์”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 156)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ยกตัวอย่างเพิ่มเติมเพื่อให้เกิดการสำรวจจิตใจ อันเป็นแนวทางไปสู่การรู้เท่าทันภาวะอารมณ์ของตัวเอง สู่การทำความเข้าใจ การควบคุม และรู้เท่าทันการเกิดดับของภาวะอารมณ์ ดังปรากฏในบทร้อยกรอง แกว่งสารสัสม์ ในกวีนิพนธ์เรื่อง มือนั้นสีขาว ของ ศักดิ์สิริ มีสมบัติ (2535) ดังปรากฏในข้อความ

แกว่งสารสัสม์
 ตุ่มนี้เออหนอน้ำชุ่มชื้น
 ชุ่มจนชะงอกส่องหน้าไม่เห็นเงา
 จุ่มก้อนสารสัสม์แกว่งน้ำหมุนวน
 ชุ่มขึ้นจุ่มแยกแยกตัว
 ชุ่มมัวบิดเกลียวสู้กัน
 เกลียวกร้าวอลวนทวนทวย
 กระทั่งเกลียวคลั่งค่อยผ่อนคลาย
 ชุ่มกลายเป็นตตะกอนนอนก้อน
 ข้างบนนั้นน้ำนิ่งใส
 ไร้ชุ่มเคลือบแคลง
 ส่องหน้าเห็นตนแจ้ง ประจักษ์ใจ
 ขวนพลางจุดแขนแม่มากำดู
 หนูเก่งไหมแกว่งจนน้ำใส
 แต่เออหนอย่ำให้กระทบกระทั่ง
 เดี่ยวชุ่มชื้นจะกลับคลั่งขึ้นมาได้

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 132-133)

และสุดท้าย ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างข้อความจากหนังสือเรื่อง ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต ของ วศิน อินทสระ (2533) เพื่อเน้นย้ำให้เห็นว่า ทุกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิต ทุกเรื่องราวที่ผ่านเข้ามาให้ต้องพบเจอ ล้วน แล้วแต่เป็นแบบฝึกหัดที่เข้ามาเติมเต็มให้ชีวิตเติบโตขึ้นอย่างสมบูรณ์ และ เหตุการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น สุดท้ายก็จะกลายเป็นบทเรียนชีวิตสำคัญที่ช่วยให้เข้าใจโลก เข้าใจตัวเอง และเข้าใจคนรอบข้าง ดังปรากฏในข้อความ

“...ไม่ต้องกลัวเหตุการณ์ต่าง ๆ เหตุการณ์ต่างเป็น แต่เพียงสิ่งที่ผ่านมาและผ่านไปไม่มีอะไรยั่งยืนถาวร แม้บางครั้งบางคราวเราอาจจะล้มเราอย่าลุกขึ้นมา มือเปล่าให้หยิบอะไรขึ้นมาด้วย นั่นคือความรู้ความ เข้าใจในชีวิต ความผิดพลาดพลัด สิ่งเหล่านั้นมันเป็นเพียงบทเรียนชีวิต เป็นสิ่งที่สอนให้เรารู้จักคน รู้จักโลก รู้จักเพื่อน...”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 149)

ดังนั้น จะเห็นว่าการที่ผู้แต่งได้จำลองเหตุการณ์ให้หมอลูกพบเจอกับปัญหาต่าง ๆ พร้อม ๆ กัน ในช่วงเวลาไล่เลี่ยกันหลาย ๆ เหตุการณ์ ก็เพื่อให้ผู้อ่านได้มองเห็นอารมณ์รูปแบบต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น ซึ่งภาวะอารมณ์ดังกล่าวเกิดจากเหตุการณ์ที่เข้ามากระทบชีวิต ณ ขณะนั้น อันเป็นสาเหตุทำให้เกิดความฟุ้งซ่าน ไม่สบายใจ เกิดเป็นความแปรปรวนทางอารมณ์ขึ้น และในที่สุดก็เกิดเป็นความทุกข์ จากการขาดอารมณ์ของตัวเองไม่ได้ หรือ มองหาทางออกในชีวิตไม่เจอ เนื่องจากขาดสติสัมปชัญญะ

หมอลูกจึงเป็นตัวละครที่สะท้อนชีวิตจริงของคนในสังคม การที่ผู้แต่งสามารถสะท้อนอารมณ์ดังกล่าวออกมาได้อย่างเด่นชัด จนผู้อ่านรับรู้และเข้าถึง ตลอดจน มองเห็นอารมณ์แต่ละประเภทได้อย่างชัดเจน นอกจาก

สะท้อนฝีมือด้านวรรณศิลป์แล้ว ยังทำให้มองเห็นว่าผู้เขียนเข้าใจชีวิต เข้าใจโลก ได้อย่างกระจ่าง ประสบการณ์สั่งสมประการหนึ่ง ที่ช่วยทำให้ผู้เขียนเข้าใจชีวิตได้อย่างถ่องแท้ คือ ประสบการณ์ทางอ้อมจากการอ่านหนังสือ

อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก จึงเป็นชื่อเรื่องที่บรรจุสาระสำคัญของเรื่อง และเป็นเครื่องส่งสารที่ผู้แต่งใช้สื่อความหมายถึงความปรารถนาดี ห่วงใย และเอื้ออาทร ที่นักเขียนยื่นให้กับผู้อ่านที่ตนเองรักด้วย และที่สำคัญ อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก ยังเป็นเครื่องมือต่อเติมความคิด จุดประกายให้เกิดแสงแห่งปัญญา

หนังสือกับการค้นพบตัวเอง : ในอ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก

การพยายามค้นหาตัวเองให้พบของหมอลุล เกิดขึ้นจากการที่หมอลุลพยายามจะก้าวให้พ้นออกจากความทุกข์ที่ตนเองกำลังประสบอยู่ การหยิบเอาประเด็นดังกล่าวมาแฝงไว้ในเนื้อเรื่อง ทำให้มองเห็นทัศนะของผู้แต่งในการมองชีวิตว่า การมีชีวิตอยู่ โดยไม่รู้ว่ามีชีวิตอยู่เพื่ออะไร ต้องการอะไร ขอบอะไร อยากรเป็นอะไร หรืออยากทำอะไร เป็นความสับสนของชีวิต และการอยู่อย่างไร้คำตอบในเรื่องเหล่านี้ เป็นบ่อเกิดที่ทำให้คนตรอมตรม อมทุกข์ในประเด็นดังกล่าว นอกจาก สะท้อนความทุกข์ระดับปัจเจกบุคคลแล้ว ยังสะท้อนถึงปัญหาระดับสังคมด้วย ดังจะเห็นได้จากในสังคมปัจจุบันที่มีคนจำนวนไม่น้อยที่ไม่รู้ความต้องการที่แท้จริงของตัวเอง ไม่รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร หรือไม่รู้จักตัวเอง สาเหตุนี้จึงทำให้คนบางกลุ่มมีชีวิตอยู่อย่างไร้ความหมาย ไม่เข้าใจชีวิต ไม่เข้าใจความต้องการของตัวเอง ไม่เข้าใจความเป็นไปของสังคมและโลก สุดท้ายจึงมีชีวิตอยู่อย่างคนที่ไม่เข้าใจอะไรเลย หรือมีชีวิตอยู่ไปวัน ๆ โดยประเด็นนี้ผู้แต่งได้หยิบยก นำมาแต่งแห่งธรรมชาติในวรรณกรรมเรื่อง ฉันทนาพาหาความหมาย ของ วิทยากร เชียงกูล. (2527) มาสะท้อนการมีชีวิตอยู่อย่างเลื่อนลอยดังปรากฏในข้อความ

“วันหนึ่งไม่มีอะไร
 เดินวนอยู่ใต้ฟ้ากว้าง
 มัวเมาเวลาไปในทางไหน
 ถึงปางตายเมื่อไหร่ก็ไม่รู้”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 94)

จากเนื้อความในกวีนิพนธ์สะท้อนได้เป็นอย่างดีถึงการใช้ชีวิตอย่าง
 เลื่อนลอย ไม่มีเป้าหมายในชีวิต นอกจากนี้ ผู้แต่งยังนำเนื้อความจากกวี
 นิพนธ์ เพลงเถื่อนแห่งสถาบัน ของ วิทยากร เชียงกุล (2527) มาประกอบ
 การแต่ง เพื่อทำให้ภาพของการพยายามค้นหาความหมายของชีวิตหรือการ
 พยายามจะทำความเข้าใจกับชีวิตของหมอลงคนชัดเจนยิ่งขึ้นดังปรากฏใน
 ข้อความ

“ฉันเยาว์ฉันฉลาดฉันทั้ง
 ฉันจึงมาหาความหมาย
 ฉันหวังเก็บอะไรไปมากมาย
 สุดท้ายให้กระดาษฉันแผ่นเดียว”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 92)

การพยายามจะทำความเข้าใจกับชีวิต การพยายามจะค้นหาความ
 หมายที่แท้จริงของการมีชีวิตอยู่ และการพยายามค้นให้พบความต้องการ
 ที่แท้จริงของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงวัยที่เป็นรอยต่อของชีวิต ที่มี
 การเปลี่ยนผ่านจากช่วงวัยหนึ่งไปสู่อีกช่วงวัยหนึ่ง ทำให้มองเห็นว่า ผู้แต่งได้
 ตระหนักถึงความสำคัญดังกล่าวเป็นอย่างดี จึงพยายามรวบรวมวรรณกรรม
 ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการค้นหาตัวเองของหมอลงคนมาให้อ่านได้อ่านเพื่อ
 ทบทวนชีวิตตัวเอง และ นักฝันข้างถนน ของ มายา (2526) เป็นกวีนิพนธ์
 อีกหนึ่งเรื่องที่ผู้แต่งนำมาเป็นตัวอย่าง ดังปรากฏในข้อความ

“คนหนุ่ม เจ้าทำอะไรอยู่ เจ้าแสวงหาสิ่งใด
นั่งอยู่ลำพังในความสับสนแห่งธรรมชาติ
ยืนอย่างโดดเดี่ยวบนแผ่นดินราบกว้าง
เดินไปเดียวดายตามถนนของเมืองใหญ่
เจ้าหมดคิ้วหน้าเหี่ยวนวนครุ่นคิด
เจ้าอ่านบทกวีร้อยบท
เจ้าขับร้องเพลงหลายทำนอง
เจ้าพาความสับสนผ่านความกึกก้องของสังคม
ไปอย่างเฉยเมย
ใบไม้ผลัดใบร่วงหล่นไปตามฤดูกาล
ดาวบางดวงจางจากท้องฟ้าแล้วดับหาย
คนหนุ่ม เจ้าทำอะไรอยู่ เจ้าแสวงหาสิ่งใด”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 87)

การตั้งคำถามจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจในชีวิต ความมืดบอดทาง
ความคิด เพราะไม่รู้ว่าจะดำเนินชีวิตไปในทิศทางใด ภาพเหตุการณ์จำลอง
ที่เกิดขึ้นกับหมอลุงนี้ จึงเท่ากับเป็นการชี้แนวทางกลาย ๆ ของผู้เขียน
ให้คนที่ประสบกับปัญหาดังกล่าวได้พยายามออกค้นหาตัวตนของตัวเอง
ให้พบ และการที่ผู้แต่งจำลองให้หมอลุงอ่านหนังสือเพื่อสำรวจตัวเอชนั้น
ก็เท่ากับว่าเป็นการบอกแนวทางกลาย ๆ ของนักเขียนด้วย ดังนั้น จะเห็น
ว่านักเขียนให้คุณค่ากับการรู้จักตัวเองมาก และมองว่าการรู้จักตัวเองเป็น
พื้นฐานสำคัญในการพัฒนาตัวเองให้มีศักยภาพ และมีคุณค่า ด้วยเหตุนี้
นักเขียนจึงพยายามชี้แนะ เชิญชวน และสนับสนุนให้เกิดการออกค้นหาตัว
เอง โดยผู้เขียนมองว่าการอ่านหนังสือเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่ช่วยให้
ได้รู้จักตัวตนของตัวเอง ทั้งนี้ เพราะการอ่านหนังสือจะนำไปสู่กระบวนการ
สำรวจจิตใจ สำรวจความต้องการ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการรู้ซึ่งและ

เข้าใจตัวเองในเบื้องต้น ก่อนจะมองเห็นเป้าหมายในชีวิต และกำหนดเป้าหมายออกมาเป็นรูปธรรม อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก จึงเป็นการเชิญชวนอย่างละมุนละม่อม เต็มเปี่ยมไปด้วยความปรารถนาดีที่อยากจะให้ทุกคนได้ก้าวออกไปบนวิถีของตัวเองอย่างแท้จริง

**หนังสือกับการค้นพบคุณค่าของตัวเอง : ในอ่านหนังสือเล่มนี้
เถอะ...ที่รัก**

วรรณกรรมเรื่อง อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก ผู้แต่งได้สะท้อนให้เห็นว่า การทำให้ชีวิตของตัวเองมีคุณค่าขึ้นมานั้น ในเบื้องต้นต้องรู้จักตัวเองก่อน โดยในวรรณกรรมจำลองออกมาเป็นภาพในลักษณะที่ว่า หมอจุลรู้สึก ว่าชีวิตมีคุณค่ามากขึ้น เมื่อได้รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร มีชีวิตอยู่อย่างไร และเพื่ออะไร การรู้ความต้องการที่แท้จริงของตัวเอง นอกจาก ทำให้มองเห็นแนวทางในการกำหนดเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจนขึ้นแล้ว ยังทำให้มองเห็นช่องทางใน การสร้างคุณค่าให้กับชีวิตตัวเอง และที่สำคัญยังทำให้เกิดความสุขตามมาด้วย โดยความสุขจะยิ่งเพิ่มพูนมากขึ้นเมื่อ (1) ได้ทำในสิ่งที่ตนเองรัก (2) ได้อยู่กับคนที่รัก (3) ได้ทำอะไร เพื่อคนอื่น ทั้ง 3 ประการ สะท้อนผ่านชีวิตหมอจุล ดังนี้

(1) การได้ทำในสิ่งที่ตนเองรัก หมอจุลได้ทำในสิ่งที่ตัวเองรัก คือ เป็นหมอ และแนะนำให้คนอื่นอ่านหนังสือ โดยความสุขนี้เกิดขึ้นตรงตามความต้องการที่แท้จริงของตนเอง วรรณกรรมเรื่องนี้สะท้อนอีกว่าการที่หมอจุลค้นพบและมองเห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองได้ลงมือทำก็เพราะเกิดจากการอ่าน ปรัชญาชีวิต ของ คาลิล ยิบราน (2530) ดังปรากฏในข้อความ

“คนหนุ่ม เจ้าทำอะไรอยู่ เจ้าแสวงหาสิ่งใด
นั่งอยู่ลำพังในความสงัดแห่งธรรมชาติ
ยืนอย่างโดดเดี่ยวบนแผ่นดินราบกว้าง
เดินไปเดียวดายตามถนนของเมืองใหญ่
เจ้าขมวดคิ้วนี้หน้า เวียนวนครุ่นคิด
เจ้าอ่านบทกวีร้อยบท
เจ้าขับร้องเพลงหลายทำนอง
เจ้าพาความสงัดเดินผ่านความกึกก้องของสังคม
ไปอย่างเฉยเมย
ใบไม้ลัดใบร่วงหล่นไปตามฤดูกาล
ดาวบางดวงจากจากท้องฟ้าแล้วดับหาย
คนหนุ่ม เจ้าทำอะไรอยู่ เจ้าแสวงหาสิ่งใด”

(ไพลิน ฐิธีรัตน์, 2539 : 87)

จากเนื้อความในวรรณกรรมสะท้อนได้เป็นอย่างดีว่า คนเราต่อให้
มีสติปัญญาฉลาดหลักแหลม แต่ถ้าไม่ได้นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ก็เท่ากับ
สูญเปล่า สติปัญญานี้เมื่อนำมาใช้ทำงานตรงกับที่ตนเองรัก ก็จะมีก่อให้เกิด
เกิดประโยชน์ และก่อให้เกิดความสุขทั้งกับตัวเองและคนรอบข้าง

(2) การได้อยู่กับคนที่ตนเองรัก ในวรรณกรรมสะท้อนลักษณะที่
ว่า ความสุข จะเกิดขึ้นเมื่อได้อยู่กับคนที่ตนเองรัก ความรักที่เกิดขึ้นปรากฏ
ทั้งในแบบยารักหลาน คือ ความสุขที่ยาบัวได้อยู่กับหลานสาวคนเล็ก คือ
น้ำเย็น การได้อยู่กันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตาของครอบครัวหมอลำฮ่มฮ่ม
ทะเลาะกับพ่อ การได้อยู่กับพี่น้องร่วมท้องเดียวกัน การได้อยู่กับกัลยามิตร
ที่ดี และที่สำคัญคือการได้อยู่กับคนที่ตนเองรักและเขาก็รักตนเองอย่างหมอ
จุลกับน้ำเย็น วรรณกรรมเรื่องนี้ยังสะท้อนอีกว่า ความรักเป็นความเชื่ออาทร

ที่จะคอยโอบอุ้มให้มีความสุข และไถ่ถอนจากรักจะคอยเป็นเกราะปกป้องให้รู้สึกปลอดภัย

(3) การทำเพื่อผู้อื่น ในวรรณกรรมสะท้อนในลักษณะว่า การได้ช่วยเหลือผู้อื่นผู้กระทำจะเกิดความสุขและรู้สึกว่ามีคุณค่ามากขึ้น โดยสะท้อนผ่าน โครงการ อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก ดังปรากฏในข้อความ

“อีกปีหนึ่งต่อมาเราจึงได้แต่งงานกัน ผมรับจ้างเป็นแพทย์ประจำคลินิกให้เจ้าเจริญ ที่ขอทำงานเพียงแค่สามวัน อีกสี่วันผมมาประจำที่ โครงการ “อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก” “ช่วยกันแนะนำคนอื่น ๆ ให้อ่านหนังสือ”

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 177)

จะเห็นว่าโครงการ อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงเพื่อสนองเจตนารมณ์ของย่าวัวที่ต้องการทำห้องสมุดเพื่อแบ่งปันหนังสือให้คนอื่น ๆ ได้เข้ามาอ่านเท่านั้น แต่ยังมองเห็นเจตนารมณ์ของผู้แต่งที่ต้องจะบอกผู้อ่านว่า สังคมจะขับเคลื่อนไปได้อย่างมั่นคง ถ้าคนในสังคมได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน แบ่งปันซึ่งกันและกัน ประารถนาดีต่อกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะช่วยพยุห้ให้สังคมเข้มแข็งและเกิดเป็นสังคมของความเอื้ออาทรขึ้น

บทสรุป

อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก เป็นวรรณกรรมเรื่องหนึ่งที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณค่า โดยมองเห็น 3 ประการ ได้แก่ (1) คุณค่าต่อผู้อ่าน (2) คุณค่าต่อผู้เขียน (3) คุณค่าต่อสังคม โดยมีรายละเอียด ดังนี้ คุณค่าต่อผู้อ่าน อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก เป็นวรรณกรรมที่มีวัตถุประสงค์ ในการแต่งอย่างชัดเจนที่อยากจะทำให้ผู้อ่านได้รู้จักตัวเอง พัฒนาตัวเองให้มีคุณค่า ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาชีวิตให้มีศักยภาพ เกิดการกำหนดเป้าหมายใน

การดำเนินชีวิตอย่างชัดเจน เกิดความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าของตัวเอง อันเป็นเส้นทางที่นำไปสู่ความสุขในการดำเนินชีวิต และที่สำคัญชี้แนวทางให้เห็นว่าการอ่านหนังสือเป็นเครื่องมือ สำคัญที่ก่อให้เกิดการสำรวจตัวเอง เข้าใจตนเอง และรู้ซึ่งในความต้องการของตนเอง อย่างแท้จริง ยามประสบปัญหาที่สามารถแก้ไขด้วยสติปัญญาได้ และที่สำคัญคือรณรงค์ส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมการอ่าน

คุณค่าต่อผู้เขียน อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก เป็นวรรณกรรม ที่ผู้เขียนบรรจง สร้างด้วยความรัก ระหว่างที่สร้างวรรณกรรมเรื่องนี้จึงก่อให้เกิดความสุขขึ้น นอกจากนี้ ก็ยังเป็นพื้นที่ให้ผู้เขียนได้แสดงความสามารถ ด้านการประพันธ์ ได้นำภูมิรู้ด้านวรรณกรรม ประสบการณ์ชีวิตอย่างคนที่ เข้าใจโลก เข้าใจชีวิต และพบเห็นความเป็นไปของชีวิตผู้คน ในสังคมหลาย ๆ รูปแบบมาแทรกไว้ในวรรณกรรม ซึ่งนอกจากเกิดเป็นคุณูปการต่อผู้อ่าน แล้ว ยังเป็นช่องทางที่นักเขียนใช้เป็นพื้นที่ส่งความปรารถนาดีให้แก่ผู้อ่าน และคนในสังคมด้วย

คุณค่าต่อสังคม หัวใจสำคัญของวรรณกรรมเรื่องนี้ คือ สนับสนุน ส่งเสริมให้คนในสังคมเกิดวัฒนธรรมการอ่าน เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทั้งนี้ เพราะนักเขียนมองว่าสังคม จะขับเคลื่อนไปได้อย่างมั่นคง ถ้าคนใน สังคมแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ปรารถนาดีต่อกันอย่างแท้จริง ซึ่งสิ่ง เหล่านี้จะช่วยพยุงสังคมให้เข้มแข็งและเกิดเป็นสังคมของความเอื้ออาทรขึ้น ผู้แต่งได้หยิบยกกวีนิพนธ์ ลำนำแม่แห่งธรรมชาติ ของ วิทยากร เชียงกูล. (2527) มาให้ผู้อ่านได้ขบคิด ดังปรากฏในข้อความ

ของที่มีไว้ให้ได้นี้
 ล้วนแต่มีให้เปล่าเปล่าเจ้าอย่าหลง
 เข้าครอบครองส่วนเหลือเผื่อเผ่าพงศ์
 ทุกคนคือญาติเจ้าจงเข้าใจ
 ใครดักเติมเท่าใดไม่กีดกัน
 จงแบ่งปันไปแต่จะกินได้
 ที่เหลือเผื่อคนหลังบ้างเป็นไร
 เราไม่ได้สร้างเจ้ามาเพื่อฆ่ากัน

(ไพลิน รุ่งรัตน์, 2539 : 95)

จากกวีนิพนธ์ดังกล่าวสะท้อนได้เป็นอย่างดีถึงเจตนารมณ์อันแรงกล้าของผู้แต่ง ที่มีความปรารถนาเป็นอย่างยิ่งที่อยากจะมองเห็นสังคมที่ผู้คนร่วมมือร่วมใจกันขับเคลื่อนด้วยการแบ่งปัน ช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน จนเกิดเป็นสังคมของความเอื้ออาทรขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- คาลิล ยิบราน. (2530). ปรัชญาชีวิต. ระเบียบ ภาวิไล, แปล (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: กระดาษ.
- พุทธทาสภิกขุ. (2523). คู่มือมนุษย (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: พระนคร.
- โพธิญาณเถร (หลวงพ่อบุชา สุภัทโท), พระ. (2535). อุปลมณี (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: ศุภสุภา.
- ไพลิน รุ่งรัตน์. (2539). อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...ที่รัก (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: บางคมบาง.
- มายา. (2526). นักฝันข้างถนน (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ: อรุณวิทยา.

- รพินทร์ คงสมบูรณ์. (2561, กรกฎาคม-ธันวาคม). อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะ...
ที่รัก. วารสารบรรณศาสตร์ มศว, 11(2), 212-213.
- رينฤทธิ์ สัจพันธุ์. (2545). อ่านหนังสือเล่มนี้เถอะที่รัก. ใน อ่านอย่างพินิจ
สาร วิจัยอย่างพิเคราะห์ (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:
อักษรโสม.
- วศิน อินทสระ. (2533). ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพฯ:
ปัญญา.
- วิทยากร เขียงกุล. (2527). ฉันจึงมาหาความหมาย (พิมพ์ครั้งที่ 7). กรุงเทพฯ:
ต้นหมาก.
- ศักดิ์สิริ มีสมบัติ. (2535). มือนั้นสีขาว (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ยามหนังสือ.

บทบาทของชนธรรมดาสามัญในการส่งเสริมความสัมพันธ์ไทย-เยอรมัน
THE SMALL MAN'S CONTRIBUTION TO THAI-GERMAN
RELATIONS¹

เจตนา นาควัชร *

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ

นักวิชาการอิสระ

***Corresponding Author E-mail:** chetanan14@gmail.com

Received: ๒๕๖๕-๐๕-๐๑

Revised: ๒๕๖๕-๐๖-๐๑

Accepted: ๒๕๖๕-๐๖-๐๑

Available: ๒๕๖๕-๐๖-๐๑

¹Chetana Nagavajara. (2015). From the Standpoint of the Humanities. Chomnad, (pp.219-280)

Abstract

To mark the 160 th anniversary of Thai-German relations, the author proposes to depart from the role of high diplomacy in order to examine the contribution made at the level of “the small man” in sustaining and enriching those relations. By way of what he calls “imaginary dialogues”, which may not happen in real life but are constructed by third parties, he demonstrates by analyzing concrete examples as to how the common people and professionals are able to engage in fruitful exchanges, covering a wide range of experiences and activities in such areas as Buddhism, philosophy, ethics, aesthetics, the arts, language, education, and last but not least, food. Temporal and spatial divides are obliterated in this dialogic dynamism, as ideas travel far and wide, as exemplified by one telling phenomenon, German Romanticism. The author concludes by citing his personal

experience as a mediator between the two cultures that culminates in his ardent effort to turn his German legacy of scholarly conscientiousness into moral rectitude once back in his Buddhist homeland.

Keywords:

High diplomacy Buddhism
the small man dialogue
German Romanticism

บทคัดย่อ

ในวาระของการครบรอบ 160 ปีแห่งการสถาปนาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเยอรมนี ผู้เขียนขอเสนอให้เล็งการเน้นบทบาทของการทูตระดับสูงดังที่กระทำกันอยู่ และให้ความสำคัญกับบทบาทของคณาจารย์ในการสนับสนุนและสร้างความมั่งคั่งให้แก่สัมพันธภาพนี้ ด้วยวิธีการที่เรียกว่า “ทวิวิจน์ในจินตนาการ” ซึ่งอาจจะมิได้เกิดขึ้นจริงแต่เป็นการสร้างความเชื่อมโยงโดยบุคคลที่สาม ผู้เขียนวิเคราะห์ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมเพื่อแสดงให้เห็นว่า คณาจารย์และนักวิชาการสามารถที่จะสร้างการแลกเปลี่ยนอันก่อให้เกิดมรรคผลได้ ซึ่งครอบคลุมประสบการณ์และกิจกรรมในวงที่กว้างมาก อันรวมถึงส่วนที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา, ประเพณี, จริยธรรม, สุนทรียศาสตร์, ศิลปะแขนงต่างๆ, ภาษา, การศึกษา, และที่ไม่อาจมองข้ามได้ คือ เรื่องของอาหาร เวลาและถิ่นที่ห่างจากกันไม่เป็นอุปสรรคอันใดต่อกระบวนการที่เปี่ยมด้วยพลวัตของทวิวิจน์ ทั้งนี้เพราะกระแสความคิดสามารถเดินทางได้ไกลมาก ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างที่น่าทึ่ง นั่นคือ กระแสความคิดที่มาจากกลุ่มกวีและนักคิดโรแมนติกของเยอรมัน

ผู้เขียนให้ข้อสรุปจากรากฐานของประสบการณ์ส่วนตนในฐานะผู้เชื่อมประสานระหว่างวัฒนธรรมทั้งสอง โดยชี้ให้เห็นว่า จุดสุดยอดของประสบการณ์ดังกล่าว คือการที่เขารับมรดกเยอรมันที่ว่าด้วยความสำนึกเชิงลึกในทางวิชาการ แล้วนำความสำนึกนั้นไปปรับให้เป็นความถูกต้องทางจริยธรรมในบริบทของบ้านเกิดเมืองพุทธของเขาเอง

คำสำคัญ:

การทูตชั้นสูง, พุทธศาสนา,
คนธรรมดาสามัญ, ทวีวจน์,
โรแมนติกเยอรมัน

Preamble: Discourse on Method

I permit myself to preface this presentation with a few explanatory remarks. The normal way to deal with a celebratory occasion is to concentrate on political history, studded with eminent figures including monarchs, princes, heads of state, political leaders, distinguished diplomats and other dignitaries. Without having to call upon the authority of the French Annales School, we can rely on sheer common sense and shall not fail to realize how friendly relations between countries are sustained at the lower echelons of society by professionals and interested people in all walks of life. I have on an earlier occasion demonstrated this point in my Keynote Address given at the annual conference of the Sirindhorn Anthropology Centre on 28 March 2013 under the title, “Willingly Participating: ASEAN for the Commoners”, in which I emphasized how the evolution and success of that international organization rest on the contributions of the common people. (Chetana Nagavajara, 2015, pp.219-280)

The present paper is not constructed on a purely scholarly basis but also draws on personal experiences. (I often refer therefore to my previous publications.) These experiences sometimes cannot be substantiated by concrete evidences or textual references, and mutual trust

between the speaker and his audience must be presumed upon. Beyond this personal approach, I have made use of works of art that I consider supportive of my argument. I propose to call this approach an “Aesthetics of the Lowly”. I shall be more specific and cite two examples, one Thai and one German.

The first example is drawn from Thai mural painting. Traditionally, mural painting was meant to adorn the interior of a temple by telling the stories of the Life of the Buddha or the Jatakas, being the previous lives of the Enlightened One. Later, the Thai version of the Indic epic, the Ramayana, known in the Thai version as the Ramakien, was introduced with the intention of educating the people by way of the struggle between good and evil. The heroism of Thai monarchs was then taken up, with the implication of good triumphing over evil. Naturally, the major part of the space is devoted to the valorous exploits of historic figures or the path to nirvana of Lord Buddha. But Thai painters have managed to use the bottom part of the wall to depict the lives of the common people, the lowly, whose existential realities are far from the world of gods, heroes and holy men. A sense of humour

pervades these realistic depictions, and the artists, at times, venture as far as insinuating succinct social criticism. The illustrated example tells the story of a young boy going up to his father, who is marching by with a garrison, asking him to take a few minutes off to meet his mother who must have felt abandoned during her husband's compulsory conscription or *corvée*. In this way the lowly people try to convey a message to the *grandees*. Whether that message gets through is a different matter. (Figure 1)

Figure 1: Traditional Thai Mural Painting (bottom part)

Turning to the Western context, I would like to refer to a musical masterpiece, the Farewell Symphony in F sharp minor by Joseph Haydn (1732-1809), whose originating intention should give us pause. The patron of Haydn and his musicians, Prince Nikolaus Esterházy (1717-1790), normally engaged the orchestra to keep residence at his palace

in Eisenstadt for a number of months and let them go back to their families at a certain date. But in 1772, he was so captivated by their playing that he kept them far beyond the deadline. It was not customary in those days for a music master to remind his princely employer directly; so Haydn found a way to speak to the Prince in musical terms, hence the “Farewell” Symphony, whose last movement is so structured as to make the individual musicians leave their respective stands one by one until the symphony ends with nobody in the orchestra. The Prince was sensitive enough to get the message and allowed the musicians to go home. It can be assumed that Haydn and his contemporaries had no further messages to convey to the Prince. But we in the 21st century naturally cannot help feeling that his musical stratagem has implications in the way of social criticism. (Figure 2)

Figure 2: A Performance of the Farewell Symphony

In this sense we can say that the mural painting and the symphony have somehow entered into a dialogue with each other across temporal and geographical divides. We can detect a hidden message in both works, but what matters more is not their content, but rather their method of expressing the message. Suggestive power characterizes both works: the artists could not make direct statements. In their respective originating contexts, they could not make an unequivocal entreaty to their superiors, and such inhibition challenged them to subtle artistry. We know that Haydn was successful in obtaining the result that he and his colleagues had wished for. We do not know the result of the Thai case, but we can assume that by allowing scenes about the normal lives of the common people with their biting humour and at

times obscenities to occupy murals essentially devoted to regal exploits and holy lives, the ruling class or those who commissioned the works must have been awake to the suggestive messages (and might even, in as hidden way, enjoyed these light-hearted asides.) Research has not yet been done as to what extent these hidden messages have been understood. From the vantage point of today, it is worthwhile to stage, or construct, such dialogues. The fact that the respective artists, East and West, did not know each other and never entered into a real dialogue is beside the point. The receiving end in 21st century gains much intellectually from such an imaginary dialogue, for it confirms that the lowly do think and are endowed with a critical culture. I first introduced this concept of “imaginary dialogue” in a Festschrift article in German, called “Imaginärer Dialog: Die zeitgenössische thailändische Lyrik und ihre westlichen Gesprächspartner” (Imaginary Dialogue: Contemporary Thai Poetry and Its Western Counterparts) (2001) (Chetana Nagavajara, 2014, pp.147-166) whose idea constitutes the basis for a comprehensive research project supported by the Thailand Research Fund under the title, “Poetry as an

Intellectual and Spiritual Force in Contemporary Society: Experiences from Thai, British-Irish, American, French and German Literatures” (1995-1998). (An Imaginary Dialogue: A Comparative Look at Contemporary Thai and Western Poetry, n.d., pp.255-270) The results were revelatory: those poets hailing from different cultural and literary backgrounds seem to share common concerns and aspirations, a common humanity even. Without direct contact with one another, they are able to enter into a dialogue, while we scholars and researchers provide them with a supportive platform. I believe that such imaginary dialogues are a method that enriches scholarly enquiry. For our present purpose, this dialogic approach, propped by an aesthetics of the lowly, appears to be an effective instrument in confirming the strengths of Thai-German relations.

A Dialogue Between Buddhism and Brechtian Socialism

I got to know the abbot of the Buddhist temple, Wat Sam Phraya, rather late. He was already in his 80s. His position in the sangha order was high, being a somdej, a title comparable to a bishop in the Christian context, and he could have become the Supreme Patriarch of Thailand on account of his seniority and his scholarly distinction. But he refused to

candidate as he did not want to get involved in Buddhist politics. The abbot conducted himself like an ordinary monk, bathing in the open air and washing his own robe in the process. Extremely knowledgeable in the Buddhist canon, serving for several decades as Chair of the Buddhist Examination Board, and publishing widely, including a succinct treatise on the Thai language. Yet, when he discussed Buddhist dharma with us, he rarely used Pali terminology, and could relate all kinds of worldly experiences to the teachings of Buddha. He kept himself up to date on current affairs, and I often visited him in the late afternoon until he bade us goodbye at 7 p.m. sharp in order to listen to the Evening News on Radio Thailand. Here was a monk who could dialogue with the common people, and his humility endeared him to the common folk who visited him and sought his advice. He was versatile, perspicacious, knowledgeable and tolerant. I felt at home at Wat Sam Phraya, because the abbot was accessible and ready to discuss any subject with us. When feeling unsure, he would send us to the library to consult certain sources which he named precisely. (Figure 3)

Figure 3: Wat Sam Phraya

I was preparing a paper on Bertolt Brecht to be presented at an international conference. To test it out with fellow Germanists would have been easy, but I was curious to see how Buddhism bears on the aesthetics and ideology of the German dramatist. I recall very well that occasion when the abbot listened attentively to my outlining the gist of the draft paper, and after I had finished, he did not hesitate for a moment to give his reaction: “You think far too much in social terms. Where is the individual?” I realized immediately that I had emphasized too much Brecht’s early leaning towards orthodox Marxism and have not paid sufficient attention to the other side of the coin, so to speak. There are great personalities in the plays of Bertolt Brecht who do not necessarily impress us with their individualism but rather with

their problematic character that sets us thinking. The “lowly” figures, especially, are carriers of complex thoughts and behaviours, among others, Mutter Courage, Shen-te, Pelagea Vlassowa and of course Grusche. I may have been much influenced by Brecht’s early plays, having been introduced to Brecht by a very impactful interpretation of *The Exception and the Rule* by my fellow students at Fitzwilliam College, Cambridge, in the late 1950s. The point here is that a Buddhist monk’s estimation of my dealings with Brecht’s world goes right to the heart of the matter. If the path to nirvana is via an individual, then societal change by collective force cannot overlook the contributions by individuals. The corrective offered by the senior Buddhist monk prevented the professor of German from lapsing from the middle path: Brecht’s social and political aspirations are propped by the efforts of individuals. We are dealing with dramatic arts, and a good play can never dispense with strong memorable characters, and at this point I take full cognizance of Brecht’s ability to invest lowly characters with admirable leadership, with heroic dimensions even, in spite of his dictum, “Unfortunate is that land that has need of heroes”. In this respect, Buddhism can

easily enter into a dialogue with socialism. Both aim at the well-being of the human kind, naturally with different emphases, a spiritual well-being on the one hand, and a social well-being on the other, while they are not mutually exclusive. (Figure 4)

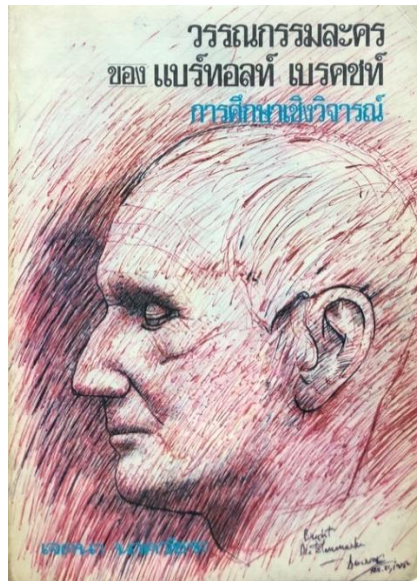

Figure 4: Monograph in Thai on Bertolt Brecht by Chetana Nagavajara (1982)

I have mentioned the character of Grusche in The Caucasian Chalk Circle, the lowly nanny who risks her life to

protect the child of noble birth, whose father has been executed in a rebellion, while the mother has simply run away without any concern about the child. When the civil war ends and the mother comes back and wants to reclaim her child, the nanny refuses to give him back. The village judge, always drunk, symbolically disregards the texts of the law by sitting on those big tomes of legislation, and decides in favour of the adoptive mother. A portentous message is declared: the bond of love is worth more than the bond of blood. If this is the way to express a strong message steeped in Socialism, Buddhism would most probably have no objection, though it would not revel in any radically formulated doctrine.

Learning German in Distant Climes

What can a non-German student or teacher contribute to the furtherance of the study of German language, literature and culture? I have seen my fellow countrymen adopt a rather fatalistic stance, based on the erroneous belief that we never shall be able to compete with native speakers. That may be true in terms of skills, but knowledge and scholarship can be acquired and cultivated, and non-Germans are in a position to

contribute in ways that may be appreciated and valued by the Germans themselves. I was both fortunate and unfortunate at the same time to have started learning German in Britain and inevitably grew up as an adoptive “British Germanist”. There are obvious defects attributable to learning German in a non-German environment: I have until today to struggle with genders in German grammar, for example. Otherwise I have nothing to complain. I have benefited from the use of German literary texts, extremely well edited with copious explanatory notes. I also realize that the “Auslandsgermanistik” (German Studies outside Germany) has been able to deliver research results that have enhanced and enriched German Studies at home. The fate of the Germanistik in Germany itself is much more problematic than many other (more “neutral”) disciplines, for during the Nazi era, it was adopted into, and to a considerable extent, cooperated with, the reigning ideology. The “doyen” of postwar Germanistik, Eberhard Lämmert (1924-2015) (whom I had the privilege of knowing personally and benefiting from his guidance) made a radical statement to the effect that Germanistik in Germany would not have been able to recover without the constructive work done by foreign Germanists and German emigrants during the war and the

immediate postwar years. (Chetana Nagavajara, 2014, pp.51-52)

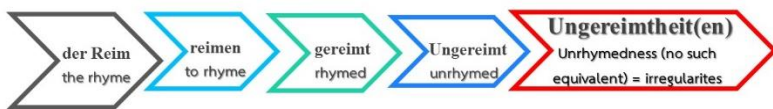
I shall refrain from referring in great detail to my own works as a Germanist and comparatist and their resultant evaluations by my teacher, Kurt Wais, and eminent colleagues, such as Eberhard Lämmert and Reinhold Grimm. (Chetana Nagavajara, 2022, pp. 195-194; 201-204) Suffice it to say that they have taken me seriously and have never adopted a patronizing attitude towards a foreign academic. Besides, being conscious of one's position as a teacher of a foreign language working in a non-indigenous cultural environment, distance could become a boon, as a foreign teacher cannot take things for granted and may even be particularly sensitive to certain phenomena that invite in-depth analysis and interpretation. I spoke at some length in my inaugural lecture in the series Die Macht der Sprache (The Power of Language), organized by the Goethe Institute in Munich on 9 May 2006, on the subject of the first subjunctive (Konjunktiv I) in the German language, pointing to the inherent power of that language to empower its speakers to place themselves in a neutral position. (Chetana Nagavajara , 2014, pp.427-428) With regard to the

literary culture of the West, most people tend to look at France as the epitome of that culture, with the venerable French Academy as the guardian of literary and linguistic standards. I have chosen to look the other way, in the direction of daily life. I once invited a German friend to lunch and ordered roast duck curry for him. He enjoyed it so much that he exclaimed: “Ein Gedicht!” (A poem). So Germans and Thai share a common high valuation of the culinary art, and being endowed with a natural predilection for literature, equate all good things in life with poetry. (I have here deliberately related a personal experience, though examples from literary works abound too.) We are at the level of streetside eatery and do not need any official consecration from a literary “academy”. (Figure 5)

Figure 5: Roast duck curry / Ein Gedicht! (A poem!)

I am prepared to go a little further in my semiotical analysis of the German language. In a paper presented at my alma mater, Tübingen University (Chetana Nagavajara, 2014, pp.167-203), I discoursed at some length on how poetry could influence life. Although ancient German only knew of alliteration, rhyme, which was later appropriated, has for over a thousand years been adopted into German poetry to sustain literary or poetic qualities. A mammoth masterpiece like Goethe's Faust thrives on rhyming virtuosity. How the German language invests rhyme and rhyming with other qualities, including ethical qualities, is worth investigating. I shall try to make my point with a graphic, depicting a gradation in word formation.

Let us follow the German language's journey from prosody to morality. "Rhyme" as a noun and "to rhyme" as a verb belong to the domain of everyday experience, but once one moves to the past participle of the verb in the form of

“gereimt” (rhymed), the prosodic attribute begins to acquire a larger meaning: “rhymed” suggests “order”, “being in order”, hence “proper” or “vested with propriety”. Its opposite “ungereimt” (unrhymed) takes on a sense of censuring, namely “inappropriate” or “improper”. The substantivizing of “ungereimt” into a noun in the plural form “Ungereimheiten” (with no equivalent in English) become a process of moralization, for irregularities can take on the sense of corruption or even embezzlement. This semantical transformation should capture the attention of non-German language teachers. Generalization can grow wild with regard to the cultural implications of such a linguistic phenomenon. What I am aiming at is that the distance that separates a foreign language teacher from the originating culture need not prove to be a drawback, but rather a heightened sensitivity. Learning German in distant climes may have its advantages, on the condition that teachers and students should not content themselves with just language learning and instruction, but should take courage to cross over (carefully) into the field of comparative cultural studies.

The Meaning of Education

The streamlining of modern education with its bent towards systematization may help a modern state to achieve what they believe to be good governance. We go by grades and levels with their accompanying certifications, and we assume that we can think better, plan better and organize better with such categorizations as formal, non-formal and informal education. Yet traditional learning paid more attention to individual capabilities, and the pacing of teaching and learning was marked by greater freedom than today. I have sung the praise of the traditional German university in at least two previous published papers (Chetana Nagavajara, 2014, pp.337-345) ; (Chetana Nagavajara, 2022, pp.496-497) and pointed out how students were once allowed to charter their own curriculum. The pre-Bologna German university was a model of what UNESCO might call “learning to be”, but I concede that studying too long could become a burden on the state, or more precisely, on tax payers’ money. But the advantages in the formation of knowledge and wisdom and also the personality of the individual learner were the virtue of that system, which has remained unequal. We in Thailand

also adopted a similar mode of learning in our traditional education, with teachers and pupils harmonizing their needs in a kind of implicit mutual contract. Traditional learning has survived in some disciplines, such as Thai classical music. Pupils may have to follow their masters strictly at the basic level, but once they have mastered the basic skills, the teachers will see to it that their pupils can develop further in accordance with their individual talents and musical personalities. One particular hallmark is improvisation, which is encouraged at more advanced levels. An American musician, who had settled in Thailand and made his adoptive country a permanent home, related very succinctly how he was taught by his Thai master. One day the latter summoned the former to his home and asked his foreign pupil: "Why haven't you asked me for a song?" This may be incomprehensible to the uninitiated. What was contained in that question was an evaluative statement, namely that the pupil had reached a level of competence advanced enough for him to acquire more sophisticated knowledge and skills. What is worth noticing is that the pupil should ask the teacher to advance him to a higher level and to embrace a more sophisticated repertoire. The pupil was also supposed to gauge his own educational progress. In the same way,

a German student in the traditional university had to be conscious of his own readiness and then present himself to his professors for an examination. A Thai-German dialogue in education could be eminently constructed in this way.

Another worthy point of comparison is the notion of education itself. Education did not mean only formal training, but also formation of the personality that formal schooling could not fully provide: a child was expected to learn from his familial environment, and the parents had to take responsibility for this learning process. No insult in the Thai language could be harsher than: “Your father and mother have not taught you anything!” In this respect, the German concept of “Bildung” is just as comprehensive, and Wilhelm von Humboldt (1767-1835) constructed his philosophy of education on the basis of this principle. Although self-cultivation has priority, harmonization with others and with society is just as important. Implicit in this concept is the belief in man’s capacity to learn and to mature, and in this respect, “Bildung” accords well with the Buddhist trust in an individual’s capacity to choose the path of good karma. Although the road to nirvana is via an individual, Buddhism is

not an escapist philosophy of life, and ethical consciousness remains at the core of Buddha's teachings. The emphasis on self-reliance in Buddhism is certainly responsive to the call of "Bildung". A Thai-German dialogue can be further enriched by the role of the arts in cultural development. A recent research project, "13 October 2016 and the Renaissance of Thai Art" which deals with how the passing away of the beloved King Bhumibol of Thailand reaffirms the traditional trait in Thai culture that the Thai people can best express their innermost thoughts and feelings via the arts. It is not difficult for us Thai to understand why Wilhelm von Humboldt gladly appropriates Friedrich Schiller's (1759-1805) ideal of an "aesthetic education of man" into his philosophy of education. One particular point in Schiller's thinking is worth examining, namely his concept of "Spieletrieb" (the play impulse) in the arts.

(The play impulse) brings (sensations and emotions) in harmony with rational ideas; and in proportion as it deprives the laws of reasons of their moral compulsion, it will reconcile them with the interest of the senses. (Schiller, 2004) (Figures 6 and 7)

Figure 6: Wilhelm von Humboldt (1767-1835)

Figure 7: Friedrich Schiller (1759-1805)

The word “play” (both as verb and noun) in Thai is often mistaken to represent an overly hedonistic bent in Thai life. In actual fact, it is indicative of a way of life which can take reason for granted in order to rise to the level of spontaneity which Schiller describes as “the interest of the

senses". When a Thai asks the question, "What do you play?", he means "What is your specialization?" or "What do you specialize in?" To know your subject or your craft well is to transcend the bounds of rules and reason such that you can "play" with them. The concept of play in the thinking system of Schiller can very well illuminate our Thai way of thinking, and a philosophy of education of the Humboldtian type can very well be acclimatized in the distant shores of Thai culture. An imaginary dialogue between Thailand and Germany can go very deep indeed.

Ideas Travel Far and Wide

Allow me to refer again to my personal experience. My doctoral research addresses the role of the German Romantic, August Wilhelm Schlegel (1767-1845), in contributing to the rise of Romanticism in France. It appeared in book form under the title, August Wilhelm Schlegel in Frankreich. Sein Anteil an der französischen Literaturkritik 1807-1835 (August Wilhelm Schlegel in France. Schlegel's Contribution to French Criticism 1807-1835) [1966]. The process of research, which derived much from primary sources in the French National Library, filled the young graduate student in me with much enthusiasm, as I discovered that ideas could travel fast and

transcend differences, including political enmity. As a comparatist I went on to undertake further research on Franco-German intellectual relations, resulting in a monograph in English, *Brecht and France* (1994), and more recently in a comprehensive article on, “The New Beginnings of Comparative Literature in Germany 1945-1975: An Outsider’s View” (2022), in which I demonstrate how Comparative Literature as a scholarly discipline, and for that matter, higher education in Germany, could rise again after the Second World War with the support of the allies, eminently France. My faith in the power of ideas to cut across temporal and national boundaries has lately been much reinforced by the work, *Nous sommes tous des romantiques allemands* (We are All German Romantics) (2002) by the French poet and scholar, Jacques Darras. Devoid of all traits of intellectual chauvinism, Darras acknowledges the originality of the German Romantics that has influenced the thinking of poets, writers and intellectuals in the West, particularly their positioning of literature as an intellectual and spiritual force that could rival religion. His approach is two-fold: first, as a historian of ideas, he defines the trajectory of Western ideas, expressed via

philosophy and especially art, and second, he strives to point the way forward. And in this process, the German Romantics who assembled in Jena at the turn of the 18th to the 19th century were supreme catalysts and mediators because they could fulfil both functions in many constructive ways. The Romantics rendered great service to the West because they could pinpoint the pillars of history that have propelled the West to rethink and reinvent. The German Romantics learned much from great minds like Dante and Shakespeare and passed on their reflective and creative legacy to those who came after them. In a nutshell, Darras defines the dynamism of Western thinking as “a long dialogue of poetry with power and religion which finds no end” (Darras, 2002, p.234) (Figure

8)

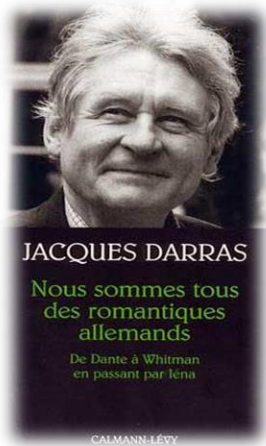

Figure 8: “We are all German Romantics”

It might be too ambitious to engage here in a an all too scholarly dialogue with our French colleague only in terms of content. A more fruitful approach would be to emulate his approach in discovering dialogues across time and space, but with one proviso that we should welcome his estimation of German thinkers and artists as analysts of human experiences of historic dimensions and at the same time highly imaginative generators of new ideas that can inspire further thinking.

I take leave to present my own treatment of the subject as an extension of Darras' position. In my research on August Wilhelm Schlegel in France mentioned above, I realized that French authors and critics were sometimes puzzled by the novelty of German Romantic thinking. One idea in particular provoked a positive as well as a hostile response, namely that incorporated in the statement: "Romantic literature is in the process of becoming." In a country which prided itself as the unassailable heir of Greek and Roman Antiquity and had created a "classicism" of its own which was recognized throughout Europe, the idea of an endless "becoming" must have appeared a bit much. It is worthwhile to quote the original statement made by Friedrich

Schlegel (1772-1829) and popularized in France by his elder brother.

Romantic literature is still in the process of becoming. Truly, that is its real essence, in that it can only transform itself indefinitely and can never be completed. No theory can ever elucidate it exhaustively, and only a kind of divinatory criticism could ever dare to characterize its ideal. (Schlegel, n.d.)

My personal experience has been that this idea is still very much with us in the modern age, and I shall substantiate my claim with concrete examples drawn from the arts.

When the Neue Staatsgalerie Stuttgart, designed by the British architect, Sir James Stirling (1926-1992), opened in 1984, it caused quite a stir, and was seen as a work of Postmodernism, whereby traditional elements are combined with a modern architectural aesthetics. Those who knew the Centre Pompidou in Paris would probably see that the two edifices are architectural allies. Nurtured through my research in German Romanticism, I found a particular portion of the Stuttgart New State Gallery of especial interest, namely the wall of the carpark which leaves open some big holes, with

blocks of stone lying in front of it, thus giving the impression of an ancient historic building with stones falling off through the passage of centuries. If “restored” by way of the archaeological technique known as “anastylosis”, those blocks of stone would fit perfectly into the holes; but this is a work of art created according to an artistic principle. When I visited the museum in 1987, I could sense straightaway the Romantic legacy: incompleteness is not a defect but an element of the process of “becoming”, because a true work of art must not be allowed to be perfectly completed, for in this way it can set people thinking and imagining infinitely. Being a student of European Studies, I knew full well that the German “Economic Wonder” was the envy of Germany’s neighbours, and the rebuilding of a regional capital like Stuttgart, now with its ultramodern Museum of Modern Art, had a festive ring to it, a luxury befitting the “Nouveaux riches”. The Scottish architect allowed himself a friendly dig at his German sponsors (who awarded him a prize for the design). Why not give the Newly Rich a little present in the form of fake antiquity? A sense of humour of this sort is in the spirit of the original German Romanticism. (Figure 9)

**Figure 9: Neue Staatsgalerie
Stuttgart, 1984**

Architect: James Stirling

The Newly Rich of Bangkok wanted to have a monument of their own too. The tallest building in Bangkok, the Maha Nakhon Building, was opened in April 2016, costing US\$ 620 million. The German architect, Ole Scheeren (b.1971), hailing from Wiesbaden, must have gone through an educational system that knows its “Romantic” roots. He made the architectural landmark of Bangkok look incomplete. Looking from afar, one could almost sense that the building could lose its balance and topple at any moment. Its precariousness is its charm. The Nouveaux Riches of Bangkok never hesitated for a moment to exploit its provocative qualities. From its skywalk, one can have a wonderful view of the Thai metropolis: the entry ticket costs Baht 880 or roughly

US\$ 25, a fairly substantial sum for a country whose minimum wages are Baht 354, or just over US\$ 10. My own vision of the edifice may be a little quaint: it looks to me like a piece of worm-eaten cheese. This interpretation also may also be in the spirit of German Romanticism. (Figure 10)

Figure 10: Burj Khalifa, Dubai, 2016

Architect: Ole Scheeren

Let us leave jesting aside for a moment and take a look at a serious treatment of the Romantic legacy. I take as my last example a statue of the Buddha from the exhibition “Death before Dying” by the Thai artist Montien Boonma (1953-2000). When German Romanticism reached a Far-Eastern land of Buddhism, probably by several removes, it went through a series of metamorphoses. It should not be forgotten that Montien did his graduate studies in France. The idea of incompleteness here was turned into a potent philosophical reflection. If a work of art must remain incomplete, that is perhaps more than an artistic or aesthetic principle, for humility can be taken as an ethical attribute. As we can see from the illustration, Buddha is not allowed to be represented completely in the form of a sculpture. The Enlightened One has attained nirvana, and that state of positive nothingness can never be expressed in concrete form. It remains an ideal that can be realized only by certain individuals. So a Buddha statue created by an ordinary mortal – be he a great artist – can only take the form of a beginning, caught in the process of becoming. The scaffolding is part of the message that we can only have a partial glimpse of the idea of perfection; it is not to be dismantled. A visitor to the exhibition is, however, allowed a special privilege: he/she can

see the inside of the sculpture, whose surface remains rough, but with one compensation: he/she can smell the incense from inside the statue, a reminder that we are still at the stage of sensuality, although it is a smell connected with religious rites. Art is allowed a status a little higher than that of an ordinary everyday life, plus a synesthesia, a combination of sight and sound. The exhibition was entitled “Death before Dying”, with an autobiographical implication, for Montien, suffering from cancer, knew he was going to die young. But the enigmatic title befits his deep espousal of Buddhism: “death” means physical death, whereas dying here signifies the cessation of “kilesa” or defilements, which is the goal of Buddhism. The title in Thai is more explicit: it can be rendered as “death before extinction” (of kilesa or defilements). Montien’s work expresses a sense of humility: it cannot be expected that artists are spiritually in a more enlightened position than normal human beings, however great their artistic achievements may be. But we should not stop striving for that distant goal of “extinction” or “cessation” . The incompleteness of the work of art in a perpetual state of “becoming” becomes a Sehnsucht (longing) towards

something higher. Another tribute to German Romanticism?
(Figure 11)

Figure 11: Montien Boonma: From the Exhibition
“Death before Dying”

We are all German Romantics! Inspired by Buddhism, we can move a little further. A Thai-German dialogue can always give you ample food for thought.

From the Vantage Point of the Land Beyond India

In the section on “Learning German in Distant Climes”, I have spoken in general terms about German Studies in non-German countries; I now propose to address the case of Thailand, based mainly on my personal experiences. German

orientalists used to call Thailand and her neighbouring countries “Hinterindien” (literally “Behind India”), meaning those lands beyond India, implying perhaps unintentionally those backwoods further East beyond the ancient civilization of the sub-continent. Sanskrit scholarship used to be the pride of German academia, but after the Second World War, German scholars have also produced significant research on South East Asia, and Thai Studies in Germany are highly respectable, especially thanks to the pioneering work of the versatile scholar, Klaus Wenk (1927-2006). They seem to have taken the Land of Smiles seriously.

In the opposite direction, German Studies by Thai scholars are still in its infancy. As I pointed out earlier, the misapprehension about the scholarly primacy of native speakers has proved to be misleading. I may have been fortunate in having the opportunity to study with scholars who treated foreign students and colleagues as equals. What we outsiders, including those hailing from “Hinterindien”, can contribute beyond the substantive part of German and/or European Studies is the kind of impartiality that remains elusive to insiders. My teacher Kurt Wais, upon reading the

manuscript of my thesis on the comparative subject of the role of August Wilhelm Schlegel in the development of French Romanticism, made the emphatic statement that “No German or Frenchman could have written the way you have!”, and he saw to it that the thesis should be published by the reputable Max Niemeyer Verlag within one year of my graduation. In his preface to my book, he attributed that impartiality to the “serenity of the soul that he brings with him from his Thai homeland”, (Wais, n.d.) (the keyword being “Seelenruhe” in German). Without any false modesty, I must confess that I was not in any way conscious of any “serenity of the soul”; I just interpreted the facts (in this case an abundance of primary materials) intuitively and rationally as they came to me, no more nor less. “Impartiality” may be a convenient word to use in connection with the work of foreign students or scholars who are not weighed down by any burden of Western history, but I personally do not think that it can capture exactly our frame of mind. Perhaps the German word “Unbefangenheit” may be more to the point. It is impossible to find an exact equivalent in English, and the online dictionary m.dict.cc offers a series of English renditions, such as “impartiality”, “unbiasedness”, “unselfconsciousness”, “naturalness”, “ingenuousness”, “unencumberedness”, “uninhibitedness”.

It can be concluded that “outsiders” who are well informed and who can think constructively can render valuable services to the study indigenous cultures.

May I be allowed to cite the case of a German Scholar of Thai Studies who thinks along the same line? Martin Schalbruch is at present Lecturer in Thai at Humboldt University, Berlin. He lived in Thailand for decades, mastered the Thai language to perfection and knows Thai culture inside out. His decade-long teaching of German at Ramkhamhaeng University and his involvement in various Thai-German collaborative projects were very much appreciated by his Thai colleagues and students, and he was awarded an honorary doctorate by that university. Beyond language, literature and culture, Herr Schalbruch is a fervent music lover, and in that respect we converse at great length on our mutual interests when we meet, either in Germany or in Thailand. He maintains that he can learn much about Western classical music from his Thai colleague.

Germans at least of my generation are unable to be unselfconsciously patriotic or proud of German

achievements in arts and culture ... It was Chetana's incorruptible and sincerely love for German music and literature that impressed and moved me and gave me a sense of ease with my own cultural background that I had not known before. (Schalbruch, 2022, p.264)

I know that my admiration of Richard Wagner's music, for example, sets him thinking, for although I know that Wagner was, in some respects, a despicable man, that he was antisemitic and that he was exploited by the Nazis, I find his music uplifting, and I have a way to explain my estimation of that music, because being a non-German, I do not have to grapple with a guilt-ridden past. But that is more than "impartiality", and the "Unbefangenheit" with which I approach Wagner's legacy is a state of mind that is akin to the "Seelenruhe" that my teacher Kurt Wais spoke of, which I still consider to be an overstatement. When all is said done, it is most encouraging to be told by somebody from the originating culture that you, an outsider, a foreigner, could help him regain his confidence in his own cultural legacy, whatever that weight of history may have been.

On the academic front, I was again fortunate to be awarded short-term research fellowships for 10 consecutive

years between 2008 and 2017 by the International Research Centre, “Interweaving Performance Cultures”, of the Free University Berlin. I have learned much from the experiences of international colleagues. But it was only last year that I received a feedback on what they might have learned from me. For the Festschrift to mark my 84th birthday, Professor Erika Fischer-Lichte, the Director of the Centre, said the following in her contribution.

For Chetana has a capacity, which is rather rare in academia, to utter even a sharp criticism in a way that does not offend, but conveys to those receiving it that he is deeply involved in their project as an important piece of scholarship and just wants to contribute to this process. (Lichte, 2022, p.241)

I must say that I was not conscious of, or tried to cultivate deliberately, a particular brand of criticism that should appease and invigorate those involved in the process. Nor would I make any claim (which my teacher Kurt Wais made on my behalf) of a culture peculiar to our South East

Asian nations. It all came to me in a natural way, and the way I acted was sustained by a sense of “Unbefangenheit”. In this connection I might be allowed a conjecture that growing up in an oral literary culture, in which verse repartees constituted our main entertainment, was to be imbued with the spirit of “play” in the Schillerian sense, whereby one gradually learned the art of striking a balance between lightheartedness and seriousness, a balance that could enliven a critical and a scholarly culture.

Naturally I must thank my foreign colleagues for having elucidated, and made me conscious of, my own “methods”. For my own part, I often thought that I was a product of the oral culture that does not only recognize the power of improvisation in the arts but also encourage it as a way of life. I asked the editors of my Festschrift to weave in the idea of improvisation into the volume Chetana@84: Improving His Way Through Life, and they were kind enough to let me have my way, but only as far as the title. Those many contributions, both from Thai and foreign friends and colleagues, contradict my self-estimation. They have been able to discern certain patterns in my behaviour and my work that may not be haphazard. At 84, I awakened to certain revelations that had eluded me in my younger days. And it cannot be denied that,

in many cases, foreign colleagues are even more sensitive to those personal and scholarly traits in me than my compatriots. What an honour to hear from them that a voice from “beyond India” has in some ways opened up new possibilities for them! What could be a more rewarding cross-cultural dialogue?

Epilogue: A Faustian Lesson

I have, in the present lecture, tried to demonstrate how Thai-German relations have proved to be a mutual learning and a mutual enrichment, naturally with a little bias towards the work of professionals and scholars representing “the small man” in the august hierarchy of the traditional thinking on world diplomacy. The best way to conclude this cross-cultural dialogue might be to concentrate on an experiential phenomenon that probes the depths of both cultures. I plead for a personal approach. As a student of German literature, I could do no better than referring to a famous quote from Goethe’s *Faust I*. (ll. 682-683)

What you have inherited from your forefathers
Work at it such that you will possess it.

(Was du ererbt von deinen Vätern hast,
Erwirb es, um es zu besitzen.)

The almost untranslatable word is “Erwirb” from the infinitive “erwerben”. The most mundane translation is that of “acquire”, but in the context of Goethe’s drama, the problematic protagonist of the play, namely Dr. Faust, is grappling with his “inherited” knowledge in such a way that it becomes a demand for a kind of intellectual and spiritual power beyond the common run of human quest. The act of “erwerben” is the weightiest step in the process, and to render “Erwirb es” as “work at it” may not sound so elegant, but does somehow reflect the onerous demand of the task. As a product of the traditional German higher education, I am not so arrogant as to liken my professional dealings with German intellectual legacy with that of Dr. Faust, but I choose to refer to Goethe in this context in order to underline the difficulty and the seriousness of the endeavour. I propose to relate the incident that prompted me to define my indebtedness to my teachers, and the way I tried to express myself might be worthy of discussion. On 13 July 2009 in the late afternoon, after the conclusion of an international seminar in the series “The World of Values”, Tübingen

University organized a simple ceremony of awarding me an honorary doctorate, in any idyllic ambience, the venue being the “Hölderlinturm” on the river Neckar, a landmark known to most people including tourists, rebuilt from the house occupied by the great poet during the last decades of his life. The laudation was delivered by the distinguished German comparatist and Germanist, Prof. Dr. Eberhard Lämmert, former President of the Free University Berlin, who had known me for several decades. When my turn came to make a reply, I decided to make it very brief, the gist of which is as follows.

Was ich von meinen deutschen Lehrern geerbt habe, ist eine wissenschaftliche Gewissenhaftigkeit. Über die Jahre habe ich versucht, diese in eine moralische Aufrichtigkeit umzusetzen. Ich habe es schwer gehabt, aber ich habe überlebt.

(What I have inherited from my German teachers is scholarly conscientiousness. For years, I have tried to turn this into moral rectitude. I have had grave difficulties, but I have survived.)

The report in the local newspaper, Schwäbisches Tagblatt, two days later was a puzzlement: Why did the awardee decide on such a short speech and speak in such a way? Those few words coming from a grateful and humble alumnus of the ancient German university were meant to be a commentary on the Faustian credo. The small man from the Land of Smiles beyond India was lucky enough to have studied with great scholars who were also inspiring teachers. The legacy, as perceived by him, was not mere content or methods, but an intellectual honesty in the pursuit of truth. Within the framework of academia, scholarly conscientiousness is a virtue. Having returned to his homeland, the young man inevitably confronted harsh realities that must have somewhat disturbed his “serenity of the soul”. But the knowledge and wisdom he had received from that foreign land challenged him to a daunting ambition: to turn scholarly conscientiousness into moral rectitude. How the two can be related to each other is a question that should concern all scholars and professionals. He did not give up too easily, but faced up to the obstacles, and the little success of which he was proud to speak was simply that “he had survived”. What greater tribute could he have paid to his alma mater, who did him the honour of awarding him the same degree of Doctor

of Philosophy twice, one regular and one honorary? That procedure had to be debated by the University, and the positive resolution, which does set precedence, has been jokingly described in the language of jurisprudence as “Lex Nagavajara” (The Nagavajara Law). The German tradition of awarding honorary degrees, with myself as the case study, has been succinctly studied by my successor in the Chair of German at Silpakorn University, Prof. Korakoch Attaviriyapab. (Korakoch Attaviriyapab, 2009, p.13)

I have taken the liberty of telling, at some length, a tale about myself and my association with Germany out of the conviction that much could happen in the way of mutual intellectual dialogue at the level of the “bottom part of Thai mural painting”.

Reference

An Imaginary Dialogue: A Comparative Look at Contemporary Thai and Western Poetry
(collected in the volume of essays, Fervently Mediating: Criticism from a Thai Perspective) Chomanad.

- Chetana Nagavajara. (2022). The New Beginnings of Comparative Literature in Germany 1945-1975. Humanities, Arts and Social Sciences Studies, pp.496-497. from <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/hasss>
- Chetana Nagavajara. (2020). Native Roots and Distant Climes. Silpakorn University.
- Chetana Nagavajara. (2015). From the Standpoint of the Humanities. Chomnad.
- Chetana Nagavajara. (2014). Auf der Suche nach einer grenzüberschreitenden Wissenschaftskultur. Silpakorn University. (pp.51-52)
- Chetana Nagavajara. (2014). Auf der Suche nach einer grenzüberschreitenden Wissenschaftskultur. Silpakorn University. (pp.147-166)
- Chetana Nagavajara, (2014). Auf der Suche nach einer grenzüberschreitenden Wissenschaftskultur. Silpakorn University. (pp.167-203)
- Chetana Nagavajara, (2014). Auf der Suche nach einer grenzüberschreitenden Wissenschaftskultur. Silpakorn University. (pp.427-428)

- Chetana Nagavajara. (2014). Bridging Cultural Divides: Collected Essays and Reviews 2006-2014. Silpakorn University.
- Darras, Jacques. (2002). Nous sommes tous des romantiques allemands. Calman-Lévy.
- Korakoch Attaviriyannupap. (2029). The German Tradition of Awarding Honorary Doctorates: A Case-Study from Tübingen University. Journal of the Faculty of Arts Silpakorn University, 11(1), 32.
- Lichte, Erika Fischer. (2022). Improvising His Way Through Life. (Sodchuen Chaiprasathna, Sawitree Tongurai, Aurapin Khamson, Kannika Thanompunyarak and Lake, Morgan, eds.). Combang Press. (p.241)
- Schalbruch, Martin. (2022). (Sodchuen Chaiprasathna, Sawitree Tongurai, Aurapin Khamson, Kannika Thanompunyarak and Lake, Morgan, eds.). Combang Press. (p.264))
- Schille, Friedrich. (2004). On the Aesthetic Education of Man. (Snell, Reginald, tr.). Dover

publications. from

<http://armytage.net/pdsdata/Friedrich%20Schiller>

Schlegel, Friedrich. (n.d.). Athenäums-Fragment.

<https://Lernhelfer.de> (My translation)

Wais, Kurt. (n.d.). Mentioned briefly above in Note 6, deserves

a discussion in the larger

context of what foreign scholars can contribute to

the study and research of an

indigenous culture. n.p.